

O'ZBEKISTON TALABASI

2023.04. №4(5)

MALIKA HAKIMOVA:
“YORUG’LIKKA INTILGAN
YUTADI...”

BIZNES – KATTA SAN’AT
BIZ HAM BOLA EDIK, OSMONIMIZ BOR EDI...
AFSONA VA HAQIQAT CHEGARASIDA
THE IMPORTANCE OF STUDYING HISTORY
RAQOBATNING “OIL KO’PRIGI”DA...

ANONS

QIZLAR ISTAYDIGAN JUFT: SHAKSI, KASBI...

“Turmush o’rtoq tanlashda adashsang, badali umring bo’ladi” degan gap doim esimda turadi. Qadriyatlarva umumiy maqsadlari o’xshashligi, dunyoqarash mosligi men uchun katta ahamiyatga ega.

“POYEZD O’TIB KETAR... O’TMAYDI ANDUH...”

Men bu yonda qoldim, u ham u tomon,
Dilni yanchib o’tdi poyezd beomon.
Eng pok tuyg’ularni etgali tamom,
Poyezd kelayapti...
yo’ldan qochinglar!

ITALIYADAGI INSONPARVAR TA'LIM TIZIMI

Deyarli hamma fan bo'yicha turli kompaniyalardan mehmonlar taklif qilinadi va ular nazariy bilimlarni qanday qilib amaliyotga tadbiq qilish haqida gapirib berishadi.

USTOZNING SHOGIRDDA NISBATAN VAZIFA VA ODOBLARI

Alloma ulardan biriga rozilik bildirib, boshqasiga rad javobini beradi va buning sababini izohlaydi: “Birida isloh niyati sezildi, boshqasida bu narsa ko’rinmadi. Qalblarda aloqa bog’lanmasa, ilm yuqmaydi”.

MURAKKAB QARORLARNI TEZKOR QABUL QILISHNING 8 USULI

Balki yangi ish joyi haqidagi taklif jozibalidir, biroq ofisga yetib olish uchun har kuni ikki soat ketishiga chiday olmassiz.

TUSHUNIB QOLISHLARIDAN HADIKSIRAYDI

Hech bir masalada mas’uliyatni zimmasiga olmasdi. Hatto yer aylanadi desa ham, “Kopernikning fikricha” deb qo’shib qo’yardi.

“FEMINIZM” AYOLNI BAXTLI QILADIMI?

Brigadir “opay” nomi erkak bilan manglay urishtirib ko’rishar, mo’ljalga tekkan gaplar uchun qarsillatib “besh tashlab” qo’yar, yaxshi ishlagan erkaklarning yelkasiga gurs etkizib qoqish orqali mamnunligini bildirardi.

O'ZBEKISTON TALABASI

Ma'naviy-ma'rifiy, ommaviy-uslubiy metodik jurnal

Bosh axborot hamkorimiz
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

Jamoat kengashi
Isajon SULTON
Alisher SHODMONOV
Ravshan ERMATOV
Olim TOSHOYEV
Sherzodxon QUDRATXO'JA
Dilorom KARIMOVA
Nodir JONUZOQ
Shahlo TURDIQULOVA
Nazokat AZIM
Abduvali XOLIQOV
Kamoliddin O'RINBOYEV
Ayub SHAHOIDDINOV
Iqbol QO'SHAYEVA
Bahrom IRZAYEV
Shahobiddin SHARIPOV

Muassis
“INTEGRATION CENTR UMID” MCHJ

Direktor
Chorshanbi XOLMATOV

Bosh muharrir
Sirojiddin IBROHIM

Navbatchi muharrirlar
Maqsad OBIDJON
Aziz ABDUMALIK

Jurnal tahririyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi

Sahifalovchi-dizayner
Rahmatjon YUNUSOV

Bir yilda 10 son o'zbek,
qisman ingliz va rus tillarida chop etiladi.

2022-yil 11-mayda O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar agentligida
1590-raqam bilan ro'yxatga olingan

Obuna indeksi:
1393

Adadi: 3000 nusxa
Jurnalda e'lon qilingan materiallardagi dalil va
raqamlarga mualliflar javobgar.
Muallif fikri tahririyat nuqtai nazaridan farq qilishi
mumkin.

Tahririyat manzili:
Toshkent shahri Mirobod tumani Matbuotchilar
ko'chasi 32-uy.
“Invest Book” boshmaxonasida chop etildi.
Manzil: Uchtepa Tumani, Foziltepa 12-B

30.04.2023-yilda chop etishga ruxsat berildi.

Jurnal obunasi, sotuvi hamda reklama xizmati
yuzasidan
+99891 077 75 75
raqami orqali ma'lumot olishingiz mumkin.

MUNDARIJA

“FEMINIZM” AYOLNI BAXTLI
QILADIMI?.....**02**

MUHANDISLIK TA'LIMI: DAVR TAQOZO
ETAYOTGAN EHTIYOJ.....**06**

“BIZNES – KATTA SAN'AT...”**08**

AFSONA VA HAQIQAT
CHEGARASIDA.....**13**

“HAR BIR SPORTCHINING HARAKATLARI
TAHLIL ETILADI...”**16**

“AKA, MENI URMANG, BULUT BO'LIB
QOLAMAN” YOXUD HAZRATI KURSDOSH
NIMA DEYDI?**22**

CHATGPT VA GPT4:
UMUMIY XULOSALAR**24**

“OTAMNING VAFOTIDAN
KEYINGI SABOG'I...”**28**

THE IMPORTANCE
OF STUDYING HISTORY**36**

“YORUG'LIKKA INTILGAN YUTADI...”**38**

“POYEZD O'TIB KETAR...
O'TMAYDI ANDUH...”**41**

RAQOBATNING “QIL KO'PRIGI”DA.....**44**

OTOYINING TUG'ILGAN YILI.....**48**

TASVIRIY VA AMALIY SAN'AT
FESTIVALI**56**

USTOZNING SHOGIRDGA NISBATAN
VAZIFA VA ODOBLARI**60**

BIZ HAM BOLA EDIK,
OSMONIMIZ BOR EDI.....**66**

“ITALIYADAGI INSONPARVAR
TA'LIM TIZIMI...”**70**

QIZLAR ISTAYDIGAN JUFT:
SHAXSI, KASBI.....**78**

TUSHUNIB QOLISHLARIDAN
HADIKSIRAYDI**88**

MURAKKAB QARORLARNI TEZKOR
QABUL QILISHNING 8 USULI**91**

Hamma katta yoshli odamlar singari murosasozligim bor: atrofborliqqa sokin qarash lozim, hukmni mulohazadan oldin aytib yubor-maslik kerak qabilidagi aqidalar qon-qonimga singib ketgan. Shuning uchunmi, to'sh yalang'ochlagancha o'zini muhorabaga tashlagan odamlarni ko'pda tushuna olmayman.

Lekin ba'zan qadimparastlik degan kasalim xuruj qilgan paytlarda tilim to'xtamay qoladi — mantiqsizlik ham evi bilan-da, deydigan odam kerak. Tar-

moq degich "mish-mish bozor"da "feminizm" degan yana bir "mahsulot" avji savdoga chiqarildi. Bir muddat hamma narsa hammaning esidan chiqdi. Turfa lisonlarda sayrayotgan izdihomdan ortda qolib ketmaslik uchun manba titkiladim: o'sha "fenimizm"mi, "feminizm"mi degan narsalari nima ekan o'zi?

Xullas, vikipediyada feminizmning jinslar o'rtasidagi siyosiy, iqtisodiy, shaxsiy va ijtimoiy tenglikni tashkil etishga qaratilgan ijtimoiy-siyosiy harakat va mafkuralar tizimi ekanligi aytilgan. Qiziq, barcha demokratik davlatlarning konstitutsiyalarida ayollar va erkaklar hamma jabhada teng huquqli ekanligi belgilanib, shu asosda mamlakatimiz qonunchiligida "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining qonuni qabul qilingan bo'lsa (2019-yil 17-avgustda), feminizm deganlarining nima keragi bor ekan-a! E og'aynilar, mening 45 yillik kitobxonlik tajribamga shubha qilmang: oxiri "izm", "ika" bilan tugaydigan so'zlarni lug'atingizdan butunlay chiqarib tashlang. Umu-man, sirli atamalar har doim nedir bizga notanish bir g'oyani "orqalab yuradi". Feminizm — jaydari tilda aytadigan bo'lsak — ayolning erkak bilan barcha jabhada "huquq talashuvi" ekan-da.

"FEMINIZM"

AYOLNI BAXTLI QILADIMI?

Sezganmisiz: odam har qanday savolning javobini o'zining tajribasidan topadi. Adiblarimiz "to'g'ri yo'lni yuraging ko'rsatadi" deganlarida shu haqiqatni nazarda tutganlariga shubham yo'q.

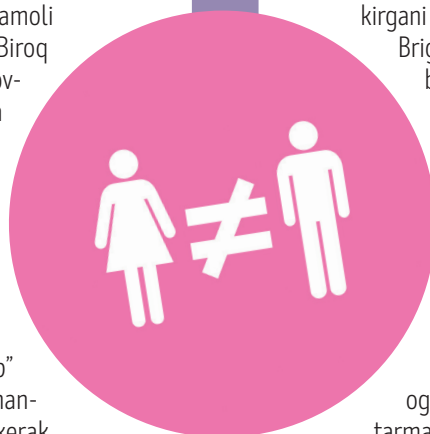
Uzoq yillar bir kichikroq jamoada oddiy xodim bo'lib ishlagan kezlaringda, navniholgina bir qiz bo'lardi: ko'ru jamoli – o'rtamiyona, qaddu qomati ham maqtarli emas. Biroq farrosh otaxondan tortib, endi ishga kelgan "el kuyovlari" gacha bo'lgan jami erkaklar o'sha qizning yonida oyog'i tipirchilab qolardi. Uning ko'zlariga botinib qaray oladigan erkak topilmasdi. Qiz esa... shunday yordam talab, ma'yus, itoatkorona boqardiki, naq joning chiqib ketardi. U tikilmasdi, shunchaki, yolvoriqli nigohlari bilan yengilgina siylab qo'yardi. Uch yil tugal birga ishlab, ovozi baland chiqqanini eshitmaganman. Salom berib, iymanibgina yonimizdan o'tganida zaifgina ovozi qulog'imizni "yalab" o'tib ketardi. Men qizdagi bu sehrning jumbog'ini, manbasini izlardim. Avvaliga, juda salobatli, sustli bo'lsa kerak, degan taxmindayurdim. Yo'q, e'tibor qilsam, ishxonamizdagi boshqa ayollar uni tap tortmay, "itday talab" tashlaydi: o'z jinsdoshlari o'rtasida deyarli e'tiborsiz.

Keyin o'sha "salobatli" qizning erkaklarni iymantirib yuboradigan qudratiga nom topdim. Bu nomni men Erix Maria Remarkning "Три товарища" romanida uchratdim: "женственность". Bu so'zni o'zbekchaga munislik deya o'girish mumkin. Erkak chinakam munislik oldida o'zini yo'qotib qo'yadi. Ayollarga xos bu sifatning haqiqiy qudratini tahlil qilishni psixologlarga havola qilib, xotiralarni kovlashtirishda davom etamiz.

Bu "opay" brigadir edi. Boshidagi bir parcha ro'moli bilan nihoyatda suluv chehrasigina uning ayol ekanligiga ishora qilib turardi. Korjoma ostida bekingan qomatining asl go'zalligini his qilish uning eridan boshqa odamga nasib etmagan. Darvoqe, eri deganday: xo'jalikda traktorchi bo'lib ishlaydigan eriga qo'lini bilanglatgancha dag'dag'a qilib boshlaganda, bechora kirgani go'r topolmay qolardi.

Brigadir "opay" nomi erkak bilan manglay urishtirib ko'rishar, mo'ljalga tekkan gaplar uchun qarsillatib "besh tashlab" qo'yar, yaxshi ishlagan erkaklarning yelkasiga gurs etkizib qoqish orqali mamnunligini bildirardi. Uning oldida og'zimizga kelganini qaytarmay valaqlab ketaverardik.

"Opay"dan qo'rqardik, lekin uning yonimizda turishini his etmasdik. Bizdan atigi uch-to'rt yosh katta, binobarin, hali ayollik tarovatini yo'qotmagan "opay"ning "ayollik susti", munisligi bizga zarracha ta'sir etmasdi. Biz, oilaviy sirlarni anglay boshlagan yigitchalar payrov qilardik: "Jeza bilan to'shakda qanday muomala qilarkin-a?" Umuman, "opay" bilan biror erkak o'rtasida "oldi-berdi" bo'lishi mumkinligi tasavvurimizga sig'masdi. Xo'jalikdagi katta yoshlilar uni orqavarotdan "erkak sabzi" deb atashardi, oldida esa "Opay, sizga gap yo'q", deb yonidagi odamga sirdoshlaracha ko'z qisib qo'yardi. Gapni maydalab nima qildim: olis yigitlik davrimda qolib ketgan o'sha "opay" men uchun ayol sifatida sariq chaqachalik beqadr edi. Bugungi kun tafakkuri bilan qarasam, bechoraga achinaman: ayol uchun eng kerakli fazilat sanalgan munislikdan mahrum ekan. Ayol zotiga ko'rk beradigan barcha qolgan fazilatlar (ibo, hayo, tortinchoqlik, iymanish, xokisorlik va shu kabilar) aynan MUNISLIK (ya'ni ayolvandlik) nomli buyuk fazilatning farzandlari ekanligini allaqachon anglab yetganman.

Bilmadim, hozir o'rtoqlashmoqchi bo'lgan xotiramning mavzuga bevosita daxli bormikan? Xullas, talabalik yillarimda bir chiroyli, xushqad o'qituvchimiz bo'lardi. Bizdan atigi ikki-uch yosh kattaroq edi. Biz uning nazariga tushishga, yonida ko'proq bo'lishga harakat qilardik. Ikki qadam uzoqda turib ham uning ayollik sustini his qilardik va hayajondan titrab qolardik.

Bir kuni menga omad kulib boqdi: o'sha suluv ayol diplom ishimga rahbar bo'ldi. Guruhdoshlarimning ichini kuydirib, men uning yonida soatlab bo'lishim mumkin edi!

Ammo... ko'ngilsiz kunlarning birida undan butkul ko'nglim qoldi. Menga vazifa berayotib, chuqur va cho'ziq esnadi. Og'zini shunchalar katta va yoqimsiz ochdiki, naq tomog'igacha ko'rindi. Dimog'imga noxush hid keldi. Birdan ixlosim qaytdi. U bir soniyada bor tarovatini yo'qotdi. Ichimda "bu ham o'zimizday odam ekan-ku...", degan g'alati xulosa aylanardi.

O'sha noxush taassurotdan keyin uni yoqtirmay qoldim. Jirkanadigan bo'ldim. Yonginamda go'zal ayol turganligini his qilishdek yoqimli tuyg'udan mahrum bo'ldim. Shundan keyin xayolan: "Ayollar! Erkaklarni go'zallikdan mahrum qilmang: insonga xos OJIZLIKlaringizni hech qachon erkaklar oldida namoyish qilmang. Toki biz, "ayollar ham o'zimizday odam ekan-da", deb sizlarni ko'kdan yerga tushirib qo'ymaylik", deya xitob qilib yuradigan bo'ldim. O'ylayman-da, erkak kishi bunday "insoniy ojizlik"ni kuniga yuz marta namoyon qilsa ham, qilcha e'tibor qilmaymiz.

Ko'rgan ko'zlarim guvoh: besh yilcha oldin ikki ayolning xaridor talashib chinakam "ringga" chiqqanini ko'rganman. Ularda ayollikdan hech narsa qolmagan edi.

E og'aynilar, shu o'rinda bir g'amgin xotiramni o'rtoqlashmasam, fikrlarim kemtik chiqadi. 2016-yilning qishida onajonim 84 yoshida Haqning dargohiga ketdi. Biz-ku yig'lay-siqtay chidadik, ammo 90 yoshning ostonasida turgan otamizni yupatishning umuman iloji bo'lmadi. Har safar ko'ngil so'rovchilar marhum haqiga tilovat qilib boshlagandan "hay malagim-a, fothilarga teng bo'ldingma", deb ho'ngrab yig'lab yuborardi. Biz tiriklik vajidan hovliga kirib-chiqish asnosida otamizning qo'msashlarini eshitib turardik: "Yetmish yil turmush qurib, bir marta ham mendan oldinda yurmabsan, bir marta bo'lsin ko'zimga qaramabsan, ovozingni ilkis chiqarmabsan". Otamiz bizlarchalik "savodli" emasdi: "munislik", "ayolvandlik" kabi sirli so'zlarni bilmasdi ham, ishlatmasdi ham.

Otamiz olti oydan so'ng omonatini topshirdi. Mening ko'z oldimda otamning jon berish soniyasidagi mamnun jilmaygan chehrasi qotib qolgan. U kishi go'yo, bir umrluk munis hamrohi bilan diyorlashish nasib etayotganidan mamnun edi.

E'tibor qilgan bo'lsangiz, shuncha narsa yozib tashlabman-u, "milliylik", "sharqona odob", "o'zbekona hayo" kabi tushunchalar xususida lom-mim demabman. Nima, o'zbeklik bayramona libosmidiki, uni faqat lozim paytdagina kiysak. Keyin... munislik faqat o'zbek ayoligagina xosmi? "Kavkaz asirasi" filmida eri Jabroilning yuziga tik qarashga botina olmay, noroziligini sukut orqali ifoda etgan zaifa ayolda hayo (ibo, nomus... qolganini o'zingiz to'qib keta qoling) yo'qmidi? Yoki yapon adibi Xaruki Mukaramining asaridagi (qarang, nomi butunlay esimdan chiqibdi) bir lavhada "tanamni ikki erkak ko'rganidan o'lganim yaxshi" deya o'zini qilich damiga tashlagan ayolda hayo va hokazolaryo'qmidi? Umuman, ayol – yerning hamma burchagida ayol. Yoki Blek Lendonning "Ehtiros asirasi" romanida munisgina Elizabetni o'ldirmoqchi bo'lgan ispan de Toris uning qizlik latofati, munisligi ta'siriga tushib, pichoqni qo'lidan tushirib yuborish holati-chi?

Mayli, qomusiy ta'riflar o'z yo'liga, aslida, jamiyatimizning suluv a'zolarini o'zimizcha, o'zbekona lutf bilan hurmatlab yursak, shuning o'zi yetarli emasmi? Feminizm deganlari esa har qanday biologiya, tabiat qonunlarini bir chetga surib tashlab, erkak va ayolni sun'iy ravishda tenglashtirib

qo'yishga intiladi, nazarimda. To'g'ri, erkaklarda jismoniy ustunlik bor: bu ustunlikni unga tabiat in'om etgan. Buning evaziga ayollar botiniy ustunlikka egaki, uni til bilan tushuntirib berish uchun chinakam so'z ustasi bo'lish lozim. Xullas, tabiat ham ulkan organizm, binobarin, o'z yaralariga o'zi malham topish xususiyatiga ega: insonning aralashuvi erkak va ayol o'rtasidagi barqaror muvozanatga putur yetkazadi. Jamiyat esa mukammal bir tuzilmadirki, muammolarini o'zi hal etib boradi: har bir inson vazifalarini halol va vijdonan bajarib borishi yetarli. Zo'raki aralashuvlar bilan biz ayolni – munislikdan, erkakni mardonavorlikdan mahrum qilib qo'yamiz.

Qayerdadir o'qiganim bor – buyog'i endi salkam biologiya – xullas, har qanday erkakda o'rtacha 4-5 foiz ayollik gormoni bor va har qanday ayolda xuddi shu miqdorda erkaklik gormoni bo'lar ekan. Bu miqdor meyo'rdan oshib ketsa, erkak – ayolmonand (ayolmijoz), ayol esa erkakshoda bo'lib qolarkan. Me'yordan past erkaklik gormoniga ega bo'lgan ayollar chinakam munisligi, ayolmandligi bilan erkaklarga ta'sir o'tkazadi: bunday ayollar oldida ortiqcha so'zlay olmaysiz, o'zingizni muttasil nazorat qilib turasiz. Bunday ayol bilan turmush qurgan odam "Oila – bu dunyoning jannati" degan go'zal tasavvur bilan yashaydi.

Turdimurod MUSTAFOYEV
publitsist

MUHANDISLIK TA'LIMI:

DAVR TAQOZO ETAYOTGAN EHTIYOJ

Dunyoning ko'plab davlatlari qatori mamlakatimizda ham ilm-fan sohasini rivojlantirish yo'lida qator ishlar amalga oshirilmoqda. Yurtimizda ta'limdagi hamkorlik va xorijiy tajribalarni o'rganish uchun keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Xususan, 4-5 aprel kunlari Toshkent shahrida "Nufuzli muhandislik ta'limi uchun ilg'or amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari" mavzusidagi xalqaro konferensiya bo'lib o'tdi. AQSH, Fransiya, Shveysariya, Germaniya va Xitoy kabi rivojlangan davlatlarning yuqori malakali mutaxassislari ishtirok etgan ushbu anjumanda "Sanoatni baholash markazlari", "FabLab", "FabLearn", "STEM", "Ta'lim xabi" singari amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari namoyish etildi.

Konferensiya ilk bor oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalari, O'zbekiston iqtisodiyoti hamda biznesi vakillarini ham birlashtirdi.

AQSHning Princeton universiteti professori Tom Shennon konferensiya haqida quyidagi fikrlarni bildirib o'tdi:

– Bu haqiqatan tarixiy voqelik. O'zbekiston yoshlari IT, muhandislik, matematika, umuman, ilm-fan sohasidagi mavjud salohiyatini namoyon etishi uchun yaxshi imkoniyat. Bunday loyihalar Amerika Qo'shma Shtatlari va Yevropa davlatlarida yaxshi samara berganining guvohi bo'lganman. Asosiy g'oya yoshlarni puxta

o'ylangan ta'lim dasturlari orqali texnologiyaga qiziqtirish va bu juda muhim tashabbus deb bilaman. Davlat rahbari turli yo'nalishlardagi davlat bilan xususiy sheriklik loyihalariga katta e'tibor qaratmoqda. Qolaversa, hukumatimizda idoralar o'rtasida uyg'unlik va sinergiyani rivojlantirishga urg'u berilmoqda.

Muhandislik ta'limi bo'yicha ilg'or texnologiyalarni amaliyotga tadbqiq qilish mamlakatimizning ushbu yo'nalishdagi asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu esa soha bo'yicha bartaraf etilishi kerak bo'lgan muammolarni aniqlash, ilm-fanning eng so'nggi yutuqlaridan boxabar bo'lishni talab qiladi. Shu bilan birga zamonaviy muhandislik texnologiyalariga doir bilimlarni egallash, tizimli va ijodiy fikrlash ko'nikmasiga ega malakali muhandislarni maqsadli tayyorlashni taqozo etadi.

– O'zbekiston aholisining 60 foizini yoshlar tashkil etar ekan, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda yoshlar uchun mo'ljallangan dasturlar juda katta rol o'ynaydi. Bu yerdagi ta'lim berish muhiti e'tirofqa loyiq. Hukumatning bu kabi loyihalarni qo'llab-quvvatlashi yoshlar va davlat tashabbuslari o'rtasida uyg'unlik borligidan dalolat beradi, – deydi Massachusetts texnologiya institutining mintaqaviy direktori Jaklin Karaaslanian.

Tadbir davomida Tashabbuskor yoshlar markazi (Center For Youth Initiatives) tomonidan zamonaviy texnologik uskunalar bilan jihozlangan muhandislik ta'lim xabining taqdimoti o'tkazildi. Ushbu markaz eng ilg'or amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini joriy etish imkonini beradi, masalan:

Texnik baholash markazlarining metodologiyasi (IACS) – AQSHning 37 ta universitetida joriy etilgan va mamlakat energetika vazirligi tomonidan moliyalashtiriladi. Markazlar talabalarning yordami bilan sanoatda qo'llanadigan energiya tejovchi texnologiyalarni tadqiq etish bilan shug'ullanadi. IACS dasturi yaratilganidan buyon 4,5 milliard dollardan ortiq energiya xarajatlari tejalgan;

Massachusetts texnologiya instituti tomonidan yaratilgan FabLab konsepsiyasi. Bu ijodkorlik, murabbiylik va ixtirolar, o'rganish va innovatsiyalar uchun joy. Ayni vaqtda FabLab tarmog'i dunyoning 100 dan ortiq mamlakatida 1750 ta shu kabi markazlarni birlashtiradi;

FabLeard – XXI asr maktablari uchun mo'ljallangan tadqiqot va ta'lim berishni birlashtiruvchi konsepsiyasi. U Kolumbiya universiteti tomonidan boshqariladi;

CDIO – Massachusetts texnologiya insituti olimlari, o'qituvchilari va sanoat vakillari tomonidan asos solingan bazaviy muhandislik ta'limini reformatsiya qilish bo'yicha yirik xalqaro loyiha. Ayni vaqtda CDIO konsepsiyasi dunyo bo'ylab 120 dan ortiq ta'lim muassasalarini birlashtiradi;

STEM-ta'lim – fan, texnologiya, muhandislik va matematikani o'zida mujassam etgan, ta'lim va o'quv jarayoni amaliyotga yo'naltirilgan yondashuv. Bugungi kunda u butun dunyoda faol rivojlanayotgan ta'limni o'zgartirayotgan vositalardan biri.

– Tashabbuskor yoshlar markazining texnologik imkoniyatlaridan ruhlandim. Ayniqsa, bo'lajak muhandislar ushbu

loyihadan manfaatdor bo'lishlari shubhasiz. Barchamiz sanoat revolyutsiyasi haqida eshitganmiz. Navbatdagi inqilobning bir qismi bo'lish uchun esa muhandislik sohasida liderlik qobiliyatini namoyon eta bilish kerak. Yurtimizda 2023-yil "Insonga e'tibor va sifatli ta'lim" yili deb e'lon qilingan ekan. Men doim o'quvchilarimga ta'limga qaratilgan e'tibor va sarmoya orqali tezkor natijaga erishish mumkinligini aytib kelaman. Mazkur tashabbus chindan ham aqlli qaror bo'lgan, – deya o'zining iliq fikrlarini bildirdi Indiana universiteti professori Ji Chen

Iqtisodiyot va jamiyatning rivojida texnikaning roli oshayotgan bir davrda muhandislarni tayyorlash va sifatli o'qitishga qaratilgan e'tibor juda muhim.

E'zozbek HAMIDOV
"O'zbekiston talabasi" muxbiri
Ildambek VALIJONOV suratlari

**ANVAR
ABDUQAYUM:**

**“BIZNES –
KATTA SAN’AT.”**

O'zbekistonlik yirik tadbirkor, UZBIC biznes va sanoat kengashi raisi, Markaziy Osiyoning birinchi raqamli o'yinchoq ishlab chiqaruvchisi, tarixchi, psixolog, yurtdosh ishlab-chiqaruvchi tadbirkorlarga o'z brendlarini yaratish va jahon bozorida munosib mijozlar topishga ko'maklashayotgan eksport mutaxassisi Anvar Abduqayum "Toybola Toys" o'yinchoq zavodlari korxonasi, "Visage elektrik" elektr tovarlar zavodi, "Visage boards" doska zavodi, "Masterbatch" kimyoviy moddalar savdosi korxonasi, "IT Support&Service" axborot texnologiyalar korxonasi "Afiyet Doner Kebab" turk taomlari restorani, "Puro Gelateria & Pizzeria" kafe tarmoqlari kabi bir qator bizneslarni yo'lga qo'ygan va muvaffaqiyatli boshqarib kelmoqda.

Tadbirkor bo'lish, biznes yuritish uchun nafaqat pul, biznes g'oya, balki juda katta bilim va tajriba ham kerak. Marketing, menejment, muzokara san'ati kabi zarur bilimlarni egallash, sabr, matonat bilan mehnat qilish, zamonaviy biznes industriyasini sergak kuza-tib borish talab etiladi.

Men ayni paytda 41 yoshdaman. Toshkent shahrining Beshqayrag'och mahallasida tug'ilib, o'sganman. 22 yoshimdan ilk biznesimni boshlab, o'tgan 20 yil davomida plastmassa sohasida o'nga yaqin bizneslarni yo'lga qo'ydim va muvaffaqiyatli davom ettirib kelmoqdaman. Buning uchun Allohga hamdlar aytaman. Avvalo Uning inoyati, ustozlarimning nasihati, o'g'itlari, atrofimdagi qalbi daryo insonlarning daldasi, qo'llab-quvvatlashi tufayli paketlar, elektr tovarlari, o'yinchoqlar ishlab chiqarish bo'yicha nafaqat O'rta Osiyoda, balki MDH davlatlarida ham juda katta yutuqlarga erishganman. Elektr texnikasi yo'nalishida keng assortimentdagi mahsulotlarni ishlab chiqarish sexlarini ishga tushirib, ishimizni

muvaffaqiyatli davom ettirmoqdamiz. Shuningdek, kansel-yariya tovarlari, muzqaymoq ishlab chiqarish bo'yicha korxonalarimiz O'zbekiston bozorida o'z o'rniga ega. Restoran va kafelarimiz mijozlari soni esa kundan-kunga ortib bormoqda.

Toshkent arxitektura va qurilish institutining menejment yo'nalishida bakalavr va magistr darajalarini olganman. Yoshligimdan tarixga qiziqardim. Shu bois O'zMUning tarix fakultetida ham 4 yil ta'lim olib, doktoranturada o'qishni davom ettirdim va hozirgi kunda doktorlik ilmiy ishimni yoqlash bilan mashg'ulman.

Eksport, katta biznesda muzokaralar olib borish, sotsiologiya, psixologiya, ijtimoiy psixologiya, biznes psixologiyasi, bolalar psixologiyasi, dinshunoslik sohalarini ham mutaxassislik darajasida egallaganman. Eng muhimi, 10 ta tilni bilishim, xotirani qanday kuchaytirish, tanqidiy-tahliliy fikrlash va ong ostini boshqarish kabi bilimlarga ega bo'lganim biznesda ham, hayotda ham menga juda katta imkoniyatlar eshiklarini ochgan.

Xo'sh, buncha bilim biznesmenga nima uchun kerak, degan savol tug'ilishi tabiiy. Biznes – katta san'at. Yetarli bilim va tajribaga ega bo'lmasdan turib, bu sohada muvaffaqiyat qozonish mumkin emas.

"Harakatda barakat" deganlaridek, yaxshi niyat bilan yillar davomida izlandim, mehnat qildim, o'qib-o'rgandim, gohida xatolarga yo'l qo'ydim. Xatolarim men uchun katta saboq bo'ldi. Qoqildim, yana o'zimni tiklab yo'limda davom etdim. Ba'zan ishlarim yurishmadi. Lekin tushkunlikka tushmadim. Inson harakat qilsa, uni albatta, Alloh qo'llaydi, degan shiorga amal qildim. Intilishdan, izlanishdan to'xtamadim. Biznesimni yo'lga qo'yar ekanman, o'tgan har bir kunim – mening tajriba maktabim bo'ldi. Shunga yarasha Alloh ham ishimga, biznesimga, hayotimga baraka berdi.

Ilk biznes g'oyam

O'n sakkiz yoshimda, 1998-yillarda menda internet-kafe ochish g'oyasi tug'ildi. Bu borada ko'p o'ylandim, izlandim. 10 ta yoki 20 ta kompyuter qo'yib, internet-kafega kelganlarga ijaraga beraman. Xohlasa o'yin o'ynaydi, xohlasa internetda ishlaydi. Kompyuter sotib ololmaydigan odam uchun bir soatlik to'lov arzimagan pul bo'ladi. Talabalar ham, boshqa odamlar ham kelib, kompyuterdan bimalol foydalana oladi, deb o'yladim. O'sha paytda Toshkentda internet-kafelar yo'q edi. Biznes-reja ishlab chiqdim. Nechta kompyuter olsam bu biznes o'zini oqlaydi, joyning ijara haqi, elektr xarajatlari, soliqlar qancha bo'ladi. Hammasini hisoblab, dadam bilan maslahatlashdim. Bir og'aynim bilan birga ishlaymiz deb kelishib oldik. Biznesimiz uchun hammasi bo'lib 7000-8000 dollar pul kerak edi. Qarindosh-urug', tanish-bilishlarimdan so'rab-surishtirib, qiynalib bo'lsa ham pulning ma'lum qismini top-

dim va bu ishning yaxshi va yomon tomonlarini bir-ikki tanishlarim bilan yana bir bor maslahatlashishga qaror qildim. Jiyanim mahal-lamizda o'ntacha "Sony" apparatlar qo'yilgan "Sony" o'yinxonasini yurgizardi. U bilan gaplashib, ishlari qanday ketayotganini so'radim.

— Kunduzi hech kim kelmaydi. Hamma o'qishda bo'ladi. Peshindan keyin bolalar maktabdan (darsdan) qochib keladi. Kechqurun bolalar ko'payadi, — dedi. Biroz o'tirdim, kuzatdim, "Internet-kafe qilsam yurarmikin?" deb maslahat so'radim.

— Aka, internetdan foydalanadiganlar kam bo'lsa kerak, u yerga hamma kompyuterda o'yin o'ynagani boradi, — dedi u.

Shu biznesni boshlashga deyarli tayyor edim, harakat qilsam, ming, bir yarim ming dollar topsam, ishni boshlardim. Lekin o'sha "Sony"-xonada o'tirganimda, soat o'n-o'n birdan bolalar darsdan qochib kela boshladi. Ularni qiziqtirayotgan o'yinlarning saviyasini ko'rib, bu bolalarning kelajagini o'ylab, kayfiyatim tushib ketdi. Men qanday biznes g'oyani amalga oshirsam ham avvalo jamiyatga, xalqqa, musulmonlarga va insonlarga zarar bermaydigan ish qilishim kerak, degan xulosaga keldim. O'sha kuni shuncha harakat qilib yurganim — internet kafe ochib, biznes qilishdan voz kechdim.

Keyin aynan o'sha men biznes ochmoqchi bo'lgan joyda — Beruniy metrosining shundoqqina yonida, O'zbekiston Milliy universitetidan kelaverishda koreys bolalar shu ishni boshlashdi. Bu ishni qilgan bolalarning hammasi juda tez boyib ketishdi. Pul tikkan investorlarining pullarini qaytarib berib, o'zlari o'nta, o'n beshta, yigirmata, o'ttizta filialgacha ochgan yigitlarni bilaman. Ularga havasim kelardi, lekin men o'zimning ichki ma'naviyatimga qarshi ish qilmaganim uchun baribir xursand edim.

Oila mas'uliyati irodani charxlaydi

19 yoshimda uylanganman, 20 yoshimda birinchi farzandim — o'g'lim tug'ilgan. O'zim talaba bo'lsam ham bir oilaning boshlig'iman. Stipendiyamiz 25 so'm edi. Bu pulga ro'zg'or tebratol-maysiz-da. Chaqaloq uchun pampers, ovqat olish kerak, yana qancha xarajatlar bor. Har safar dadamdan pul so'rayverish ham noqulay. Boshida ancha qiyinchilik bo'lgan va o'sha qiyinchiliklar irodamni charxlagan. Erta uylanishning bitta zo'r tarafi bor, rosa kuchga to'lib, g'ayratli bo'lib turganingizda hayot qiyinchiliklaridan o'tib olasiz.

**QANDAY BIZNES
G'OYANI AMALGA
OSHIRSAM HAM AVVALO
JAMIYATGA, XALQQA,
MUSULMONLARGA VA
INSONLARGA ZARAR
BERMAYDIGAN ISH
QILISHIM KERAK**

G'ururga tekkan gap

Birinchi kursda o'qiyotgan paytimiz bir og'aynim o'qishini sirtqi bo'limga o'tqazib, o'zi O'rikzor bozoriga aravakashlik qilishga chiqib ketgandi. Sababi tirikchilik, moddiy yetishmovchilik bo'lgan. Men o'qishni davom ettirganman. Bir yildan keyin shu bola bir do'konda sotuvchi bo'lib ishlayotgani, ikki yildan keyin o'zi do'kon ochib, pul topishni boshlaganini eshitdim. Oxirgi kursda o'qiyotgan paytimizda bolalar bilan bir nimani muhokama qilib turganimizda, men berilib gapirayotgan paytim shu og'aynimiz "Tiko" mashinasidan tushib keldi-da, "Ha, haliyam gap sotib turibsanlarmi, Anvar haliyam o'sha katta-katta kitoblaringni ko'tarib yuribsanmi. Mana, men mardikorlikdan boshlab, ishladim, do'konlar ochdim. Oyiga 2000-3000 dollar topayapman", deb ustimizdan kulgandek, mensimay o'tib ketdi. Shu gap ko'nglimga juda og'ir botdi. O'zimni kamsitilgandek his qildim. Shuncha o'qib-o'rgansam-u, tuzukroq bilim olmagan bir odam kelib ustimdan kulsa-ya?! Qattiq xafa bo'ldim.

Ertasiga ish qidirishga tushdim. O'sha paytda "Beshta tilni bilaman, oliy ma'lumotliman, mendek yigit hammaga kerak", deb o'ylaganman. Vaholanki, bu mening birinchi va eng katta xatom edi.

"Colgate", "Nestle", "Coca-cola" firmalaridan ish so'radim. Ular hatto rezyumemga ham qarashmadi, talaba ekan, tajribasi yo'q, deb eshik oldidan qaytarib yuborishdi. Turk tilini bilganim uchun turk firmalariga borib ko'rdim. "Turkcha, inglizcha, ruscha bilaman, sizlarga foydali bo'laman", dedim, gaplashishniyam xohlashmadi. Rezyumeni olib qolishdi-da, pastda bir odamning oldi-

ga tushirib yuborishdi. Unga ham shu gaplarimni aytdim. Lekin gapimga quloq solmadi. "Bizga yuk tashuvchilar yetishmayapti, xohlasang kel, shu ishni qil", degan edi, juda nafsoniyatimga tegib ketdi. Qattiq xafa bo'ldim. Bir-ikki kun o'zimga kelolmayyurdim.

Ammo ishlashim kerak edi. Axir oila boshlig'iman. Yana o'zimni qo'lga oldim: Anvar biliming bilan maqtanib yurishni yig'ishtir, eng past ishdan boshlab o'rganasan, deb o'zimga o'zim dalda berdim.

Shundan so'ng Xarun Bildik ismli bir turk bilan tanishdim. U kishining butik do'koni bo'lardi. U paytda butiklar juda kam edi. Sotuvchi bo'lib ishga kirdim. 100 so'm maosh berardi. Harna, pampers bilan chaqaloqning ovqatiga pulimiz yetadigan bo'ldi.

Birinchi biznesim: paket ishlab chiqarish

O'z biznesimni yo'lga qo'yish ishtiyoqida yurgan edim. Paket ishlab chiqarish bo'yicha biznesimni boshlash niyatim borligini Ustozim Sadettin Yavuzga aytgan edim, avvaliga ma'qullamadi. Oradan bir muncha vaqt o'tib, ularning firmasi bilan hamkorlik qilayotgan bir turk firmasi bankrotga uchrab, stanoklari bularga qolib ketdi. Stanoklar eski

bo'lgani uchun sotishning iloji bo'lmadi. Shu stanoklarni menga bering, ukam bilan paket ishlab chiqarishni yo'lga qo'yamiz, stanoklar pulini bir yil ichida qilib beraman, dedim. Bu taklif ularga ma'qul bo'ldi. Aslida 100000 dollarlik bo'lgan, eskirib, narxi 30-40 ming dollarga tushgan stanoklar edi.

2008-yilda paket ishlab chiqarish biznesini boshlaganmiz. Biroq "Eskini tuzatguncha esing ketadi", deganlari bejiz emas ekan. Eski stanoklar bir hafta ishlasa, ikki hafta buzilib qoladi. Tuzatishga usta yo'q. Bunaqada foyda u yoqda tursin, hatto stanoklar pulini ham qilib bera olmayman. Rosa o'yladim. Keyin ustozim bilan gaplashib olishga qaror qildim.

— Bularni oldim-u, lekin aytgan vaqtimda pulini to'lab berolmayman. Yangi stanok olib bering, bir yil ichida eskisining ham, yangisining ham pulini chiqarib beraman, — deb tushuntirdim.

Rozi bo'ldilar. Yangi stanoklar olib ishga tushirdik. Yangi stanokda sifatli mahsulot chiqara olasiz. Buyurtmalarimiz ko'paydi. Juda ko'p zavodlarga mahsulot tarqatganmiz. Bozorlarga, O'rikzorga mol tarqatardik. Birga uch foyda qoldi. Sababi o'sha paytda xomashyo 600 dollar tursa, tayyor mahsulot 1800 dollarga aylanardi.

Eslab qoling: Paketlar ishlab chiqarish hozirgi kunda ham shunday ekan, deb o'ylamanglar, hozir

20000 so'mdan xomashyo olsangiz, 22000 ming so'mdan sotasiz, 10 foizgina foyda qoladi. Raqobat juda kuchli, mingga yaqin sexlar ishlab turibdi.

Mahsulotimiz bilan bozorni egallashimizda ota-bobolarimizning uslubi, nasihatiga amal qilib, muammoga yechim topib, paket biznesimni yanada rivojlantirishga erishdim.

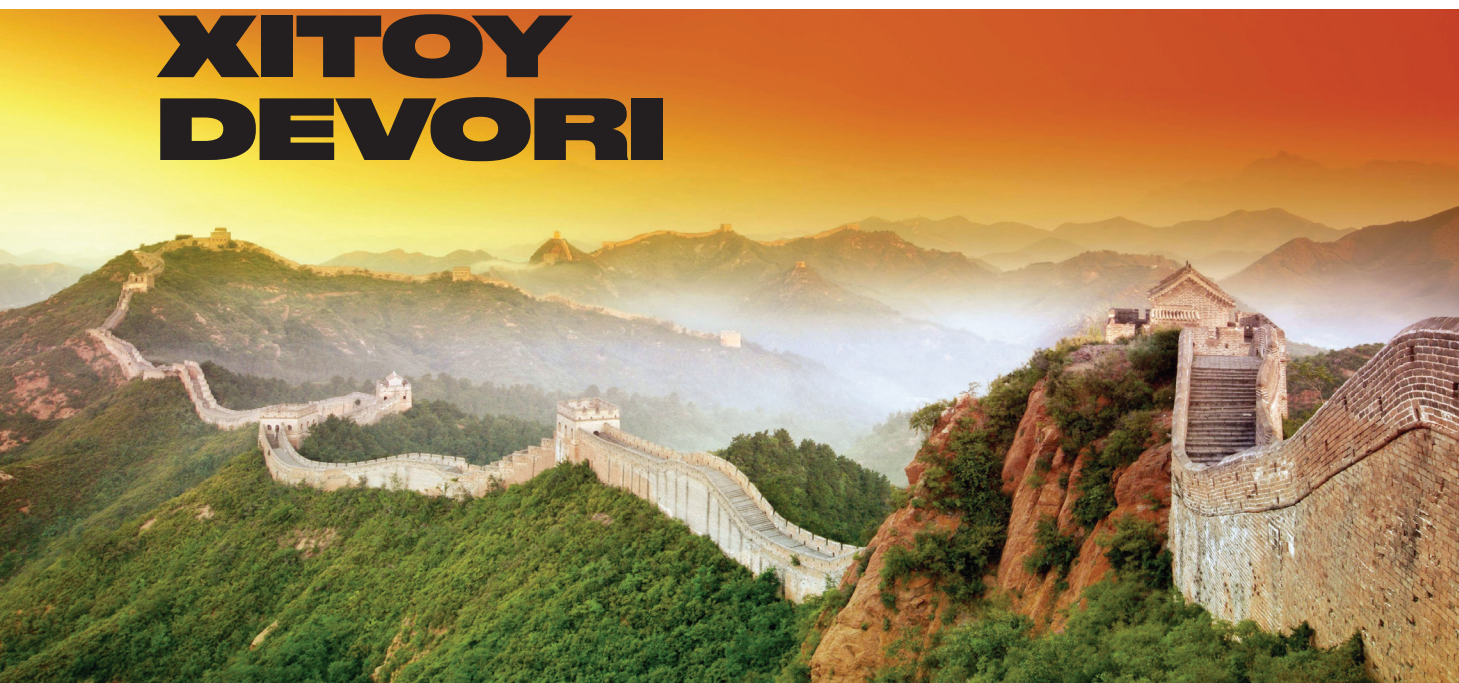
Paket ishlab chiqarishni yuqori darajaga olib chiqdik. Bu ish men uchun ilk muvaffaqiyatli biznes bo'ldi. Tajribam oshdi va boshqa bizneslarga dadil qadam qo'ydim.

(Davomi 82-betda)

AFSONA VA HAQIQAT CHEGARASIDA

Chin yurtining tarixiy obidalari haqida gap ketganda, albatta, Buyuk Xitoy devorini ham yodga olamiz. Asrlar davomida Xitoyni mo'g'ul va turk qo'shinlari bosqinidan himoya qilgan ushbu devor ko'plab sayohatchilarning "ko'rish shart" bo'lgan manzillar ro'yxatida birinchi o'rinlarda turadi. "Osmon osti mamlakati"da joylashgan bu inshoot dunyodagi eng uzun devor hisoblanib, uning qurilishi 2000 yildan ortiq vaqt davom etgan. Dastlabki qurilish ishlari Sin sulolasi hukmronligi davrida boshlangan bo'lib, mamlakat aholisining 70 foizi jalb qilingani aytiladi. Taxminlarga ko'ra, devorning umumiy uzunligi 21197 km bo'lgan, hozirda esa uning 10 foizigina yaxshi saqlanib qolgan, xolos. Miloddan avvalgi VII asrda qurilishni boshlagan buyuk devor Alisher Navoiyning "Saddi Iskandariy" dostonida "Saddi Chin" nomi bilan ham yozib o'tilgan. Ushbu inshootni mahalliy aholi "La'natlangan devor" nomi bilan ham ataydi. Chunki qurilishga jalb qilingan va u yerda vafot etgan odamlarning murdalari devorlar orasiga ko'milgan. Qolaversa, Buyuk Xitoy devori kosmosdan ko'rinadi degan va o'z tasdig'ini topmagan qarashlar ham mavjud. Bugungi kunda tabiat bilan uyg'unlikda go'zal manzara kasb etgan tarixiy devor sayyohlarni o'ziga jalb qilishda davom etmoqda.

BUYUK XITOIY DEVORI

MOHENJO-DARO

Mohenjo-daro hozirgi Pokiston hududiga to'g'ri keluvchi qadimiy shahar. Ushbu tarixiy go'sha dunyo sivilizatsiyasining dastlabki markazlaridan biri bo'lgan. U "O'lik odamlar tepaligi" nomi bilan ham mashhur. Arexologlar shaharning taxminan 4600 yoshda ekanini aytadi. Mohenjo-daro haqidagi afsonalar va mistik rivoyatlar xalq orasida keng tarqalgan. Ularning aksari haqiqatga yaqin bo'lmasa-da, mutloq inkor ham etilmagan. Chunki u yerda qazishma ishlari olib borgan olimlar shahar aholisining bir kechada g'oyib bo'lib qolgani haqidagi farazlarini yashirishmagan. Qolaversa, "O'lik odamlar tepaligi" xarobalaridan topilgan jasadlar bir-biriga matolar yordamida o'ralgan holda topilgan. Shuningdek, jasadlarda kuchli radiatsion nurdan zaharlanish borligi aniqlangan. Bu dalillar esa Mohenjo-daro haqidagi turli xil mistik rivoyatlarning to'qilishiga asos bo'lgan.

Qo'g'irchoqlar oroli Meksika markazidan yigirma chaqirim uzoqlikda botqoqli ko'llar orasida joylashgan orol hisoblanadi. Ushbu hudud hozirda Meksikaning sayyohlik markazlari qatorida yetakchi o'rinlarda turadi. Bunga esa oroldagi dahshatli manzara va u haqida to'qilgan afsona sabab bo'lgan. Afsonaga ko'ra, 1950-yillar orolda Julian Santana ismli ovchi yashagan va u orolda istiqomat qiluvchi yagona inson bo'lgan. Kunlarning birida ov qilib yurgan Julianning qulog'iga qizaloqning qichqirig'i va yig'isi eshitaladi. Ovchi qizaloqqa yordam berish uchun ovoz eshutilgan ko'l tomon yuguradi. Lekin Julian manzilga yetib borganida, qiz allaqachon suvga cho'kib ketgan, faqatgina unga tegishli qo'g'irchoq ko'l yoqasida qolgan edi. Santana qizga yordam bera olmaganidan juda ham afsuslanadi hamda uning ruhiga hurmat ko'rsatish maqsadida qo'g'irchoqni daraxt shoxlari-

QO'G'IRCHOQLAR OROLI

ga osib qo'yadi. Keyinchalik Julianning sayyohlarga so'zlab bergan hikoyalariga ko'ra, u har tunda qizning nolalarini eshita boshlaydi. Go'yoki undan yangi qo'g'irchoqlar berishini so'ragandek. Shundan so'ng "orol egasi" qizning ruhini xotirjam qilish maqsadida qo'g'irchoqlar topib, daraxtlarning shoxiga osib chiqqan. Hozirda qo'g'irchoqlar soni 1000 dan ortiq va bu orolda dahshatli manzarani vujudga keltirgan. Santana 2001-yil o'z rivoyatidagi qiz cho'kib ketgan ko'l yonidan o'lik holda topiladi. Ayni paytda orolda yashovchi yagona shaxs Julianning jiyani Anastasio Santanadir. Mahalliy qayiqchilar qo'rquv tufayli orolga sayyohlarni tashishdan bosh tortishadi. Shunga qaramay bu joy mamlakatdagi mashhur sayyohlik markaziga aylanib ketgan.

Atlantida! U hech qachon topilmagan bo'lsa-da, afsonaviy olamlar orasida eng mashhuridir. Atlantida haqidagi dastlabki ma'lumotlar qadimgi Yunon faylasufi Platon asarlarida keltirilgan. Lekin tarixchilar ushbu shaharga faylasuf o'ylab topgan afsona sifatida qaraydi. Aflotun asarlarida aytilishicha, bu mamlakat 9500 yil avval mavjud bo'lgan sivilizatsiya hisoblanib, vulqon otilishi yoki suv sathi ko'tarilishi natijasida bir kechada g'oyib bo'ladi. Atlantidaning mavjudligi haqida turli xil qarashlarning mavjudligi asrlar davomida bu mavzuning batamom yopilib ketmasligini ta'minlagan. Kimlardir uni Platonning o'zi ko'rishni istagan sivilizatsiya haqidagi nazariyalari ekanligini aytadi. Ikkinchi guruh vakillari esa Atlantida mavjud bo'lgan, hozirda u Mavritaniya sahrolari ostida yoki Antarktida muzliklari tubida yotibdi, deb o'ylashadi.

YO'QOLGAN SHAHAR

O'ZBEKISTON DAVLAT JISMONIY TARBIYA VA SPORT UNIVERSITETI

Rektor Mahmudjon BOLTABOYEV:

**“HAR BIR SPORTCHINING
HARAKATLARI TAHLIL ETILADI...”**

**– BUGUN UNIVERSITETINGIZ
MAMLAKATIMIZ SPORTI UCHUN
KO'PLAB CHEMPIONLARNI YETISHTIRIB
BERMOQDA. UMUMAN, DAVLAT BERGAN
O'QUV REJASIDAN TASHQARI, TA'LIM
JARAYONIDA O'ZINGIZ HAM QANDAYDIR
YANGI TENDENSIYALAR ISHLAB
CHIQQANMISIZ?**

– Albatta, biz bugun sportchilarni tarbiyalaydigan murabbiylarni o'qitmoqdamiz. Shu nuqtai nazardan o'qitish jarayonlariga o'zgartirishlar, yangiliklar kiritganmiz. Masalan, o'quv rejamizga kiritilgan nazariy fanlar uchun dars soatlarini qisqartirib, ular o'rniga amaliy mashg'ulotlarga e'tiborni qaratganmiz. Shu bilan birga psixologik tahlilga yo'naltirilgan fanlar, inson salomatligi bilan bo'g'liq bilimlarni o'rgatuvchi fanlarning dars soatlarini oshirganmiz. Negaki, ruhiy holatni to'g'ri baholash ko'nikmalari nafaqat sportchilar, balki, har bir inson uchun ham muhim hisoblanadi. Biz esa sportchilarga shularni o'rgatadigan murabbiylarni yetishtiryapmiz. Ular anatomiya, psixologiya, biomehanika, ya'ni harakatlanish tizmini qanchalik yaxshi bilsa, shogirdlariga ziyon yetkazmagan holda ularni tarbiyalaydi. Yana o'quv jarayonlari va laboratoriya tadqiqotlarini uyg'unlashtirgan holda darslar o'tilishni yo'lga qo'yganimiz. Ya'ni har bir sportchining harakatlari tahlil etiladi. U qaysi harakatlarda xatoga yo'l qo'ymoqda yoki qaysi harakatlar yutug'i ekani tadqiqotlar asosida ko'rsatib beriladi. Qolaversa, xalqaro musobaqalarning barchasi yozib olinib, unda qatnashgan sportchilarning ham yutuq va kamchiliklari o'rganiladi. Bu tahlilni, asosan, talabalarning o'zlari bajaradi. Biz tayyorlayotgan bo'lajak murabbiylar shogirdlariga xatolarini tashqaridan ko'ra bilishni o'rgatadi.

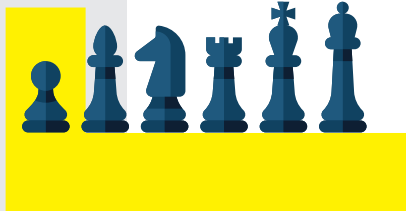
**– O'ZBEK SPORTI
KEYINGI YILLARDA
QANDAY
O'ZGARISHGA
YUZ TUTDI?
SPORTIMIZNING
KELAJAGINI
QANDAY
TASAVVUR
QILASIZ?**

– O'zbek sporti keyingi yillarda misli ko'rilmagan yutuqlarga erishyapti, deb bemalol ayta olaman. Mana, Olimpiada o'yinlari, jahon chempionatlari, Osiyo o'yinlarida sportchilarimiz qatnashib, katta yutuqlar va quvonarli natijalar bilan qaytishmoqda. Albatta, buning zahirida sportning davlatimizda siyosat darajasiga ko'tarilgani asos bo'lib turibdi. Bu, avvalo, millatni sog'lomlashtirishga bo'lgan e'tibor! Ko'rayapmizki, so'nggi yillarda qurilayotgan sport inshootlarining eng zamonaviy jihozlar bilan ta'minlanishi, chetdan olib kelinayotgan tajribalar, bularning hammasi mana shu e'tiborning na'munasidir. Agar yaqin 5-6 yil avvalgi tarix bilan taqqoslash uchun aytadigan bo'lsam, 5 yil avval bizning universitetimiz Toshkent shahrida joylashtirilgan edi.

Uch yarim gektar joyda tiqilinch sharoitda darslar o'tardik, ba'zan mashg'ulot jarayonlarida talabalarni sig'dirish muammo bo'lar edi. Hozir esa universitetimiz uchun Chirchiq shahrida 21 gektar maydon ajratilgan. Talabalarimiz zamonaviy shart-sharoitlarga ega inshootlarda tahsil olishmoqda. Bundan tashqari, turli xil hududlar sport tadqiqot markazlarining tashkil etilishi, chekka joylarda ham ixtisoslashgan sport maktablari-ning ochilishi va ularni jihozlash uchun sarflanayotgan milliardlab mablag'lar... bularning natijalarini esa sportchilarimiz erishayotgan yutuqlarda ko'rib turibmiz. O'sha Rio de Janeyroda yoki Tokioda bo'lgan olimpiada bahslarini aytamizmi yoki jahon chempionatlarini misol keltiramizmi, barchasida sportchilarimiz tarixiy natijalarni qayd etishmoqda.

Rektor huzurida

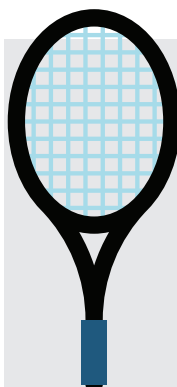
– HAMMAMIZGA MA'LUMKI, SPORT SOHASIDA KO'PROQ AMALIYOTGA URG'U BERILADI. NIMA DEB O'YLAYSIZ, BUNDA UNIVERSITETDA OLINADIGAN NAZARIY BILIMLARNING AHAMIYATI QANCHALIK MUHIM?

– Har bir sohada nazariy bilimlar bo'lishi shart. Chunki nazariy bilimlarsiz amaliyotga qadam qo'yib bo'lmaydi. Sport sohasini oladigan bo'lsak, avvalo, har bir sport turining aslida qanday ekanligi, uning kelib chiqish tarixi, qonun-qoidalarini, undagi usul va uslublarni o'rgatib berishimiz lozim. Keyin o'rganilgan nazariy bilimlar amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlab boriladi. Biz ham talabalarimizga avval nazariy bilimlarni berib, so'ng ularning pedagogik bilimlarini amaliy mashg'ulotlar asosida oshirib boramiz.

**– BA’ZI
UNIVERSITETLAR
REKTORLARI
TALABALARGA
JUDA
“YUQORIDAN
QARASHI”, HATTO,
TALABALARNING
O’Z REKTORLARINI
TANIMASLIKLARI
HAQIDA GAPLAR
QULOG’IMIZGA
CHALINADI.
REKTOR
SIFATIDA SIZNING
TALABALAR BILAN
MUNOSABATINGIZ
QANDAY?**

– Men bu javobni sizga savol berish bilan boshlayman: ota farzandini ko’rmasa sog’inadimi? Talabalarim – mening farzandlarim! Men talabalarimni shunday qabul qilishni istayman. Nima uchun bunday deyman, chunki ularni ota-onalari menga ishonib topshirishgan. Ko’plab talaba-qizlarimiz yotoqxonada turishadi, yigitlarimiz ijarada yashashadi, ularning qanday hayot kechirayotganlari, muammolari bilan qiziqish mening vazifam. Albatta, talabalarimiz soni juda ham ko’p bo’lgani uchun hammalarining holidan bevosita o’zim xabar ololmasligim mumkin, lekin, imkon qadar ular bilan gaplashgim, suhbatlashgim keladi. Chunki hozir men bularga qanday munosabatda bo’lsam, bular ham o’zlarining shogirdlariga shunday munosabatda bo’lishlarini juda yaxshi his qilaman.

To’g’ri aytdingiz, ayrim rahbarlarning talabalarga nisbatan “yuqoridan qarashi”, mensimaslik holatlari ming afsus, bor narsa. Ammo bu holatni bugun biz shakllantirayotgan jamiyat, Prezidentimiz qurayotgan siyosiy tizim qabul qilmaydi! Mana, davlatimiz rahbari o’zlari qaysi viloyatga borsalar ham eng avval oddiy aholining holidan xabar olyaptilar, ijtimoiy himoyaga muhtoj insonlarga bevosita yordam berilyapti. Talabalar ham doimo qo’llab-quvvatlashga, ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlam hisoblanadi. Shuning uchun men ham talabalarimga nafaqat rektor, balki, otadek munosabatda bo’lishni muhim deb bilaman.

Men rektor sifatida talabalarining talabalik safidan chiqarilishiga qat’iy qarshiman! Chunki haydash bu eng oson yo’l. Haqiqiy ustoz va murabbiylar esa bilmaganni haydashi emas, o’rgatishi lozim. Shuning uchun ham bu qiyin va sharaflı kasb deyiladi.

– MAHMUDJON BOLTABOYEV QANDAY KITOBLAR O'QIYDI? SIZ TALABALARGA TAVSIYA ETISHNI ISTAGAN 5 KITOB NOMI?

– 55 yoshga to'lish arafasidaman. Mening yoshimdagi insonlar, asosan, o'tgan hayotini, undagi kamchiliklarni tahlil qilib beruvchi kitoblarni ko'proq mutolaa qilar ekan. Qolaversa, bizning yoshligimizda millatimiz tarixini o'rgatishmagan va bundan mutlaqo uzoq tutilganmiz. Shuning uchun bugun xalqimizning etnik kelib chiqishi, boshidan o'tkazganlari, yurtimizning tarixini ochib beruvchi asarlarni ko'proq o'qiyman.

Ayni kunlarda Shayx Oiz Al-Qarniyni "Mahzun bo'lma" kitobini o'qimoqdaman. Bu juda ham katta hayotiy tarbiya beradigan asar ekan, menga juda ham yoqdi. Talabalarga ham bu kitobni o'qib chiqishlarini maslahat berardim. Yana tolibi ilmlar uchun quyidagi kitoblarni tavsiya qilaman:

"Baxtiyor oila" – Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf;

"Yulduzli tunlar" – Pirmqul Qodirov;

"Menkim, Sohibqiron – Jahongir Temur" – Marsel Brion;

"Istanbul daftari" – Abror G'ulomov.

– TALABALARINGIZ ORASIDA DOIMIIY RAVISHDA XALQARO MAYDONLARDA, MUSOBAQALARDA BO'LADIGANLARI JUDA HAM KO'P. UNIVERSITET TOMONIDAN ULAR UCHUN QANDAY IMKONIYATLAR, YENGILLIKLAR YARATILADI?

– Bizning talabalarimizning 500 nafari O'zbekiston milliy terma jamoasi a'zosi hisoblanadi. To'g'ri, bular yurtimizning faxri, xalqaro maydonlarda terma jamoamiz sharafigini himoya qiladigan sportchilar. Lekin bu bilan biz ta'lim to'g'risidagi qonunni yoki o'quv rejasini o'zgartira olmaymiz. Shunday bo'lsa-da, ular imkon darajasida ham o'qishni o'zlashtirishlari, ham musobaqalarda qatnashishlari uchun shart-sharoitlarni yaratib berishga harakat qilamiz. Albatta, ularning ko'pchiligi darslarga har doim ham qatnasha olmaydi. Shu sababdan biz hamma darslarlarning elektron na'munalarini tayyorlab qo'yganimiz va masofadan turib ta'lim jarayonlarini davom ettirish imkoniyatini beramiz. Bu talabalarining o'ziga ham bog'liq, o'qiyman degan inson ikki tosh orasida ham iloj topadi, albatta!

– O‘ZINGIZ HAM TALABALARINGIZNI BEVOSITA QO‘LLAB-QUVVATLASH UCHUN MUSOBAQALARGA BORIB TURASIZMI?

– Albatta, imkon qadar talabalarimizni musobaqa bo‘lib o‘tayotgan arenada turib qo‘llab-quvvatlashga harakat qilaman. Universitet jamoasi, ustoz va professorlar, hammamiz birgalikda muxlislik uchun borishga harakat qilamiz. Bu jarayonlarni kuzatish o‘zinga ham yoqadi, chunki o‘zim ham sport bilan shug‘ullanib turaman. Sportga ixtisoslashgan o‘quv yurti rahbari uchun bu kerak! Chunki o‘zingiz o‘rnak bo‘lib, bu musobaqa jarayonlarida qatnashmasangiz, his qilmasangiz, boshqaruv qiyin bo‘ladi.

– MAHMUDJON BOLTABOYEV REKTOR SIFATIDA BUGUNGI KUN TALABALARIGA NIMA DEGAN BO‘LAR EDI?

– Men bugun respublikamizda tahsil olayotgan barcha talabalarga fursatni g‘animat bilishlarini aytgan bo‘lardim. Chunki yoshlikda olingan bilim, toshga o‘yilgan naqsh! Yoshlarning fiziologik va xotira imkoniyatlari, o‘zlashtirishi yaxshi bo‘ladi, ammo yosh o‘tgan sari bu jarayonlar ham orqaga keta boshlaydi. Deylik, hozir 18 yosh yigit 1 varoq narsani 1 soatda yodlasa, 50 yoshli inson 10 soat vaqt sarflaydi. Shuning uchun yoshlarga o‘tayotgan har bir daqiqaning qadriga yetishi va imkoniyatlardan maksimal foydalanishini tavsiya qilgan bo‘lardim.

– SAMIMIY QABUL UCHUN RAHMAT!

Rektor huzurida Maqsad OBIDJON bo‘ldi

"AKA, MENI URMANG, BULUT BO'LIB QOLAMAN"

YOXUD HAZRATI KURSDOSH NIMA DEYDI?

Bu esse 2018-yil, talabalikning ayni gullab, gullari to'kilib yotgan davrlarida qoralangandi. Bugungi talaba uka-singillarimiz o'qishga kirish mashaqqati, "bunker"-u "paravoz"larning sarguzashtlari bilan yuzma-yuz kelishmagan. Ammo bu hodisalar bilan ro'baro' kelganlar ham essenini o'qib yoqa ushlashlari tabiiy. Chunki ularning Hazrati kursdoshi bo'lmagan. Xo'sh, hurmatli talabalar, sizning, tizimning muammolari va kiriklari orasida ham o'zining sodda va beg'uborligini saqlab qololgan "Hazrati kursdosh"laringiz bormi?

Muallifdan

"Meni yomon ko'rsangiz ham aytaman, bo'lmasa vijdonim qiynaladi. Men uchta sigirini sotib o'qishga kirgan odamman".

Bu gapni faqat u aytishi mumkin. Har yili minglab talabalar oliy o'quv yurtiga qing'ir yo'llar bilan o'qishga kiradi va ilmtalabga aylanadi. Ammo ular donoligini ro'kach qilib, sen bilan bahs boylashga shaylaganda, surbetroqlari tuh-mating uchun qonun oldida javob berishingni talab qilib turgan sharoitda faqatgina "Hazrati kursdosh" qarshingga kelib, hayotning sen ko'rmagan mashaqqatlari tushgan boshini xiyol oldinga egib, doim xavotirli ko'zlarini katta-katta ochib shu so'zlarni ayta oladi.

Men unga "siz taqdirning xatosisiz" deyman. U meni "she'riyatning zavoli" deydi.

Bir-birimiz bilan ko'rishayotganimizda, "aka, qachon chiqdingiz", deb ko'z qisaman. "Hozir chiqib kelyapman", deydi. "Amnistiyaga tushdingizmi?" Kuladi.

U oq kiyimimga sha'ma qilib, "hoy oq ilon, oppoq ilon" deb chaqirib qoladi.

Jurnalga yo'qlama qilinayotganda unga qarab 5-guruhda ham hamma bor" deb qo'yaman. U kuladi. Chunki bir kursda 4 ta guruh bo'ladi. Bundaylar boshqalar bilan bir guruh bo'lolmaydi. Bundaylarning o'z olami bor. U olamda nima bor, o'zi-da, boshqalar-da bilolmay o'tadi. Hammasi Xudoga ayon. Ha, "Hazrati kursdosh" shunday odam. Bu nomni ham uning o'zi topib bergan...

Bir kuni gurunlashib o'tirganimizda:

— Ehh, men qo'shiq aytardim. Hamma artistlarning ovozi o'xshatardim. Qishda suv kechib yura-yura ovozimni oldirib qo'yganiman. Shifokor bo'lishni orzu qilardim. Ikki marta ToshMlga topshirib yiqilganman, — deb qoldi.

— Yaxshiyam, yiqilgan ekansiz, — dedim qitmirlik bilan.

— Iye, nima deganingiz bu? Do'xtir bo'lsam, qancha odamning hayotini saqlab qolardim. Odamlarni davolardim, — deydi akamiz.

— Siz do'xtir bo'lmaslik bilan qancha odamning hayotini saqlab qolganingizni bilasizmi? — deyman.

U e'tibor bermay gapida davom etadi:

— Men boshqacha bo'lishim mumkin edi. Men ham ko'p narsani bilishim mumkin edi. Meni... meni shunaqa qilib qo'yishgan. Do'stim, sizga bir iltimosim bor, "Hazrati kursdosh" degan narsa yozing.

— Hazrati kursdosh kim? — deyman.

— Bilmadim.

UNI TUSHUNISH UCHUN FIKRLASHDAN TO'XTASH KERAKMI?

Bu kishining xayollariga normal aqlga sig'maydigan fikrlar kelishini aytmaydizmi? Ba'zi yozganlarini o'qib ko'rgan do'stimiz "Sizning yozganlaringizni tushunish mumkin. Faqat buning uchun odam 2-3 yil fikrlashdan to'xtashi kerak", deb hazil qiladi. Akamiz xafa bo'lmaydi. "To'g'ri-to'g'ri" deydi. Uni hayot shunga o'rgatgan.

Qiyinchiliklar oldidan ham "to'g'ri-to'g'ri" deb o'taverganlar. Bizga o'xshagan sirkasi suv ko'tarmaydiganlar ozgina nohaqlikka qarshi isyon qilib, nega bunday deb dunyoni ostin-ustun qilib yurganda Hazrati kursdosh hayotga: "Aka, meni urmang, bulut bo'lib qolaman", deb yolvoradi. Indamay yashaydi.

Ey taqdiri noraso, bag'ringda shunday bandalar yur-sa-yu, kimlarning boshini silab turibsan? Dunyo dorulfununda tomoqlari yirtilguncha baqirayotganlar yuqori baho oladi. Ular oralarida birovgga ozor bermay o'tayotgan kursdoshlarini nazarga ilmaydilar.

SIZGA BAHO YO'QDIR, HAZRATI KURSDOSH!

Misol uchun, unga yoningizdan 10 000 pul chiqmaydimi, deng. Chiqarib beradi. Sizning mushkulingiz hal bo'ladi. Hazrati kursdosh esa yonidagi bor pulni sizga berib yuboradi-yu, uyiga yayov yo'l oladi. Akamiz shunaqa. Xudo uni o'zini ham o'ylashdek sharofatdan mahrum qilgan.

"Bilaman, Odamlar meni ahmoq deb o'ylaydi. Men hammasini bilaman. Indamayman, xolos. Indamayman-da".

Bir ustozimiz unga:

– Siz bu ahvolda umuman baho ololmaydiz, – debdilar.

– Bilaman.

– Men bilan o'chakishmang.

– Ustoz, siz bilan qanday o'chakishaman? Sizdan baho ololmasligimni bilaman.

JUMAGULNING ITI

U kishining yozganlarini o'qiganmisiz o'zi? Men o'qiganman. Birinchi bo'lib o'qiganman. Uning sevgisini eshitganmisiz? Men eshitganman. Hammasini. Akamizni uylan-tirib qo'yishimizga ham oz qolgandi. U kishim nima qilibdi deng? Kelinlikka nomzod bo'lmishning sevgani borligini bilib, sovchilarni qaytaribdi.

Keyin o'sha yigitni topib odam yuborishi kerakligini tayinlabdi. Shunday qildim, jo'ra, endi nima bo'ladi, deb qo'yadi. "Men sizga Xudomanmi, nima bo'lishini aytadigan", deyman. Ichimdan esa "Jannati bo'lasiz", degan iqror o'tadi.

Yozmishlarini-ku, qo'yavering. Kafka-yu Kamyular "Jarayon" bilan "Begona"ni ko'tarib tirilib kelganda ham "Aka, meni urmang, bulut bo'lib qolaman", degan misra-ning oldida bosh qashlab qoladi. Sevgi haqida she'rnamo bir narsa qoralabdilar. "Ko'changdan o'tishga iting qo'ymagur", deb qo'yadilar Jumagul atalmish suluvga qarab. Bir jum-lada sevgi, hijron, raqib-u to'siqlar – hammasi bor. Orada "qo'ymagur" deb erkalab, xushomad ham qilib qo'yadilar. Shu chog'da Majnunning Layli ko'chasidan o'tgan itga ehti-rom ko'rsatgani yodga tushadi.

OZON TUYNUGINING KASB ETIKASI

Akamizni mening so'zlarimdan keyin darveshga chiqarib qo'ymang tag'in. Ahyon-ahyonda fakultetning eng bilim-don talabasining ham xayoliga kelmagan fikrlarni o'rta-ga tashlaydi. Bir marta shunga guvoh bo'lgandim. Kasb etikasi haqida gapira turib, ozon qatlamini misol qilib qoldilar. Biz ikkovining bog'liqligini topguncha o'zlari aytdi-qo'ydi. "Ozon qatlami quyoshing ultrabinafsha nurlarini Yerga qo'ymaydi. Bu – uning kasb etikasi".

Ana sizga. Ozon tuynugi esa kasb etikasining buzilishiga misol. Endi aytingchi, qaysi professor shu gapni ayta oladi. Bunday gaplarni faqat bizning aka aytadi.

U haqida yozganimni eshitsa, Hazrati kursdosh nima deyishini taxmin qilishim mumkin: "Eh, jo'ra, shularni aytib nima qilardingiz. Shoirlarga ishonib bo'lmaydi o'zi. Puch yong'oqman, qo'yingizni to'ldiraman, she'rlar yozib she'ri-yatni o'ldiraman, deb yuravermaysizmi", deydi.

Yoki menday tentakka gap uqtirib bo'lmisligini bilib, o'zining hikmatnamo so'zlarini takrorlaydi: "Uning nohaqli-gini isbotlash – qurigan ko'lga qarmoq tashlab baliq ovla-gandek gap".

Suhrob ZIYO

CHATGPT VA GPT4:

UMUMIY XULOSALAR

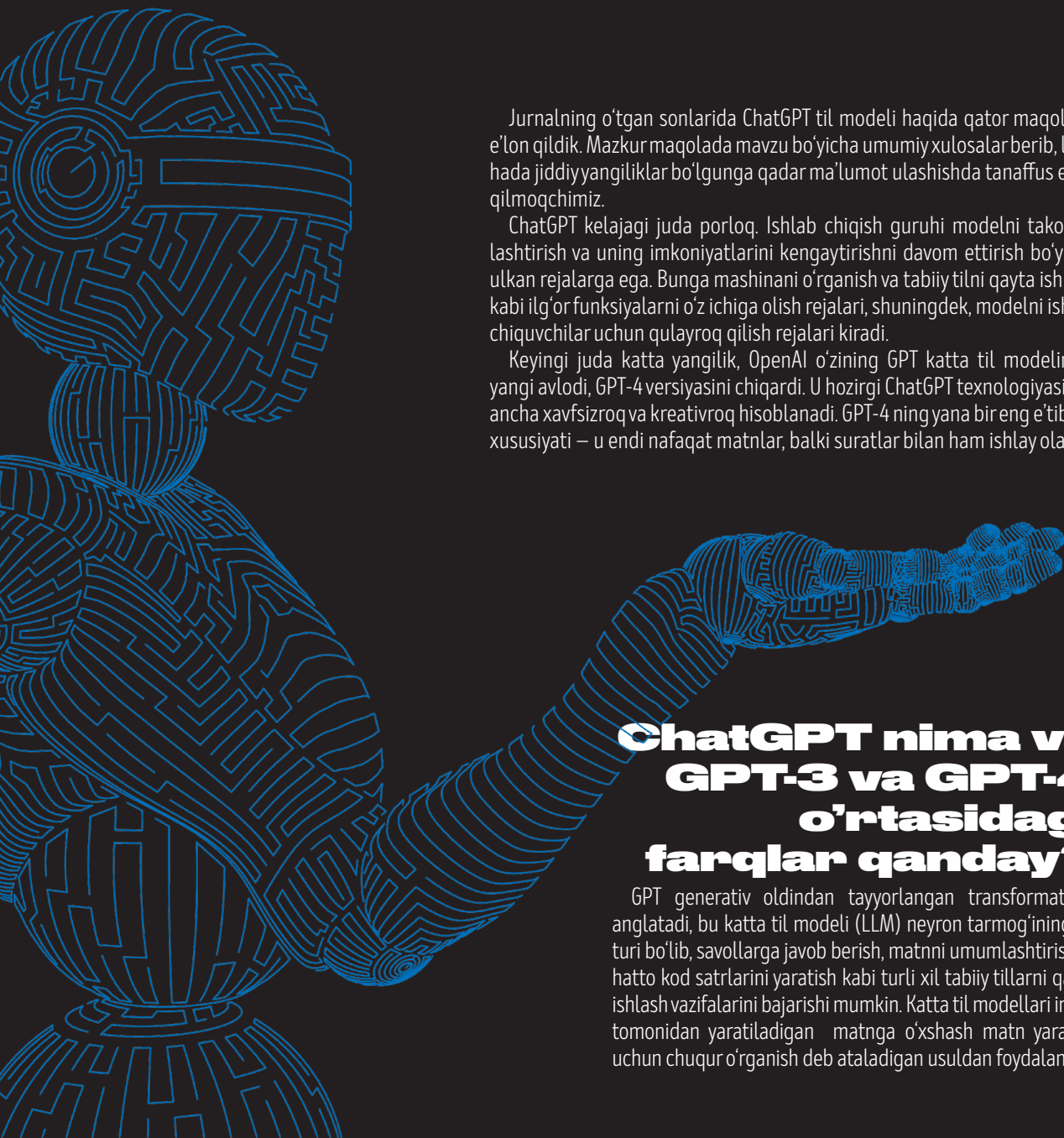
Jurnalning o'tgan sonlarida ChatGPT til modeli haqida qator maqolalar e'lon qildik. Mazkur maqolada mavzu bo'yicha umumiy xulosalar berib, loyi-hada jiddiyyangiliklar bo'lgunga qadar ma'lumot ulashishda tanaffus e'lon qilmoqchimiz.

ChatGPT kelajagi juda porloq. Ishlab chiqish guruhi modelni takomil-lashtirish va uning imkoniyatlarini kengaytirishni davom ettirish bo'yicha ulkan rejalarga ega. Bunga mashinani o'rganish va tabiiy tilni qayta ishlash kabi ilg'or funksiyalarni o'z ichiga olish rejalari, shuningdek, modelni ishlab chiquvchilar uchun qulayroq qilish rejalari kiradi.

Keyingi juda katta yangilik, OpenAI o'zining GPT katta til modelining yangi avlodi, GPT-4 versiyasini chiqardi. U hozirgi ChatGPT texnologiyasidan ancha xavfsizroq va kreativroq hisoblanadi. GPT-4 ning yana bir eng e'tiborli xususiyati — u endi nafaqat matnlar, balki suratlar bilan ham ishlash oladi.

ChatGPT nima va GPT-3 va GPT-4 o'rtasidagi farqlar qanday?

GPT generativ oldindan tayyorlangan transformatorni anglatadi, bu katta til modeli (LLM) neyron tarmog'ining bir turi bo'lib, savollarga javob berish, matnni umumlashtirish va hatto kod satrlarini yaratish kabi turli xil tabiiy tillarni qayta ishlash vazifalarini bajarishi mumkin. Katta til modellari inson tomonidan yaratiladigan matnga o'xshash matn yaratish uchun chuqur o'rganish deb ataladigan usuldan foydalanadi.

ChatGPT – bu odamlar mulqot qilishlari mumkin bo'lgan GPT-3 va GPT-4 til modellaridan foydalanadigan AI chatbot ilovasi. Agar ChatGPT avtomobil bo'lsa, GPT-3 yoki GPT-4 uni quvvatlaydigan dvigatel misoli.

GPT-3 dastlab 2020-yilda chiqarilgan va 175 milliard ta'sirchan parametrlar bo'yicha o'qitilib, u ishlab chiqarilgan eng yirik neyron tarmoqqa aylantirilgan. O'shandan beri GPT-3, 2022-yilda GPT-3.5 seriyasining chiqarilishi bilan yaxshi sozlangan.

GPT-4 esa GPT-3 ning vorisi hisoblanadi. Shu yil 14-mart kuni ishga tushirilgan. OpenAI'ning ta'kidlashicha, ushbu so'nggi versiya 25 000 tagacha so'zni – GPT-3 dan sakkiz baravar ko'p – tasvirlarni qayta ishlay oladi va GPT-3.5 ga qaraganda ancha nozik ko'rsatmalarni bajaradi.

GPT-4 ga qanday kirish mumkin?

ChatGPT-ga yangi kelganlar uchun boshlashning eng yaxshi usuli chat.openai.com saytiga tashrif buyurishdir. GPT-3 ga kirish huquqini beruvchi bepul hisob qaydnomasi uchun ro'yxatdan o'ting.

GPT-4 dan foydalanish uchun foydalanuvchilar xizmatga premium kirish uchun oyiga 20 AQSH dollari evaziga ChatGPT Plusga obuna bo'lishlari kerak.

ChatGPT-4 ga O'zbekiston banklari visa kartalaridan to'lov qilish imkoniyati mavjud emas.

ChatGPTdan quyidagi sohalarda faol foydalanish mumkin:

Mijozlarni qo'llab-quvvatlash – sun'iy intellektga asoslangan chatbotlar kecha-yu kunduz mijozlarning so'rovlariga tez va aniq javob berish imkoniyatiga ega. Tizim mijozlarni qo'llab-quvvatlashni sezilarli darajada yaxshilaydi.

Marketing – potensial mijozlar haqida qimmatli ma'lumotlarni to'plash va ishlab chiqarish istiqbollarini baholash, shuningdek prognozlashtirishda ishlatilishi mumkin.

Bu savdo va marketing guruhlariga o'z yondashuvlarini ishlab chiqishda muhim ta'sirvositasi hisoblanadi.

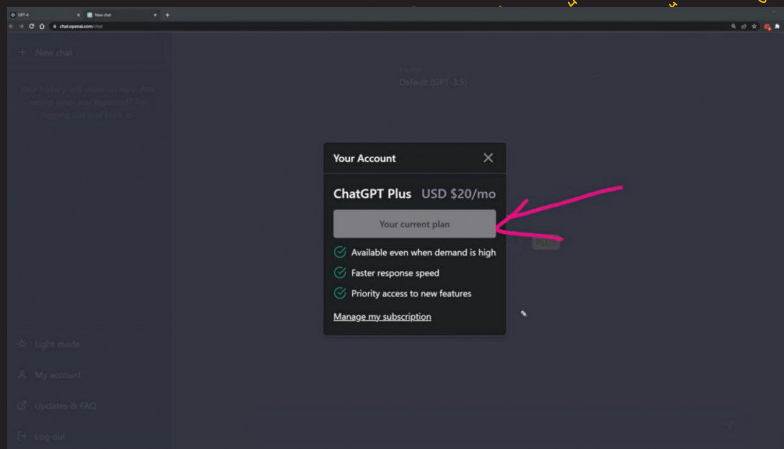
Ta'lim – ChatGPT deyarli har qanday asarni qisqacha va ixcham qayta hikoya qilishi mumkin, bu ayniqsa, maktab o'quvchilari yoki to'rt jildlik "Urush va tinchlik" va boshqa katta hajmdagi ma'lumotlarni o'zlashtirishga ulgur-magan talabalar tomonidan qadrlanadi. Shuningdek, u kichkina inshodan tortib, katta hajmdagi referatlarni ham yoza oladi. Botning takomillashib borishi o'qitishning yangi usullari paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin.

Sog'liqni saqlash – tibbiy savollarga javob beradi, aniq tashxis va davolash rejasini uchun shifokorga borish kerakligini eslatgan holda, ma'lum bir kasallikni qanday davo-

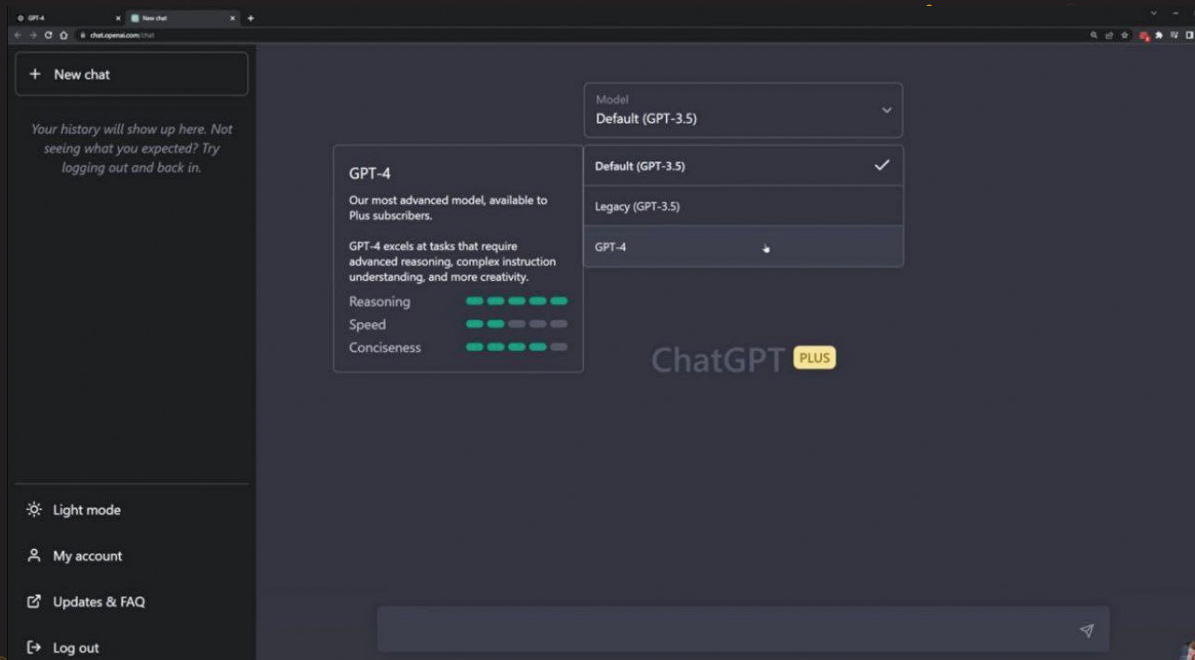
lash mumkinligi bo'yicha maslahatlar beradi. Shuningdek, chatbot tanani yaxshi holatda saqlash bo'yicha tavsiyalar beradi va vazn yo'qotishning individual rejasini ishlab chiqadi.

Turizm – sun'iy intellektga asoslangan chatbotlar parvoz holati, ob-havo sharoiti va mahalliy voqealar haqida real vaqt rejimida yangilanishlarni taqdim etadi. Bu esa sayohatlarni rejalashtirish uchun muhim ahamiyatga ega.

IT – ChatGPT kod yozish, dasturchilarga maslahatlar berish va xatolarni topish qobiliyatiga ega.

GPT-4 bilan qanday vazifalarni bajarish mumkin?

GPT-4 ilg'or fikrlash, murakkab ko'rsatmalarni tushunish va ko'proq ijodkorlikni talab qiladigan vazifalarda ustunlik qiladi

Ishga tushirilganidan keyin bir necha soat ichida foydalanuvchilar GPT-4 dan bir nechta ijodiy foydalanish haqida ma'lumotlar bilan bo'lishishdi, jumladan:

GPT-4 ning multimodal xususiyati foydalanuvchilarga un, sariyog', tuxum va sut fotosurati kabi rasmlarni yuklash imkonini beradi va GPT-4 ushbu ingredientlar bilan tayyorlanishi mumkin bo'lgan mazali taomlarni tavsiya qiladi. Biroq, bu xususiyat GPT-4 ning jamoatchilik abonentlari uchun hali mavjud emas.

Input

What can I make with these ingredients?

Output

There are many options for what you can make with these ingredients! Some possibilities include:

- Pancakes or waffles
- Crepes
- French toast
- Omelette or frittata
- Quiche
- Custard or pudding
- Cake or cupcakes
- Muffins or bread- Cookies or biscuits

These are just a few examples, but the possibilities are endless!

Finally, update the "script.js" file to track the high score:

```
javascript
const canvas = document.getElementById("game-board");
const ctx = canvas.getContext("2d");
const highScoreElement = document.getElementById("high-score");

const gridSize = 20;
const tileSize = canvas.width / gridSize;

let snake = [{ x: 10, y: 10 }];
let direction = { x: 0, y: 0 };
let food = createFood();
let highScore = 0;

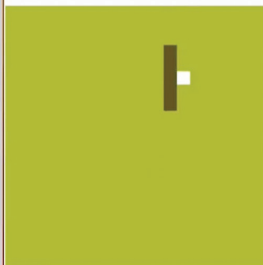
function gameLoop() {
  updateSnake();
  checkCollision();
  updateCanvas();

  setTimeout(gameLoop, 100);
}

function updateSnake() {
  const newX = snake[0].x + direction.x;
  const newY = snake[0].y + direction.y;
  snake.unshift({ x: newX, y: newY });

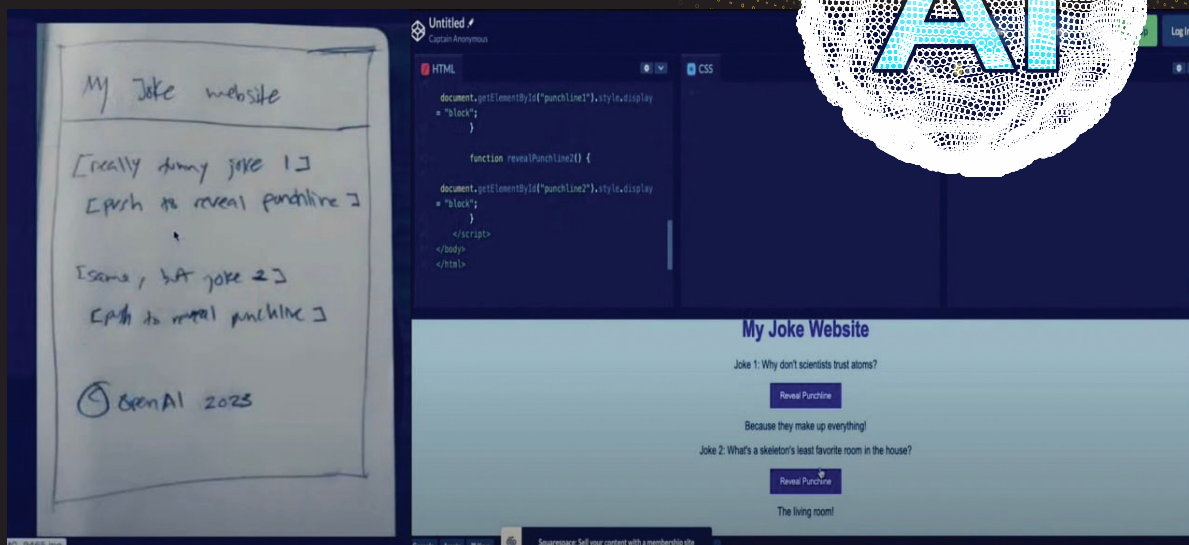
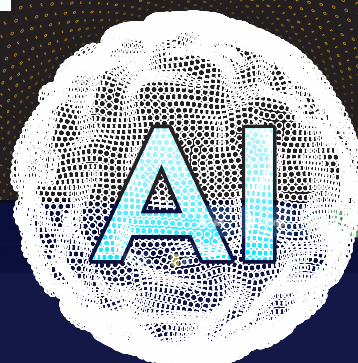
  if (newX === food.x && newY === food.y) {
    snake.push({ x: snake[snake.length - 1].x, y: snake[snake.length - 1].y });
    food = createFood();
    updateHighScore();
  } else {
    snake.pop();
  }
}
```

High Score: 4

Twitter foydalanuvchilari GPT-4 qanday qilib bir necha daqiqada o'z brauzerlarida butun video o'ynilarni kodlashi mumkinligini namoyish qilishdi. Quyida foydalanuvchi mashhur veb-sayt yaratish dasturlash tili bo'lgan JavaScript-ni bilmasdan mashhur Snake o'yinini qanday qayta yaratganiga misol keltirilgan.

GPT-4, shuningdek, quyida ko'rsatilgandek, qo'lda chizilgan eskizni funksional HTML sahifasiga aylantirish uchun ham ishlatilgan.

ChatGPT mijozlarga xizmat ko'rsatish bo'yicha chatbotlardan tortib shaxsiy yordamchilargacha kompyuterlar bilan o'zaro munosabatlarimizni o'zgartirish imkoniyatiga ega. Rivojlanish guruhi kela-jakda model yaxshilanishda davom etishiga va yanada kuchliroq bo'lishiga ishonchi komil. Xulosa qilib aytganda, ChatGPT – bu dasturlash sanoatida inqilob qilish imkoniyatiga ega bo'lgan yangi vosita. Tabiiy tilni qayta ishlashning yuqori aniq modeli bilan ishlab chiquvchilar kontekstni tushunadigan va odam kabi javob qaytaradigan kuchli chatbotlarni yaratishga qodir.

Al chatbotlari tez takomillashtirilmoqda. 2023-yil fevral oyida Google LaMDA deb nomlangan boshqa til modelidan foydalanadigan o'zining Bard chatbotini ishga tushirdi.

Googleden tashqari, Microsoft, Huawei, Alibaba va Baidu kabi texnologiya gigantlari ushbu rivojlanayotgan sun'iy intellekt sektorida hukmronlik qilish uchun qizg'in raqobat sharoitida o'z versiyalarini chiqarish uchun poygalashishmoqda...

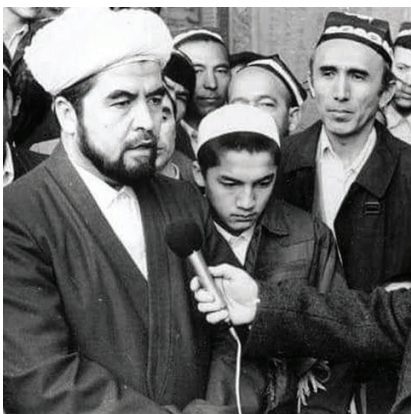
**Nurmuhammad
NURSAIDOV**

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari" kafedrasida tayanch doktoranti, mustaqil dasturchi

ISMOIL MUHAMMAD YUSUF:

**OTAMNING
VAFOTIDAN
KEYINGI
SABOG'I...**

– Biz shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf hazratlarini olim o'laroq bilamiz, siz u kishini oila boshlig'i, ya'ni ota sifatida ta'riflab bersangiz.

– Bismillahir rohmanir rohim! Alloh taologa hamd-u sanolar, Allohning Rasuli sollallohu alayhi vasallamga durud-u salovatlar bo'lsin!

Padari buzrukvorimiz, fazilatli shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf hazratlari haqida so'zlash, xotiralar yozish, haqlarida o'tgan zamonda gapirish biz uchun juda og'ir. Ammo Alloh taologa shukrlar bo'lsinki, bugun u kishi haqidagi gaplar o'tgan zamonda aytilmayapti. Zero, shayx hazratlari boshlagan ishlar davom etyapti, yozgan kitoblari o'qilyapti, qoldirgan ulkan ilmiy meroslari sadaqai joriya bo'lib, mo'min-musulmonlarga manfaat keltiryapti. Shuning uchun ustozimiz haqida so'zlasak, hozirgi kunda ham oramizda yashayotgan inson haqida so'zlagandek bo'lamiz.

Padari buzrukvorimiz dinini chuqur o'rgangan olim sifatida o'zlari-ga ato etilgan ilmlarga hayotning barcha jabhalarida, jumladan, oilada ham to'laqonli rioya qilishga intilar edilar. Talabchan va ayni paytda mehribon ota edilar, barchamizning ustozimiz edilar. Aqlimizni tanib-mizki, biz u kishining ilm bilan mashg'ul bo'lishlarini, dinimizga, mo'min-musulmonlarga xizmat qilishlarini ko'rib katta bo'lganmiz. Hazrat bizning ham aqliy, ham ruhiy, ham jismoniy tarbiyamiz bilan bevosita shug'ullanganlar. Hazrat farzand tarbiyasida, oilada otaning o'rnini, mas'uliyatini o'z navbatida padari buzrukvorlari – Muhammad Yusuf hoji bobomizdan o'rganganlar, so'ng xuddi shu an'anani davom ettirganlar. Hazratimizning bu qadar yetuk alloma, din peshvosi, siyosat arbobi bo'lib yetishishlarida padari buzrukvorlarining xizmatlari beqiyosdir. Bir kuni bir kishi kelib, "Hazrat, sizga havas qilib, yaxshi niyat bilan o'g'limizga Muhammad Sodik deb ism qo'ygan edik. Lekin ulg'aygan sari bizni ko'p ranjityapti, kutganimizdek o'g'il bo'lmayapti", deb arzihol qildi. Shunda hazrat "O'g'lingiz Muhammad Sodik bo'lishi uchun uning otasi Muhammad Yusuf bo'lishi kerak", dedilar.

Hazratimizning ukalari Muhammad Amin amakimiz u kishi haqlarida "Islomga bag'ishlangan umr" nomli kitob yozganlar. Ana shu kitobda oilada otaning o'rnini haqida shunday deyilgan:

"Talabalik yillari yosh ota-ona ilm yo'lida turli qiyinchiliklarni boshdan o'tkazdilar, ammo shuning bilan birga farzandlariga ham chiroyli tarbiya berdilar. Buyuklarning bir so'zi bor: "Tarbiyachining o'zi tarbiyalangan bo'lishi kerak". Bizning ota-onalarimiz bu naqlga amal qilib, o'z ustilarida tinimsiz ishladilar. Dinimiz ta'limotlarini qunt bilan o'rganib, amal qildilar. Keyinchalik bu ruhni farzandlariga ham singdirdilar".

Hazrat hamma narsada Qur'on va sunnatga amal qilib yashaganlar. Oila tutishda ham shunday yondashganlar. O'zlari yozganlaridek, oilani "Farog'at qasri" deb bilganlar. Kam gapirar, ko'p fikrlar edilar. Bizdan biror xatolik o'tsa ham o'ta bosiqlik bilan tanbeh berardilar yoki gapirmay qo'yardilar. Biz ham o'z o'rnida o'zimizni isloh qilishga harakat qilardik. Qarindosh-urug', yor-u do'st – barchaga samimiy maslahatgo'y edilar. Har qanday muammo u kishiga aytilishi bilan osongina yechim topardi. Hazrat oila boshlig'i, ota sifatida o'zlari amal qilgan barcha shar'iy qoidalarni boshqalarga ham ravo ko'rib, oila, silai rahm, ota-onaga yaxshilik, farzand tarbiyasi kabi mavzularda qator kitoblar yozdilar. Ana shu kitoblarni o'qib, mo'min-musulmon kishining oiladagi mavqeyi qanday bo'lishini o'rganishimiz mumkin.

– Jurnalimizni asosan talabalar o'qiydi. Keling, avvalo otangizning talabalik yillari qanday bo'lgani haqida gaplashsak. Bu barchamizga qiziq. O'zingizning talabaligingiz haqida ham aytib bering.

– Yuqorida aytganimizdek, padari buzrukvorimiz boshlang'ich diniy ta'limni bobomiz Muhammad Yusuf domladan olganlar. 1959-69-yillarda o'rta maktabda o'qib, so'ng 1970-yili Buxorodagi Mir Arab madrasasiga o'qishga kirganlar. Mir Arab madrasasi o'sha davrda sobiq ittifoq bo'yicha yagona diniy ta'lim muassasasi edi. Birga o'qigan ko'plab saboqdoshlarining e'tirofiga ko'ra, otamiz peshqadam, a'lochi talaba bo'lgan ekanlar.

Madrasadan so'ng hazrat Toshkentdagi Imom Buxoriy nomidagi Islom oliy ma'hadida o'qib, uni 1975-yili tamomlaganlar va shu yili Liviya Arab Jamohiriyasidagi Islom da'vati kulliyotiga o'qishga qabul qilinganlar. Bu kulliyotda o'sha davrning mashhur olimlaridan, jumladan, Toyyib An-Naos, Muhammad Robitiy, Ibrohim Rufayda, doktor Hulayl, Komil Banno kabi mashhur ulamolardan dars olganlar. Hazrat barcha bosqichlarda peshqadamlar safida bo'lib, 1980-yili kulliyotni imtiyozli diplom bilan tamomlaganlar.

Keyinchalik, padari buzrukvorimizning tavsiyalari bilan bizga ham ushbu tabarruk dargohda talaba bo'lish nasib qildi, alhamdulillah.

– O'zbekiston – buyuk allomalar yurti. Movarounnahr zaminidan islomning rivojiga katta hissa qo'shgan ulug' olimlar yetishib chiqqan va chiqmoqda. Ammo shayx hazratlari qaysi

jihatlari bilan xalqimizning, mo'min-musulmonlarning bu qadar katta hurmat-e'tiboriga sazovor bo'lganlar?

– Agar nokamtarlikka yo'yilmasa, farzand sifatida emas, shu yurtning bir vakili sifatida padari buzrukvorimizning shonli hayot yo'llarini qisqacha keltirib o'tsam.

Shayx hazratlari Liviya tashkil olib, Vatanga qaytgach, o'zlari o'qigan Toshkent islom institutida faoliyat ko'rsatdilar, 1981-yildan mudarris, 1982-yildan rektor muovini vazifasida ishladilar, 1984-yildan shu dargohga mudir bo'ldilar, tafsir, hadis, Qur'on ilmlari, aqida fanlaridan dars berdilar, ta'lim dasturiga ko'plab yangiliklar kiritib, bir qancha islomiy fanlar va qo'llanmalarni ilk bor joriy qildilar.

Alloh taolo hazratga yurtimiz tarixidagi eng qiyin va ayni paytda sharaflil vazifani nasib etdi. U kishi 1989-yil 6-fevralda O'rta Osiyo va Qozog'iston musulmonlari diniy idorasi muftiysi etib saylandilar, butun kuch-g'ayratini diniy idora faoliyatini yangi pog'onaga ko'tarish, musulmonlar manfaatini himoya qilish, masjid-madrasalar faoliyatini rivojlantirish, diniy adabiyot chop etishni yo'lga qo'yishga yo'naltirdilar.

Hazratning muftiylil faoliyati davrida Toshkentdagi tarix muzeyida saqlanayotgan Usmon mus'hafi Diniy idoraga topshirildi. Butunjahon islomiy robita tashkiloti bilan hamkorlikda sobiq ittifoqda yashovchi musulmonlar uchun million nusxa mus'hafi sharif olib kelindi, Vatanimiz yoshlarini xorijdagi nufuzli islomiy ta'lim muassasalarida o'qitish yo'lga qo'yildi, shu kabi ko'p xayrli ishlar qilindi.

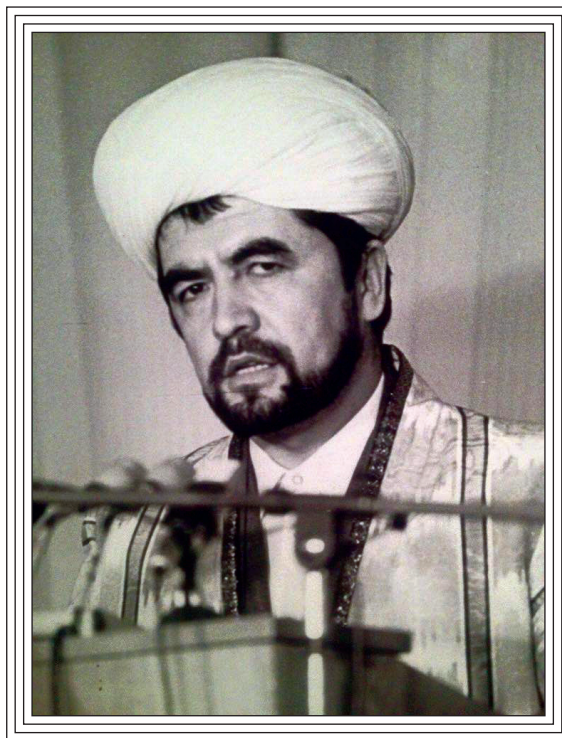
Mustaqillik arafasida shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf hazratlari SSSR Oliy Kengashining xalq deputati etib saylandilar.

Shayx hazratlari O'rta Osiyo va Qozog'iston musulmonlari diniy idorasi raisi hamda SSSR Oliy Kengashining xalq deputati sifatida SSSR hukumatiga musulmonlarning ahvoli yoritilgan, ularning haq-huquqlarini hurmatlash, ibodatlarini emin-erkin ado etish imkoniyatini qayta tiklash masalasi ko'tarilgan bayonnomani taqdim etdilar. Bu sa'y-harakatlar natijasida hukumatning musulmonlarga nisbatan siyosatida keskin burilish yuz berib, ijobiy o'zgarishlar amalga oshirila boshladi, ko'plab masjidlar, madrasalar ochildi, nafaqat O'rta Osiyo, balki butun ittifoq hududida cheklab qo'yilgan haj va umra safarlariga borishda juda katta erkinliklar qo'lga kiritildi.

Muxtasar qilib aytadigan bo'lsak, yurtimizning ulug' farzandi, yetuk alloma, fazi-latli shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf hazratlari butun umrini, kuch-quvvatini ilm-ma'rifat, ziyo tarqatishga bag'ishlab, islom diniga, butun dunyo musulmonlariga, Vataniga, o'zbek xalqiga fidokorona xizmat qildilar.

Shayx hazratlari chinakam mo'min, haqiqiy musulmon sifatida nafaqat yurtimizda, balki Markaziy Osiyo mintaqasida, islom olamida, butun dunyoda tinchlikni saqlash, islomning asl mohiyatini tanitish, etnokonfessional ziddiyatlarning oldini olish borasida keng ko'lamli, barakali ilmiy faoliyat olib bordilar. Ushbu faoliyatning nechog'li samarali bo'lganini bugungi kunda yurtimizdagi tinchlik, turli din va millat vakillari orasidagi totuvlik, turli mazhab va aqidalar o'rtasidagi ixtiloflarga barham berilganidan bilish mumkin.

Hazrat yurtimizda ham, muhojirlikda ham doim ona vatanga sadoqat namunasini ko'rsatdilar, ilm-ma'rifat tarqatishdan

to'xtamadilar. Vatanga qaytgach, umrlarining oxiriga qadar ulkan diniy-ma'rifiy faoliyat ko'rsatdilar, yuzdan ortiq kitoblar, risolalar, maqolalar, ovozli hamda tasvirli yozuvlarda ilmiy suhbatlar, mav'izalar, turkum darslar, ma'raka-yig'inlardagi ma'ruzalar, internet orqali savol-javoblari bilan yurtimizda islom dinining rivojiga, xalqimizning diniy saviyasini oshirishga salmoqli hissa qo'shdilar.

Shayx Muhammad Sadiq Muhammad Yusuf quyidagi xalqaro tashkilotlarning a'zosi edilar:

- Makkai mukarramadagi Islom olami robitasi ta'sis majlisi;
- Butun jahon tasavvuf uyushmasi;
- Butunjahon islomiy xalq boshqaruvining bosh kotibiyati;
- Butun dunyo da'vat uyushmasi;
- Butun jahon musulmon ulamolari xalqaro uyushmasi;
- Islomobod shahridagi Butun dunyo islom uyushmasi;
- Makkai Mukarramadagi Butun dunyo mutafakkir ulamolari yig'inining ijroiya qo'mitasi;
- Butun dunyo masjidlar uyushmasi;
- Urdundagi Oli Bayt "Islomiy tafakkur" qirollik akademiyasi.

Shayx Muhammad Sadiq Muhammad Yusuf hazratlari mazkur tashkilotlarning a'zosi sifatida ko'plab davlatlarda bo'lgan xalqaro ilmiy anjumanlarda faol ishtirok etganlar, Islom olamining qator olimlari bilan ijodiy muloqotlar, uchrashuvlar o'tkazdilar, zamonamizning peshqadam ulamolari bilan ilmiy hamkorlik qildilar.

Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf hazratlarining musulmonlar, xalq, millat va din yo'lidagi xizmatlari yuksak e'tirof etilib, xalqaro miqyosdagi bir necha mukofotlar bilan, jumladan, Misr Arab Respublikasi, Liviya Jamohiriyasi va Rossiya federatsiyasi kabi qator davlatlarning faxriy unvon va mukofotlari bilan taqdirlangan.

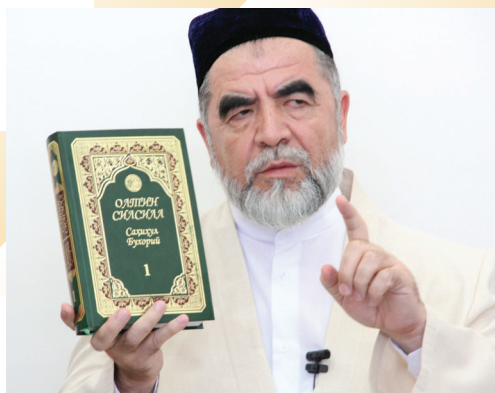
Ko'rib turganingizdek, hazrat mo'min-musulmon sifatida, diniy ulamo sifatida, vatanparvar inson, xalqning vakili sifatida bir inson qilishi mumkin bo'lgan barcha ishlarni qildilar, deyish mumkin. O'ylaymanki, hazrat xalqimizning mehr-muhabbatiga, hurmat-e'zoziga haqli ravishda sazovor bo'ldilar.

Mana, so'nggi yillarda shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf hazratlarining dinimiz ravnaqi, millat yuksalishi, Vatanimizning porloq istiqboli yo'lidagi fidokorona mehnatlari davlatimiz tomonidan ham yuksak e'tirof etildi, shaxsan Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning tashabbuslari bilan muhtasham masjid majmuasi qurilib, unga ustozimizning nomlari berildi, hazratimizning ulkan ilmiy merosini xalqqa yetkazish borasida avvallari misli ko'rilmagan imkoniyatlar muhayyo qilindi, ushbu masjidda xizmat qilish sharafiga kaminaga ham nasib etdi. Bu qadar ulkan e'tibor uchun davlatimiz rahbariyatiga oilamiz nomidan, hazratimizning barcha safdosh va shogirdlari, millionlab muxlislari nomidan, butun o'zbek xalqi nomidan tashakkurlar aytib, chin yurakdan minnatdorchiliklar bildiraman. Bugungi kunda ana shu masjidda xizmat qilayotganimdan, padari buzrukvorimizning ilmiy merosini xalqimizga yetkazish borasida mehnat qilayotganimdan, ana shunday ulug' yurtning fuqarosi, ana shunday ulug' insonning farzandi ekanimdan faxrlanaman, Alloh taolodan bu ne'matlarga munosib bo'lish baxtini nasib etishini duolarimda so'rayman.

– Shayx hazratlarining sportga bo'lgan qiziqishlari, xususan, u kishining basketbol o'ynaganlari haqida eshitganmiz. Hazratning yana qanday qiziqishlari bor edi? Bo'sh vaqtlarini, agar shunday vaqtlari bo'lgan bo'lsa, qanday o'tkazar edilar?

– Muhammad Amin amakimizning “Islomga bag'ishlangan umr” kitobida shunday deyilgan:

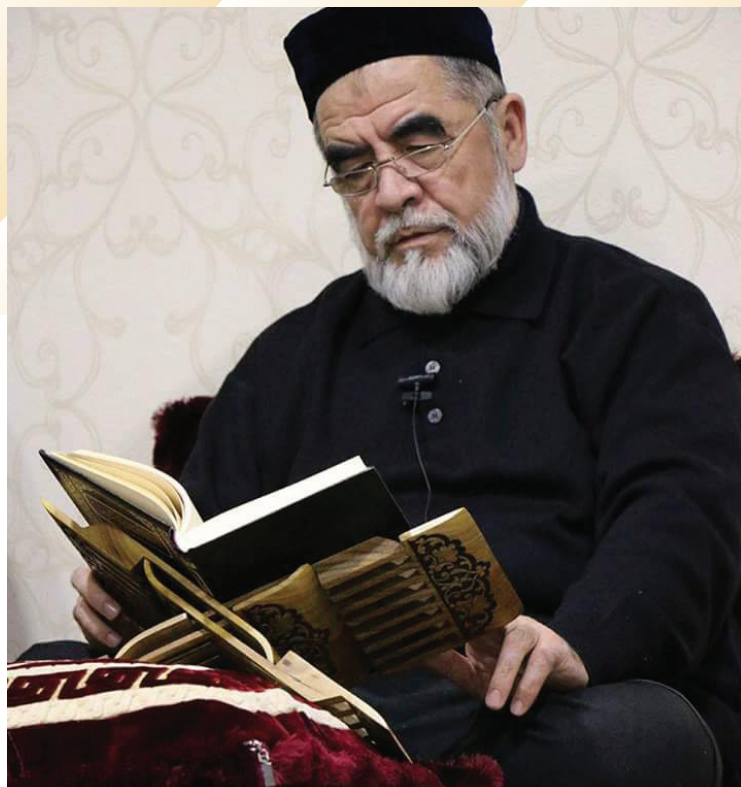
“Akam maktabda o'qish bilan birga, jamoat ishlarida faol qatnashardilar. Ayniqsa, sportga qattiq qiziqar, uyda muntazam shug'ullanar edilar. Maktab olimpiadalarida doim g'olib chiqar-

dilar. Shu bilan birga, dadam topshirgan diniy vazifalarni o'z vaqtida bajarar, barchasiga ulgurar edilar. Bir kuni dadam “Kim bir pora Qur'on yodlasa, mukofot bor”, deb e'lon qildilar. Men astoydil harakat qila boshladim. Lekin akam bir haftaga qolmay, bir porani o'qib berib, mukofotni oldilar. Hech esimdan chiqmaydi, o'sha mukofot “Yugidon” degan radio edi. Keyinchalik bilsam, akam bir porani dadamning e'lonlariga qadar yodlab bo'lgan ekanlar...

Hayotlari davomida tez-tez bo'lib turgan safarlarida ham yo ovoz yozish moslamasiga bir narsalarni yozar, yo kitob mutolaa qilar edilar. Biror kun bekor qolmasdilar. Dunyo xabarlar, sport yangiliklari, iqtisodiyotdagi o'zgarishlar, siyosiy yangiliklar, qo'yingki, hamma-hammasidan o'z vaqtida xabardor bo'lib turardilar. Bularning hammasiga qanday qilib ulgurayotganlariga hamma hayron qolardi. Hech narsa eslaridan chiqmasdi. Xotiralar hayron qolarli darajada kuchli edi. Ayniqsa kitob borasida hassos edilar. Biror kitob haqida so'z ketsa, uning muqovasi, rangi, muallifi, nomi, sahifalari – hamma-hammasini aytib berardilar...”

Padari buzrukvorimiz yetuk alloma sifatida imkon qadar har bir ishni, har bir amalni Qur'on va sunnatga muvofiq qilishga intilib kelganlar. Xususan, jismoniy tarbiya bilan shug'ullanishlari ham oddiy havas yoki ishqibozlik

emas, balki Alloh bergan ne'matning shukrini ado etish, “kuchsiz mo'mindan kuchli mo'min afzal” degan nabaviy o'gitga amal qilish bo'lgan. Maqsadlari sportning biror turida ma'lum bir darajaga erishish emas, balki dinimizda ko'rsatilganidek sog'lom turmush tarzini kechirish, insondan ham ma'naviy, ham jismoniy kuch-quvvat, g'ayrat-shijoat talab qiladigan ulkan xizmatlarga har taraflama tayyor bo'lishdan iborat bo'lgan. Ayni paytda, hazratimiz sportga harchand qiziqqan bo'lsalar ham, biror sport turi bilan ko'proq shug'ullangan bo'lsalar ham, bu narsa u kishini toat-ibodatdan, ilmiy faoliyatdan, Allohning zikridan zarracha chalg'itib qo'ymas edi. Har bir ishni o'z vaqtida, o'z o'rnida qilar edilar. Boshqa ishlarda vaqtni qanchalik qadrlasalar, tartib-intizomga qanchalik qattiq amal

qilsalar, sport mashg'ulotlariga ham xuddi shunday ahamiyat berar edilar, mashg'ulotlarni biror marta ham kanda qilmas edilar. Ana shunday yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlik umrlarining oxiriga qadar erta-yu kech tinmay din, xalq, vatan xizmatida bo'lishlariga, tong sahardan yarim tungacha tinimsiz ilm bilan shug'ullanib, kitob yozib, mashaqqatli mehnat qilishlariga imkon berganiga guvohmiz.

– Ilm talab qilish har bir musulmon uchun farz. Dinimizda qaysi ilmlarni egallashga targ'ib etilgan?

Dinimizning tamal toshi, bosh masdari bo'lmish Qur'oni Karimning ilk nozil bo'lgan oyatlari “O'qing!” degan targ'ib bilan boshlangan. Shuning o'zi ham islomning ilm-ma'rifat dini ekanini ko'rsatib turibdi. Ilm tufayli inson aziz-u mukarram bo'ladi, o'zini anglaydi, Robbini tanib, Unga to'g'ri ibodat qiladi. Insonning Alloh nazdidagi darajasini taqvo belgilaydi, ana shu taqvo esa ilm bilan hosil bo'ladi. Shuning uchun Alloh taolo: “Biladiganlar bilan bilmaydiganlar teng bo'lurmi?” deb marhamat qiladi (*Zumar surasi, 9-oyat*).

Abu Hurayra roziyallohu anhudan rivoyat qilinadi:

“Nabiy sollallohu alayhi vasallam: “Kim ilm talab qilish yo'liga tushsa, Alloh unga jannatning yo'lini yengillashtiradi”, deganlar” (*Muslim, Abu Dovud va Ter-miziy rivoyat qilishgan*).

Ulamolarimiz aytadilarki, ilmning avvali – Allohni tanish, ilmning oxiri – Allohdan qo'rqishdir. Demak, ilm olishdan maqsad nihoyatda ulug' bo'lishi kerak ekan. Ilm olishdan maqsad – Alloh taoloning farzini ado qilish, U Zotni tanish va nihoyat, U Zotdan qo'rqish bo'lishi kerak.

Shariat manfaatli ilm deb atagan narsa haqiqiy ilm bo'ladi, ya'ni bu – insonning, butun bashariyatning diniga, dunyosiga va oxiratiga foydasi tegadigan ilmdir. Islom dini insonning ikki dunyo saodatiga erishuvi uchun zarur bo'lgan har qanday manfaatli ilmni o'rganishni buyuradi.

– Talabalik davrini qanday o'tkazmoq kerak? Chinakam ahli ilmlar, olimlar kimlar? Xos-satan, diniy ilm olish haqida tavsiyalar bersangiz.

– Bu savolga ham yuqoridagi javobni takrorlash mumkin: ilm olish, talaba bo'lishdan avval niyatni poklash kerak. Zero, Nabiy sollallohu alayhi vasallam “Amallar niyatga bog'liqdir”, deganlar. Ilm olishdan, talaba bo'lishdan maqsad ham dunyoviy, ham uxroviy manfaatlarga erishish, o'zining, oilasining, mahallasining, yurtining, millatining, Vatanining va nihoyat, butun bashariyatning rushdu hidoyatda bo'lishiga, farovonligiga xizmat qilish, hissa qo'shish bo'lishi kerak.

Ulamolarimiz aytadilarki, ilm ikki yo'l bilan – ilmga amal qilish hamda taqvo bilan ziyoda bo'ladi. Tolibi ilmlar buni bilib, unga amal qilishlari kerak.

“Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: “Kim bilgan ilmiga amal qilsa, Alloh taolo unga bilmagan ilmini bildiradi”, deganlar” (*Imom Ahmad rivoyati*).

Inson o'zi olayotgan ilmning asl manbasini bilsa, bu ilmni olish uchun unga hayot ne'matini, ko'rish, eshitish, aql yuritish, xotira ne'matlarini bergan Allohni tanisa, shundagina U Zotdan qo'rqadi, taqvo qiladi, olayotgan ilmini ana shu Zot rozi bo'ladigan maqsadlargagina sarflaydi. Taqvo esa ilmning ziyoda bo'lishiga sabab bo'ladi.

Qur'oni Karimda bu haqda ko'plab oyatlar kelgan. Masalan, bir oyatda **"Allohma taqvo qiling, shunda Alloh sizga ilm beradi"**¹ deyilgan bo'lsa, boshqa bir oyatda **"Allohdan bandalari ichida faqat olimlarga qo'rqarlar"**² deb marhamat qilingan.

Bugungi kunda ilm sohasida har doimgidan ham dolzarb bo'lib turgan yana bir masala – odobdir. Insonning ilmi bo'lib, odobi bo'lmasa, bu ilm uning dunyosiga biroz foyda, obro', shuhrat keltirsa ham, oxirati uchun xayrli bo'lmaydi. Odotsiz odam har qancha ilmi bo'lmasin, olim degan yuksak nomga dog' tushiradi, ko'plab insonlarning ilmdan, ulamolardan, hatto dindan chetlanishiga sabab bo'lib qolishi mumkin.

Nabiy alayhissalom shunday marhamat qiladilar: **"Olimlar – payg'ambarlarning vorislaridir"** (Imom Ter-miziy rivoyati).

Anbiyolarga voris bo'lish – ulkan sharaf bo'lishi bilan birga, nihoyatda katta, og'ir mas'uliyat hamdir. Inson vaqti kelsa oilasida o'zi xohlaganidek muhit shakllantira olmaydi. Ulamolarning zimmasida esa yurtning, xalqning, millatning mas'uliyati yotadi. Ana shunday ulkan vazifani uddalay olish uchun inson o'z oldiga buyuk maqsadlar qo'yishi, ezgu niyatlar bilan astoydil mehnat qilishi, bu yo'lda shaytonning vasvasasidan, nafsning hoy-u havasidan, malomatchilarning malomatidan qo'rqmasligi, har bir ishni faqat Alloh taolo uchun xolis qilishi kerak.

Aziz ABDUMALIK
gurunglashdi

THE IMPORTANCE OF

STUDYING HISTORY

Rabbimkul ISAKULOV

The study of history is essential for understanding the world we live in today. It provides us with a framework for understanding the events, people, and ideas that have shaped the course of human history. History is not just a collection of facts and dates; it is a narrative of human experience that helps us understand our place in the world and informs our decision-making in the present and future.

One of the most important reasons to study history is to understand the present. The events of the past have a direct impact on the world we live in today, and without an understanding of history, it is difficult to fully comprehend current events. For example, the conflict in the Middle East is rooted in a complex history that dates back centuries, and without an understanding of this history, it is impossible to fully grasp the causes and potential solutions to the ongoing conflict.

Another reason to study history is to learn from the mistakes of the past. History is replete with examples of societies and individuals who made catastrophic mistakes that had lasting consequences. By studying history, we can learn from these mistakes and avoid repeating them. For example, the Holocaust is one of the darkest chapters in human history, but by studying it, we can learn about the dangers of prejudice and intolerance and work to prevent similar atrocities from occurring in the future.

Studying history also helps us understand ourselves and our own society. By examining the past, we can see how societies have evolved and changed over time. We can see how our own society has been shaped by the events and ideas of the past and gain a deeper appreciation for the values and institutions that make our society what it is today.

In addition to these practical reasons for studying history, there are also intellectual and cultural reasons. History is a fascinating subject that provides us with a window into the minds and experiences of people from different times and places. It allows us to explore the complexity of human nature and to appreciate the diversity of human experience. By studying history, we can develop a richer and more nuanced understanding of the world around us.

Moreover, history helps us to develop critical thinking and analytical skills. By examining historical evidence and interpreting its significance, we learn how to evaluate competing claims and make informed judgments. We learn how to distinguish between fact and fiction, how to evaluate sources, and how to construct reasoned arguments.

Finally, studying history is important because it helps us to become better citizens. In a democratic society, citizens have a responsibility to participate in the political process and make informed decisions. By studying history, we gain a deeper understanding of the political and social issues that face our society and develop the knowledge and skills necessary to engage in meaningful dialogue and debate.

The study of history is also crucial for developing empathy and understanding of different cultures and perspectives. By exploring the experiences and worldviews of people from different times and places, we gain a broader and more nuanced understanding of human society. This understanding can help to break down barriers between different groups and promote tolerance and understanding.

Furthermore, studying history is important for developing a sense of cultural identity and continuity. By learning about the events and people that have shaped our culture, we gain a deeper appreciation for our heritage and a sense of connection to the past. This connection can help us to understand our own place in the world and to appreciate the richness and diversity of human experience.

History can also provide valuable insights into the workings of human society and the forces that drive social and political change. By examining the rise and fall of empires, the development of economic systems, and the evolution of political ideologies, we can gain a deeper understanding of the complex social and political structures that shape our world. This understanding can help us to identify and address social and political challenges, and to work towards a more just and equitable society.

Additionally, the study of history can also provide valuable insights into the nature of human conflict and the dynamics of war and peace. By examining the causes and consequences of historical conflicts, we can learn about the root causes of violence and develop strategies for preventing and resolving conflicts in the future. This knowledge can be particularly valuable in a world that is increasingly interconnected and where conflicts between different nations and cultures are becoming more frequent and complex.

Moreover, the study of history can also help us to understand the impact of technology on human society. By examining the development of technology over time, we can gain a deeper appreciation for the ways in which it has shaped human culture and society. We can also explore the ethical and moral implications of technological advancements and develop a better understanding of how technology can be used to promote human welfare and social progress.

Besides, studying history is important because it provides us with a sense of perspective and humility. By examining the vast sweep of human history, we can gain a sense of our own place in the world and a deeper appreciation for the accomplishments and struggles of those who have come before us. This perspective can help us to avoid the pitfalls of hubris and arrogance and to approach the challenges of the present and future with a sense of humility and respect for the complexity of human experience.

Taking all these points into consideration, by discovering history the future would be far from risks and mistakes that were done in the past.

“ARTIST” LOYIHASI GRAN PRI
MUKOFOTI SOVRINDORI, YOSH
VA UMIDLI XONANDA MALIKA
HAKIMOVA:

“YORUG‘LIKKA
INTILGAN YUTADI...”

O'zim haqimda...

Men 2002-yilda Toshkent shahrida tug'ilganman. Ota-onam va buvim bilan birga tura-man. Ota-onam asli samarqandlik. Oilamizda professional san'atkorlar bo'lmagan. Faqat dadam tarafdin bobom musiqa maktabining direktori bo'lganlar va o'zlari ham yoshliklarida skripka chalganlar. Dadam ham yoshliklarida musiqani, milliy cholg'ularimizni o'rganishga juda qiziqqanlar. Mendagi san'atga bo'lgan qiziqishni, Alloh tomonidan berilgan iste'dodni ko'rib, uydagilarim musiqa maktabiga olib borishgan. U yerda 7 yil musiqaning fortepiano yo'nalishida tahsil olganman. Maktabni tugatgach, Uspenskiy nomidagi litseyga qabul qilindim va o'sha yerda ustozim, ayni paytda prodysserim Olga Mixaylovna bilan tanishganman. Ular bilan 4 yildan buyon birga ishlaymiz, birga ijod qilamiz, tanlovlarga tayyorgarlik ko'ramiz, meni har doim qo'llab-quvvatlab keladilar. Hozirda Botir Zokirov nomidagi milliy estrada universitetining 3-bosqich talabasiman.

“Artist” menga juda ko'p narsani o'rgatdi

“Artist” loyihasi men uchun judayam katta maktab bo'ldi. Bu loyihadada qatnashgandan so'ng o'zimda va ijodimda o'sish ko'rdim. Musiqachilar bilan ishlashda yaxshigina tajriba orttirdim. Loyihadada o'tgan 4 oy ichida barcha ishtirokchilar bilan bir oiladek yaqin bo'lib ketdik, bilimaganlarimizni birgalikda o'rgandik. Hozir ham ular bilan juda yaqinmiz. Qolaversa, uyqusiz tunlarga ko'nikdim, chunki ustozim bilan ertalabgacha repetitsiya qilardik, yangi g'oyalar ustida ishlardik. O'sha paytlar kun tartibim “Uy – repetitsiya – Zo'r.TV” bo'lib qolgandi. To'g'risi, o'zim bunday loyihalarda qatnashishni yaxshi ko'raman, bu jarayonlardan zavq olaman. Sahnada kuylash, tinmay o'z ustida ishlash, yangiliklar yaratish... shu hayot juda yoqadi menga.

Yengilgan kurashga to'yimas

Bundan oldin 2018-yil 15 yoshimda ilk bor “Men yulduz-man” degan loyihadada qatnashganman. Tanlovning 1-turidan o'tolmadim va bu menga yomon ta'sir qilgan. Kayfiyatim tushib ketgan, xafa bo'lganman... Keyinroq “The cover up”ning 4-mavsumi qatnashchisi bo'ldim va unda ham 6-songacha borib, loyihani tark etdim. “Yengilgan kurashga to'yimas” deganlaridek, 2021-yil Botir Zokirov nomidagi respublika tanlovida ishtirok etdib, 2-o'rinni egalladim va Farrux Zokirov bilan bir sahnada turib qo'shiq kuyladim. Bu men uchun katta baxt va ruhlanish edi. Chunki Farrux Zokirov nafaqat o'zbek estradasi darg'asi, balki, jahon tanigan qo'shiqchi hamdir. Xuddi shu yili Qozog'istonda bo'lib o'tgan “Central Asia's got talent” shousida ham qatnashdim. U loyihadada yarim finalga o'tolmadim va buni yaxshi ham bo'lgan deb o'ylayman. Chunki o'sha payt “Artist” loyihasi boshlanayotgan edi, yarim finalga o'tganimda ham, baribir, qatnasha olmasdim.

Yoqtirmagan fanlarim ham bo'lgan

Yoshligimdan o'qishga ishtiyoqim baland bo'lgan. O'zim yoqtirgan fanlarni juda katta qiziqish bilan o'rganardim. Rostini aytsam, maktab payti yoqtirmagan fanlarim ham bo'lgan. Lekin ulardan ham topshiriqlarni qoldirmasdan bajarganman, chunki maktabda a'lochi bo'ganim uchun doim yaxshi baho olishni xohlardim. Viktor Uspenskiy nomidagi litseyda ham darslarni qoldirmaganman, sababi u yerda talab juda ham yuqori va kuchli bilim berilar edi. Yuqorida aytganimdek, hozirda Botir Zokirov nomidagi milliy estrada universitetining 3-bosqich talabasiman. To'g'risi, universitetga borolmagan kunlarim ko'p bo'ladi, chunki turli xil konkurs-

lar, loyihalarda qatnashamiz va o'qituvchilarimiz ham buni to'g'ri tushunishadi. Ammo darslarimiz asosan amaliyot bilan bog'liq bo'lgani uchun ustozlar bergan bilimlarni o'zlashtirishga qiynalmayman. Imkon boricha, qoldirgan darslarimni yetkazib olishga, ustozlardan ko'proq narsalarni o'rganishga intilaman. Talabalik takrorlanmas davr, albatta! Bu damni g'animat bilaman va tez-tez vaqt topib, kursdoshlarim bilan sayr-u sayohatlarga chiqaman, birga tushlik qilaman...

Kitobxo'r bo'lib qolgandim

Men 16 yoshimdan kitob mutolaasiga mehr qo'rganman va tan olaman, undan avval kitob o'qishni unchalik yoqitirmas edim. Onam "Kitob o'qi, qizim. Vaqting borida o'qimasang, keyin qiynalasan. Kitob lug'at boyligingni oshiradi, chiroyli gapirishni o'rganasan", deb ko'p urishardilar. Shu gaplardan xulosa chiqargan bo'lsam kerak, 16 yoshimdan keyin kitobga bo'lgan qiziqishim oshib ketdi. Ayniqsa, litseyda o'qigan paytlarim kitobxo'r bo'lib qolgandim. Asosan, rus va ingliz tilidagi kitoblarni o'qirdim, chunki bu menga qulay edi. Karantin davrida ham vaziyatdan foydalanib, onlayn do'konlardan ko'plab kitoblarni buyurtma qilib o'qidim. So'nggi bor o'qigan kitobim Sara Jioning "Назад к тебе" romani bo'ldi. Muhabbat haqida juda ham ta'sirli yozilgan asar, hatto asarning avjida yig'lab ham oldim. Sizlarga ham o'qishni tavsiya etaman.

Havas bilan yashash lozim...

Bilasizmi, bundan 2-3 yil avval "Artist" loyihasida g'olib bo'lib, eng oliy sovrin, Gran pri, olishimni, ko'plab muxlislarim bo'lishini kimdir menga aytsa, ishonmasdim. Lekin yoshligimdan shularni orzu qilardim. "Hali xalq artisti bo'lganman, katta sahnada qo'shiq aytganimda butun zal mening ismimni aytib qo'llab-quvvatlaydi", deb niyat qilganman. Shukrki, bugun hammasi sekin-asta amalga oshmoqda. Menimcha, muvaffaqiyatga erishishning kaliti eng avval Allohdan so'rash. So'ngra oldingizga qo'ygan maqsadlaringiz yo'lida sabr bilan to'xtovsiz harakat qilish kerak. Qolaversa, har doim havas bilan yashash lozim, hasad qalbni qoraytiradi. Yorug'likka intilganga nima yetsin!

Kelgusidagi rejalar haqida

Keljakdagi rejalarim ham juda ko'p. Ularga erishish yo'lida ustozlarim bilan birga tinimsiz mehnatdamiz. Masalan, shu yil iyul oyida "Slavyan bozori" nomli xalqaro konkurs bo'lib o'tadi. Ushbu loyihaga Belorusiya davlati mezbonlik qiladi. Bu har yil bo'ladigan tanlov va bunda Osiyo hamda Yevropadan kelgan eng kuchli vokal ijrochilari o'z omadlarini sinab ko'rishadi. Loyihada professional mutaxassislar hakamlik qilib boradi. Bu gal ular orasida qozog'istonlik san'atkor Dimash Qudaibergen ham bo'lishi kutilmoqda. Uning ismini alohida takrorlashim sababi – xonandaning ijodini juda ham hurmat qilaman. Qo'shiqlarini sevib tinglayman va doimo havasda bo'lganman. Ayni payt oldimga qo'ygan asosiy maqsadlarimdan biri ushbu musobaqada g'olib bo'lib, o'zbek millatini yana bir bor butun dunyoga tanitish.

Maqsad Obidjon yozib oldi

NURMUHAMMAD ABDUZOIR:

“POYEZD O‘TIB KETAR... O‘TMAYDI ANDUH...”

Nurmuhammad ABDUZOIR – 1999-yilda Surxondaryo viloyati Qumqo‘rg‘on tumanida tug‘ilgan. She‘rlari matbuotda, qator almanaxlarda nashr etilgan. Respublika yosh ijodkorlarining Zomin seminari qatnashchisi (2020-yil). O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti talabasi.

*Buloqning boshida g‘amnok qiz
qo‘shiq aytar (yig‘layman birdan).
“Hayot suvdir, rangsiz va ta‘msiz,
lekin ichmoqlikka majburman”.*

*Kuyunib yoniga boraman,
yig‘lmasin, ko‘nglin olay deb.
Dil berganim sezmay qolaman,
bir umryodida qolay deb.*

*U yuragin ochadi menga,
so‘ngra yengil tortar butunlay.
O‘zimni mard ko‘rsatib deyman,
bor dardingni menga ayt, tinglay.*

*To‘lar qo‘lidagi ko‘za lim
va ketadi, oh tortgum ming bor.
Yana kelar aytgum: “Go‘zalim,
bilasanmi, senda ko‘nglim bor”.*

*Ko‘za sinib ketadi chil-chil,
u ham chopib ketar uyiga.
(Balki idish yo‘qligidandir)
Kelmay qo‘yar buloq bo‘yiga.*

*Yangi ko‘za olib kelib jim,
kutavergum kelishin, yo Rab.
Ikki tomchi suvday, kunlarim
bir-biriga boradi o‘xshab.*

*Nihoyat u qaytadi yana,
tovlanadi ko‘ylagi oppoq.
Bilmam, nechun yuzida ta‘na,
qora bo‘lib ko‘rinar har yoq.*

*Nima qildim, axir, dilbarim,
qilmadimmi senga dil fido?
Tushunolmay qolaman barin,
meni tinch qo‘y, deydi, alvido.*

*Kulib-kulib ketadi u qiz,
qo‘shiq aytib, yig‘layman birdan.
Hayotim – suv, rangsiz va ta‘msiz,
lekin, ichmoqlikka majburman.*

DAYDI QO'SHIG'I

1)
*Pul topsa – bayram unga
 Garchi yo'q borar go'sha.
 Bosh qo'ygan joyi yostiq,
 Ag'nagan joyi to'shak.*

*Hayotining mazmuni
 Shu bir satrga tengdir:
 Puling qancha ko'p bo'lsa
 Vataning shuncha kengdir.*

2)
*Darbadar yo'q bu olamda undan o'tgan,
 Bevatan yo'q, (baxt yurtida) badbaxt
 yo'qdir.
 O'zin atay suvga tashlab, urib o'tga,
 Ajal izlar qilich kabi dami o'tkir.*

*Ko'kragida qashshoqlikning hamma o'qi,
 Dard-u alam nayzasiga nishon daydi.
 U tug'ilgan kun(lar)iga la'nat o'qib,
 Tug'ilmagan kunlarini nishonlaydi.*

KAMBAG'AL QO'SHIG'I

*Qarzdorman ezgu niyatli,
 Saxiy do'stlar qoshida mudom.
 Bo'lsa ammo zarra minnati
 Yaxshiligin qilmasin inson.*

*Foydasidan ko'pdir ziyoni
 Nomard tutgan suvning sahroda.
 Hidi kelib tursa riyoning,
 Dunyo bersa olmam podshodan.*

*Shundan yo'qdir boshimda g'avg'o,
 Qaytarmoqqa garchi yo'q maxzan.
 Gadodan non qarzim bor, ammo,
 Itdan suyak qarzdor emasman.*

QUL QO'SHIG'I

*Ha, men qulman,
 ishlayman erta-yu kech,
 kunda bir bor faqat qorin to'qlashga,
 shundan imkon topolmayman balki, hech
 qishloqdagi munglilarim yo'qlashga.
 Tishlarimning kovaklari quduqday,
 lekin unda jon saqlagan Yusuf yo'q.
 Davlat – daryo, elak mening hovuchim
 botiraman, ko'taraman – qup-quruq.
 Og'zim ochiq, nafas olish tekin-ku,
 o'pkam to'lib ketdi, bo'm-bo'sh oshqozon,
 og'am, inim, bari bir-bir chekindi,
 endi senga suyanaymi, och mozor?
 Butun umr qidirganim ardoqlab –
 baxtim – cho'loq, qochib yurar hakanglab.
 Yuragimni qo'yib edim qarmoqqa,
 bilintirmay yeb ketdi-ku nahanglar.
 Borgan sari yengilroqman, yengilroq,
 shamol meni eltarmikin dalamga,
 O'z yo'lingda bitta mendan yengilmoq
 peshonangga yozilganmi, qalandar?
 Voh, ichimda qolgan she'rlar, oqsoqol,
 g'o'r tilimdan sakramagan, qalbi pok,
 erkka yetmay o'lar bo'lsam, yaxshi qol,
 eski do'stlar, ko'hna dunyo, alvido.*

so'zlar – daryo, elak mening hovuchim.

ZADA QO'SHIG'I

*Odam o'ldiraymi,
gul undiraymi
taassuf yoshidan,
g'azab qonidan.
Yig'lab dushmanlarni suyuntiraymi
yuragi idragan do'stim yonida.
O'zimni otaymi,
to'ydirayinmi
ochofat ajalning yuho qornini.
Soqov bo'layinmi,
ko'r bo'layinmi?
Talab qo'yavering,
bilmay or nima:*

*Gado to'rvasiga yamoq bo'laymi,
biror muttahaamga hamroh bo'laymi,
boshidan adog'i gunoh bo'laymi,
undoq bo'laymi yo bundoq bo'laymi?
Kulgu bo'layinmi,
ingroq bo'laymi,
ko'ngli tor bo'laymi,
kengroq bo'laymi,
jinniroy bo'laymi,
jinchiroq bo'laymi,
tunchiroq bo'laymi,
sinchiroq bo'laymi,
dovush ko'tarmaymi,
tinchroq bo'laymi?..*

*Yoki sekingina qo'limni siltab,
yoppa imzo bosib bari-bariga,
o'zga gap-so'zlarni yem qilib birday
loqaydlik, beg'amlik kuchuklariga –
o'zim istagandek yashasammikin?*

OGOHLANTIRUV

*Ay, ojiz qanoti tolib tayrdan
Rels-u shpallarga qo'ngan lochinlar,
Meni bir umrga undan ayirgan
Poyezd kelayapti..
Yo'ldan qochinglar!*

*Men bu yonda qoldim, u ham u tomon,
Dilni yanchib o'tdi poyezd beomon.
Eng pok tuyg'ularni etgali tamom,
Poyezd kelayapti..
yo'ldan qochinglar!*

*Poyezd o'tib ketar... o'tmaydi anduh,
Poyezd qichqiradi... dil tortadi uuuh!
Joningdan to'ydingmi, ey darbadar ruh..
Poyezd kelayapti..
yo'ldan qochinglar!*

*Har birvagoniga zildek yuk ortib,
Og'ir hasratlarni tortib va tortib,
Tashvish tashiyotgan tun-kun shu tartib
Poyezd kelayapti..
yo'ldan qochinglar!*

*Zarbasidan qalbim titraydi dir-dir,
Peshonamdan o'pib qo'ymasmi taqdir?
Shu hayot yo'llagan qismat nomli bir
Poyezd kelayapti..
yo'ldan qochinglar!*

RAQOBATNING

“QIL KO‘PRIGI”DA...

O'

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvarda qabul qilingan "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmoniga asosan, Navoiy, Surxondaryo, Qashqadaryo viloyatlari hamda Toshkent shahrida kamida bittadan nodavlat oliy ta'lim tashkilotini tashkil etish orqali OTMLari sonini 34 taga yetkazish belgilangan edi. Farmonning ijrosiga labbay deb javob berish uchun vohaning yosh tadbirkorlaridan biri Jamshid Pardayev ta'sischi sifatida Termiz iqtisodiyot va servis universiteti nodavlat ta'lim muassasasini tashkil etdi. Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi tomonidan 2022-yil 16-noyabrda "Termiz iqtisodiyot va servis universiteti" nodavlat ta'lim muassasasiga oliy ta'lim xizmatlari ko'rsatish uchun litsenziya berilgach, faoliyatini boshladi.

Bakalavrlik ta'limi (kunduzgi va sirtqi) 20 yo'nalishda, magistraturada esa 4 yo'nalishda va 1 ta ikkinchi mutaxassislik yo'nalishida 4 ming nafardan ortiq talabani bag'riga olgan universitetda o'quv jarayonlari yuqori ta'lim standartlariga mos ravishda olib borilmoqda. Muhimi, bu yerda diplomli mutaxassis emas, kerakli, jamiyatda raqobatbardosh kadrlarni tarbiyalash masalasi ustuvor. Qolaversa, ta'lim jarayonlariga korxona va tashkilotlardan amaliyot o'qituvchilari ham jalb qilingan bo'lib, ular shu orqali o'zlariga shogird tanlashadi va 3-kursdan boshlab ularning o'sha muassasalarda ish boshlashlari ta'minlanadi. Demak, ish naqd bo'lgach, o'z-o'zidan OTM tashkilotchilari ko'zlangan maqsadga erishadi.

— Universitet o'zining kelgusi besh yillik strategiyasini ishlab chiqqan, — deydi Termiz iqtisodiyot va servis universiteti ta'asischisi Jamshid Pardayev. — Unda universitet xalqaro reytingdan o'rin olib, dunyoning kuchli mingtalikdagi oliygohlari qatoriga kirishi maqsad qilingan. Xorijning rivojlangan universitetlari bilan aloqalarni mustahkamlash, tajriba almashish, chet eldan professor-o'qituvchilarni olib kelish va o'zimizning o'qituvchilarni malaka oshirishga, ilmiy ish qilishlari uchun chet ellarga yuborish, eng yaxshi o'qigan talabalarimizni universitet hisobidan aloqa o'rnatilgan xorijning kuchli universitetlariga kamida bir yil o'qitish, mamlakatimizdagi hamda rivojlangan mamlakatlardagi yetuk korxona va tashkilotlarga universitet hisobidan amaliyotlarga yuborishni reja qilganmiz. Maqsad ulug'. Talabalarining esa bosh qashishga vaqti bo'lmasligi tayin. Ularga qaysi ta'lim shaklida o'qishidan qat'i nazar, qo'yilgan talablar bir xil. Kredit-modul tizimi bunda talabaning bilim-salohiyatini aniqlab beradi. Talaba haydalmaydi — vaqti va naqddan yutqazadi, xolos. O'qimaganning jazosi shu.

Universitet negizida o'qishga tayyorlov kurslarini ochib, eng birinchi navbatda, ingliz, rus tili, kompyuter texnologiyalarini mukammal o'rgatib, o'qishga kirgach, ingliz va rus tillarida xorijlik mutaxassislar bilan onlayn darslar tashkil qilish orqali talabalar dunyoqarashini oshirish rejalashtirilgan. Qolaversa, kelgusi 5 yil ichida vohamizning har bir tumanida universitet qoshidagi maktablarni ochish va maktab bitiruvchilarini tayyor talaba sifatida o'qishga qabul qilish maqsad qilingan.

Albatta, o'qituvchilarning salohiyati ham ko'zlangan maqsadga mos ravishda tanlangan. Ularni o'z kasbining yetuk mutaxassislari deyish mumkin. Nafaqat mahalliy oliy o'quv yurtlaridan, balki poytaxtdan va viloyatlardan ham jalb etilgan. Talabalarimiz xorijiy tillarni mukammal o'rganishganidan so'ng, rivojlangan mamlakatlarning nufuzli oliy o'quv yurtlaridan shartnomalar asosida professor-o'qituvchilarni ham olib kelish rejalashtirilgan.

– Bu yerda faoliyat yuritayotgan o'qituvchidan har bir dars jarayoni uchun alohida tayyorgarlik talab etiladi, – deydi universitet o'qituvchisi, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori Ra'no Alimardanova. – Darlar ma'ruza, seminar, laboratoriya hamda amaliy mashg'ulotlar asosida olib boriladi. Eng muhimi, hududdagi boshqa oliy ta'lim dargohlaridan farqli ravishda, dars jarayonlarida axborot texnologiyalaridan foydalanish uchun barcha zamonaviy shart-sharoitlar yaratilganligi bizni quvontiradi. Amaliy mashg'ulotlar, seminarlarda video, audio materiallardan va internet imkoniyatlaridan bevosita foydalanish darslarning sifatli hamda qiziqarli o'tishiga yordam beradi.

Universitetda vohamizning turli manzillaridan kelgan talabalar zo'r ishtiyoq bilan dars jarayonlarini boshlab yuborishgan. Zero, yangi universitet ko'pchilikning orzularini ush-altirish uchun ko'prikkay aylandi, kutilmagan bir imkoniyat sifatida voha yoshlari hayotida tub burilish yasadi.

– Viloyatimizda oliy ta'limda stomatologiya yo'nalishining ochilishi men uchun quvonarli yangilik bo'ldi, – deydi Islom Jo'rayev. – Hozirda ushbu yo'nalish bo'yicha barcha dars mashg'ulotlarini zo'r ishtiyoq bilan o'zlashtirayapman. An'anaviylikdan chekingan holda, zamonaviy texnologiyalar

asosida darslar ancha qiziqarli tashkil etilmoqda. Elektron doskalardan tortib tibbiyot yo'nalishida tahsil olayotganlar uchun laboratoriya anjomlarigacha shay qilingan. Hatto, nazariy bilimlar bilan birga, xususiy klinikada amaliy mashg'ulotlarni ham birgalikda olib borilayotgani biz uchun qulayva foydali bo'lmoqda.

Jahon miqyosida xususiy oliy ta'lim muassasalarining nufuzi yuqori. O'zaro raqobat ham ularning muntazam rivojlanish uchun intilishiga xizmat qiladi. Mamlakatimizda endigina amaliyotga ko'chgan bu tajriba sekin-asta meva bera boshladi. Termiz iqtisodiyot va servis universitetining faoliyatini esa ayni jarayonning yorqin isboti sifatida e'tirof etishimiz mumkin.

Feruza RAHMONQULOVA
jurnalist

ERKIN A'ZAM

O'zbekiston xalq yozuvchisi

OTOYINING TUG'ILGAN YILI

SHARTAKILIK QISSASI

...Bir kuni kitob do'konidan qaytayotib, bekatda tanish shoirni uchratib qoldim. O'tgan oy universitetda uyushtirilgan mushoiradan keyin so'zga chiqib, uning "Meni sev!" deya ma'shuqadan mehr-shafqat tilab yozgan she'rini yigit kishiga nomunosib yig'loqilikda ayblab rosa tanqid qilgan edim. Uchrashuvdan so'ng u meni chetga tortib: "Samimiy fikrlaringiz uchun rahmat, do'stim. Qaniydi, tanqid doim ham shunday halol, xolisona bo'lsa. Uchrashib turaylik", deya o'zi ishlaydigan jurnalga borishimni tayinladi. Ammo men uning sha'niga aytgan nordon gaplarim uchun xijolat chekib, u yerga borishni xayolimga ham keltirmagan edim.

Shoir bir to'p ulfatlar davrasida turardi. Menga ko'zi tushdi-yu:

– O-o, do'stim, qaylarda yuribsiz! – deya eski qadrdonlar kabi quloch yozib xitob qildi. Sheriklariga meni "Birdan bir halol tanqidchim", deb tanishtirdi.

Ulfatlar picha ichib olishgach, shirakayflikka xos qizg'in mayl bilan yangi bir manzilni ko'zlab turishar edi. Viloyatdan kelgan barvasta qomatli yigit bunga ayniqsa ishtiyoqmand, tashabbuskor bo'lib, hammani qayoqqadir qistardi. Nihoyat, ular meni ham qo'yarda-qo'ymay "Zangori gumbazlar" kafesiga boshlashdi.

Kafeda gap avval yuksak she'riyat-u buyuk shoirlar ustida ketdi: Blok, Mandelshtam, Pasternak, Apolliner, Takuboku, Neruda, Yevtushenko, Voznesenskiy, Rubsov; sarbast, aruz, barmoq... Keyin turfa mavzularga o'tildi: Van Gog, Pikasso, Bermud uchburchagi, Freyd nazariyasi, Russoning tazkira va izhornomalari, Tomas Mann xatlari, Xeminguey, Folkner, Joys, Markes... Munozara bo'ldi: Yaponiyada ko'k choy ichiladimi, qora choy?..

(Davomi. Boshi o'tgan sonda)

Shu toifa masala talashuv kafedan chiqilganidan so'ng – xiyobondagi xorazmcha cho'girmaga o'xshatib kuzalgan pakana daraxtlar tagida ham davom etdi. Hech kim uyiga shoshilmas, go'yo bunday bilimdon davrani tashlab ketish uvol edi.

Bir mahal tevaragimizda qandaydir kampir o'ralashib qoldi. Uni tilanchi xayol qilib, o'zini saxovatli sanagan barcha cho'ntak kavlashga tushdi. Yo'q, kampirning muddaosi boshqa ekan. Davradan chekkaroqda u bilan gaplashib, dardi-holini eshitgan yigitning aytishicha, uning yakka-yu yagona o'g'li tuhmatga uchrab qamalgan emish. Kampir, haqiqat qilinglar, deb uzoq bir qishloqdan yuqori idoraga arz bilan kelibdi. Bugunoq ishini bitkazib, kechki poyezdda qaytmoqchi ekan, ammo, "Qabul kuni ertaga, ertaga keling", deyishibdi. Boradigan joyi yo'qligidan bu kecha mehmonxonada tunamoqchi, lekin hech qanaqa hujjati yo'q ekan. Buning ustiga...

Buning ustiga kampirning ko'rinishi juda nochor, g'arib edi. U irkitroq kiyimda bo'lib, qo'lida dog' bosgan tugunchak, butun raftori bilan bu yer, bu ko'rkam maydonga adashib kelib qolgandek, yasangan-tusangan o'tkinchilardan baralla farq qilib turar edi.

Davrada muhokama boshlandi.

– Ishonib bo'lmaydi, – dedi kimdir. – Shubhali. O'zimiz qishloqdan chiqqanmiz, qishloqni yaxshi bilamiz. Bunday paytda nahotki boshqa odam topilmabdi?

– Harholda onasi, kampir kishi, biror idoraga kirganda...

– Axir, shu zamonda ham bunaqa... Qishloqlarda hozir, eh-he... Bir gap bor!

– Balki, ataylab shunday kelgandir?

– Bekor gap! Devonaroq bo'lsa kerak, ana, ko'zini qarang.

Kampir bir chekkada, selob to'la ko'zlarini to'rvadek yengi bilan dam-badam artib, buchaygancha bizga mo'ltirab turardi.

– Balki, o'g'li rostdan ham aybdordir?

– E, o'rtoqlar, bunday qozibozlik qilib o'tirmaylik, – dedi yigitlardan biri. – Qo'limizdan kelsa, ilojini topib biror yerga joylashtiraylik.

– Qayerga joylashtirmoqchisiz, xo'sh? "Toshkent" mehmonxonasiga-ya? Dunyoning har yog'idan kelgan ajnabiy zotlar buning ahvolini ko'rib...

– Ko'rsa ko'rar! Nima, o'shalarning onasi yo'qmi? Bu – ona, jabrdiyda ona! Menga qolsa, mehmonxonaning to'ri shu kampirniki!

Bu gap xiyla balandparvoz chiqqan bo'lsa-da, hech kim churq etib e'tiroz bildirilmadi – hamma allanechuk sergak tortgan edi.

– To'g'ri-yu, lekin hujjati yo'q-da, – dedi kimdir ming'irlab.

– Endi-i, shu kampiridan kelib-kelib biz hujjat talab qilmaylik, og'ayni!

Hamma jonsaraklik bilan kampirni o'rab oldi va ikki kishi ikki yonida, qolganlar ergashib, mehmonxona tomon yurdilar.

Mehmonxonada, qo'llarida turli-tuman hujjatlari, har tarafga yugurib bosh ma'murni qidirishga tushdilar. Boya chinakam yuksak insoniy she'riyat haqida uzoq gapirgan yigit dam-badam: "Shu kampirni uyga olib ketsam-chi?" deb qo'yar, ammo hech kim unga e'tibor bermas edi.

Bosh ma'mur, odatdagidek, topilmadi. Shunda, bu qidir-qidiru besaranjomlikni kuzatib turgan eshik nazoratchisi bizdan nima gapligini surishtirdi-da:

– E, shundoq demaysizlarmi boyatdan beri! Yuring, onaxon, hozircha anov divanda birpas damingizni olib turing, keyin bitta xona bor, o'sha yerga kirib yotasiz, – dedi va bizga qarab izoh berdi: – Bunaqasi bo'lib turadi, yigitlar.

Kampir sargardonlikdan toliqqan ekanmi, borasolib divanga cho'zilib oldi.

Hamma birdan yengil tin oldi, hamma o'zini olijanob sezardi.

– Endi yuringlar, – dedi viloyatdan kelgan yigit zina tomon qadam bosib, – nomerda muzdek pivo bor. Chimkentniki!

– Men ketdim, – dedi shoir kutilmaganda. – Men bormayman!

Ulfatlari unga ajablanib qarashdi.

– Naqadar olijanobmiz-a! Ko'chada qolgan bir kampirni mehmonxonaga joylashtirdik! Rostdan ham shunaqa olijanobmizmi? Boshda uni tilanchi deb o'yladik, gumonsiradik, hatto iringandik ham, to'g'rimi? Keyin bo'lsa, birdan mehribonlikka o'tib, yugur-yugurga tushdik. Bir-birimizdan uyalganimizdan, ha, xo'jako'rsinga! Shunday emasmi? Naqadar olijanobmiz-a! Anov qorovul bizdan ming karra odamiyroq ekan. Bizga o'xshab

muhoqama qilib o'tirmadi, gumonsiramadi ham, hujjat ham so'ramadi. Olijanob pastkashlar! Olijanoblik ham xo'jako'rsinga! Sen, Suvon, uni hech qachon uyingga yo'latmasding. Uyingga, to'rt xonali, parket poli yaraqlab turgan uyingga, kimligi noma'lum isqirt bir kampirni qanday olib borasan?! Kim ko'radi buni, kim biladi? Aytsang, shunday qildim, deb jar solib aytsang ham hech kim ishonmaydi-ku! To'g'ri qilasan, oborma! Sharmanda olijanoblar! Biz nuqul gapiramiz, ha, gap sotishdan boshqasiga yaramaymiz. Endi, o'zimizni olijanob chog'lab, shinam nomerda yalpayib muzdek pivo ichamiz. Yo'q, men ketdim!

Aftidan, sheriklari uning fe'lini bilishardi, "kayfi oshdi, shoir-da!" deb o'ylashdi va indamay qo'l siltab, muzdek pivo ichish uchun zina tomon yurishdi. Shunda men kim bilan ketishni bilmay bir zum taraddudlanib qoldim.

Axir, meni bu davraga Shoir taklif qilgan edi-ku!

Uch kun o'qishga bormay uyda yotdim. To'rtinchi kuni darsga chiqib, tushdan keyin fransuz tilidan sinov bo'lishini eshitdim. Eshitdim-u, kayfiyatim buzildi: "Ana endi Dilora Jo'rayevna mendan o'chini oladi".

Dilora Jo'rayevna – fransuz tili muallimamiz; men bilan qariyb tengqur, nari borsa, bir yosh-yarim yosh kattadir. O'ziyam fransuz filmlaridagi kinoyulduzlarga o'xshaydi. Dars payti hammamiz uning og'zidan chiqayotgan so'zlarga emas, husniga mahliyo bo'lib o'tiramiz. Buni sezsa ham bilmaganga oladi. Umuman, uning hali biror marta jilmayganini ko'rgan emasmiz – doim to'qson yashar kampirdek qovog'ini ositirib yuradi. Shunday yosh-u go'zal qiz... jilmayishni bilmaydi. Hayronman, bunday nozaninni onasi "Xo'mrayib yursin!" deb tuqqanmi? U sira yolchitib dars o'tmaydi. Bir-ikki kishidan o'tilgan mavzuni naridan-beri so'raydi-da, bugungisini tez-tez tushuntirib, sumkchasini bilagiga iladi-yu, yov quvgandek jo'nab qoladi.

Bir gal u sumkchasini bilagiga ilgan zahoti: "Kechirasiz, Dilora Jo'rayevna, bir minutga! – dedim o'rnimdan turib. – Siz bizga juda yoqasiz, sizni hammamiz yaxshi ko'ramiz: odam sifatida, ayol sifatida. Lekin, nazarimda, siz boshqa biror sohaning boshini tutishingiz kerakka o'xshaydi..." U, gapimning davomini eshitmay, yuzini changal-laganicha eshikka otildi. Yo'lakka chiqqanimizda deraza oldida ro'mol-chasi bilan ko'zini artib turardi. Buni ko'rgan kursdoshlarim menga qarashdi. Ichimda xijolat aralash bir o'kinch tuydim.

Rahmatilla kursboshi sifatida bu gapni o'z vaqtida yetkazib ulgurgan shekilli, ertasi kuni meni dekanatga chaqirib rosa ta'zirimni berishdi, "Xulqingizni tuzatmasangiz, stipendiyadan o'chiramiz, kerak bo'lsa, universitetdan haydashimiz ham mumkin", deb po'pisa qilishdi. Men ham bo'sh kelmadim. Shu tariqa hazil zilga aylanayozganda, menga homiy kurs rahbarimiz Ubaydullayev oraga tushib, gunohimni yengillashtirdi: yana bir hayfsan bilan qutuldim.

Mana, bugun – fransuz tilidan sinov, Dilora Jo'rayevna mendan boplab o'chini oladi.

Kutganimdek, u hammani bir-bir chaqirib, sinovdan o'tkazgach, chiqarib yuboraverdi. Oxirida yolg'iz men qoldim.

– Ha, Shodibekov, – dedi u, – kelmaysizmi? Yoki menga munosibroq kasb qidirish bilan bandmisis?

– Yo'g'-e, – deya kulimsiragan-cha borib ro'parasidan joy oldim.

U yuzimga sinovchan boqarkan, kutilmaganda:

– Men sizga zachyot qo'yib bera-man, – dedi fransuzchalab. Keyin o'zbek tiliga o'tdi: – o'shandagi samimiyatingiz uchun! Dangal-chiligingiz menga yoqdi. To'g'ri payqabsiz, rostdan ham men boshqa sohaning odami bo'lsam kerak. Buni o'zim ham bilaman. E, qo'ying, bu uzoq tarix... Lekin, siz fransuz tilini yaxshilab o'rganishingiz lozim. Balzak shu tilda ijod qilgan, Flober, Mopassan... Qolaversa, bu muhabbat tili...

– Muhabbatning tilini bilish oson emas-da, – dedim chala-chulpa fransuzchalab.

Bu gapni eshitib Dilora Jo'rayevna jilmaydi, muloyim jilmayib qo'ydi. Birinchi marta!

Nega shu choqqacha tishining oqini birovga ko'rsatmagan odam, hozir kuldi, jilmaydi? Nega o'ch olish o'rniga menga zachyot qo'yib berdi? Bilimim haminqadar ekanini sezib turibdi-ku? Chindan ham o'sha dangalchiligim, shartakiligim uchunmi? Ajab! Kim bilsin, balki o'zi shunday gaplarga zordir, boshqalardan eshitmagandir; balki shuning uchun kulmas, jilmaymas...

Auditoriyadan qushdek yengil tortib chiqdim. Men bugun birinchi marta Dilora Jo'rayevna-ni jilmayganini ko'rgan, birinchi marta g'alabaga erishgan edim! Endi u doim meni ko'rganda jilmayib yuradi, endi men doim g'alaba qozonaveraman!

Yo'q, hovliqqan, adashgan ekanman – adabiyot tarixi imtihonidan mag'lubiyatga uchradim...

– Mening imtihon tartibim shunday, – dedi Ahmadxonov odaticha sochini barmoqlari bilan tarayturib, – darslarga faol qatnashib, leksiyan muntazam yozib borgan o'rtoqlarga bittadan savol beraman. Shunga javob qaytarsa – bo'ldi, bahosini oladi. Maydalab so'rab o'tirmayman, ishonaman. Qolganlar bilan esa ma'lum tartibda gaplashamiz. Shunga rozimisizlar?

– Rozimiz, rozimiz, – deyishdi oldingi qatorda o'tirgan Bo'ston, Madhiddin, Javliboy va shularga o'xshaganlar.

– Bo'pti, bo'lmasa boshladik. Hamma o'z joyida o'tiradi. Kursdoshi qanday javob berishini ko'rsin-da. Lekin, aytib qo'yay, bittadan bo'lsa ham anoyi savollar emas, – dedi u ogohlantirib. – Xo'-o'sh, kim aytadi – Mashrabning oti nega – Mashrab?

Bo'ston gul-gul yashnab qo'l ko'tardi.

– Marhamat.

– Onasining qornida yig'lagani uchun! – deya yanada gul-gul yashnab javob berdi Bo'ston.

– Ana, darsga faol qatnashishning, leksiyalarni muntazam yozib borishning foydasi! – dedi domla kimgadir shama qilayotgandek. – Daftarchangizni oling, singlim.

Yopiray, bu qanday gap, bu qanday imtihon?! Shu ham savol bo'ldimi – “Mashrabning oti nega – Mashrab?!” Avvalo, uning oti Mashrab emas – Boborahim, taxallusi – Mashrab. (“Quddussaro aziz Xojam Mashrab otimni qo'ydilar”). “Onasining qornida yig'lagani uchun” emish! Kim eshitibdi buni – Ahmadxonovmi yoki senmi, Bo'ston?! Axir, Mashrab – ajoyib isyonkor shoir, o'tli g'azallar muallifi, og'ir qismatga mahkum etilgan baxtiqaro inson. “Mashrabning oti nega – Mashrab?” emish! Mashrab dunyoga isyon bilan keldi, o'z davriga isyon bo'lib yashadi, isyon bilan ketdi! (“Dunyog'a kelib ranju baloni ko'rub o'ttum, Yuz ranju balo shiddatidin o'rgulib o'ttum”). Mashrab bunday ipirisqi, bunday bachkana emas edi! Mashrab dunyoqarash bobidagi salaflari – Mansur Xalloy va Nasimiy izidan borib: “Anallhaq!” – “Men – ollohman!” deya bekorga jar solgan, “Haft osmong'a sig'madim”, deya bekorga nola qilgan emas. Ba'zi bir zamondoshlari singari saroy shoiriga aylanib, saodatda yashab, tinchgina ijod etishi mumkin edi-ku! (“Dunyo

yasani, jilva qilib oldima keldi, “Borg'il nari”, deb ketig'a bir shattalab o'ttum”). Nega u hayot va ijodda oson yo'lni tanlamadi? Nega raqiblari qarshisida bo'yin egmadi? Nega og'ir qismatni tanlab, dorga osildi? Nega uni Devonai Mashrab deydilar? Nega uning taxallusi hamon ko'plab shoirlar orasida talash? U bizga otashin g'azallari, mana shunday haqgo'y, sherimardligi bilan qadrli. Biz ana shuning uchun uning hayoti va ijodini o'rganamiz. “Mashrabning oti nega – Mashrab?” emish!..

Tishimni tishimga qo'yib o'tirishdan o'zga chora yo'q edi: gunohkorman!

Bo'ston bizga g'olibona bir nazar tashladi-da, sumkchasini bilagiga ilib jo'nadi. U hozir uyiga boradi, konfet shimib she'rlar yozadi, kechqurun televizorga chiqib tamanno bilan o'qib beradi. Uni ko'rib hamma: “Go'zal qiz, ajoyib shoira ekan”, deydi.

Imtihon boyagi yo'sinda davom etardi: “Nodiraning nechta bolasi bor edi? Qizi bo'lganmi, yo'qmi?”, “Turkini necha marta sazoyi qildilar?”, “Uvaysiyning eri kim edi? Uni kim sevgan?..”

Madhiddin, Javliboy, Arofat... bizga mag'rur nazar tashlagancha birin-birin chiqib ketishdi. “Qolganlar”, ya'ni menga o'xshaganlarga navbat keldi. Domla ulardan ezib so'ray boshladi, ko'pchiligini dakki-yu dashnom bilan: “Keyin kelasiz”, deya qaytarib yubordi.

Gal menga yetganda Ahmadxonov kinoyali iljaydi:

– Iya, o'zimning og'aynim-ku! Keling, keling. Sizni ham ko'rar kun bor ekan-a, buni qarang! – So'ng birdan jiddiy tortib, muloyim-xunuk ohangda maslahat soldi: – Nima qildik endi, uka, darsga mutlaqo qatnashmagansiz-ku? Yoki qatnashganmisiz? Qatnashganman, deng, bir og'iz – hoziroq, so'ramasdan baho qo'yib beraman.

Sadaqa tutqazmoqchi! Miq etmay, bezrayib o'tiraverdim.

– Siz ayting bo'lmasa, – dedi Ahmadxonov yonida o'tirgan Rahmatillaga qarab, – bu og'aynimiz nechta darsga qatnashganlar? Har holda kursboshisiz, nazorat qilib borsangiz kerak?

Men, darsdan mahrum etilgunimga qadar qatnashib yurganimni aytishini kutib, Rahmatillaga ilinj bilan tikildim. Yo'q, majlisda tanqid qilganida basharasiga kitob otganimni esladimi, harnechuk, Rahmatilla vaziyatdan ustalik bilan foydalanib, alamidan chiqdi:

– Bo'yingizga oling, Asqar, domlani darslariga qatnashmagansiz, – dedi o'sha kitobni qaytarib o'zimning basharamga otgandek.

– Ana, masala ravshan! – dedi Ahmadxonov oshkora tantana bilan. – Endi ochiqchasiga gaplarsak bo'lar? Ayting-chi, og'ayni, qaysi daryodansiz?

– Surxondaryodanman.

– Surxondaryodek joydan kelib bu yerda nima ish qilib yuribsiz?

– O'qiyapman.

– Darslarga kirmay o'qiyapman, deng? Zo'r, zo'r! – Ahmadxonov yana Rahmatilladan ko'mak so'radi: – Bu og'aynimiz boshqa fanlardan qalay? Ularga ham qatnashmay o'qiydilarmi?

Xayriyat, Rahmatilla bu gal insof qildi:

– Boshqalaridan tuzuk. Yaxshi o'qiydi o'zi.

– Tushunarli. Xo'-o'sh, qani ayting-chi, og'ayni, yaxshi o'qib nimalarni o'rganyapsiz?

– O'zbek adabiyoti tarixini, – dedim pinagimni buzmay. Bilmayman, nima xayolda og'zimdan chiqqani shu bo'ldi.

– Ho! Shunday deng? I-ihm. – Ahmadxonovning qoshlari chimirildi.

– Unda hozir ko'ramiz. Ko'rami-iz. Keling, og'ayni, sizni qiynab o'tirmay bunday qilaylik: men bitta savol bersam, bittagina! Shunga javob berolsangiz – marra sizniki. Erkakcha gap. O'zi osongina savol. Har uchala qismidan bo'lsa ham mayli-ya? Axir, siz butun adabiyot tarixini o'rganayotgan ekansiz-ku, shundaymi?

– Kechirasiz, domla, men Bo'ston emasman!

– Bo'ston?! Qanaqa Bo'ston? – Ahmadxonov sapchib turdi. Kursi suyanchig'iga tashlab qo'yan plashi ohista sirg'alib yerga tushdi. Men stolni aylanib o'tib uni yerdan oldim-da, bir-ikki silkib qo'lga tutqazdim. U plashini shartta-shartta qoqarkan, tutaqib o'shqira ketdi: – Nima deyapti bu bola? Qanaqa odam o'zi bu? Men bunga yaxshilik qilmoqchi bo'lsam...

– “Ximchistka”ga berish kerak, – dedim plashga ishora qilib sekin-gina.

– Maslahatingiz uchun rahmat! Mayli, boyagi gap. Men so'zidan qaytadiganlardan emasman. – U xuddi qarzi bordek, yuzimga iddao bilan tikildi va osongina sensirashga o'tib, menga atagan savolini berdi: – Qani, ayt-chi, O'toyi nechanchi yilda tug'ilgan?

Birdan shaytonim qo'zidi-yu, o'zimni zo'rg'a to'xtatib qoldim. Endi bundan naryog'iga o'tib bo'lmaydi – u yog'i xavfli!

“O'toyi, O'toyi, – deya u haqda bilganlarimni eslay boshladim: – XV asrda yashab ijod etgan lirik shoir... Dunyoviy adabiyot namoyandalaridan... “Ul sanamkim, suv yaqosinda paridek o'ltirur”, deb boshladigan g'azali mashhur, qo'shiq bo'lib ketgan. Balxda yashab o'tgan, faqirona kun kechirgan. Dunyoviy ishlar bilan shug'ullangan chig'atoy shoiri. Quvnoq, darveshnamo odam bo'lgan. O'toyi, O'toyi... Asl nomi aniqlanmagan, vafot etgan yili ham. O'toyi, O'toyi... Nechanchi yil tug'ilgan edi? To'xta! Nega u tug'ilgan yilini so'radi? Demak-ak... tug'ilgan yili noma'lum! Ha-ha, darvoqe, Xorazmiy, Sayfi Saroyi, Durbek, O'toyilarning tug'ilgan yillari aniqlanmagan, endi esimga tushdi. Bundan chiqdi, jo'rttaga shu savolni berib meni mayna qilmoqchi! Tushunarli. “O'toyining tug'ilgan yili ma'lum emas. Aniqlash uchun tadqiqot olib borilyapti. Hammasi ma'lum bo'lganda, sizga o'xshaganlarga non qolarmidi!”, desam-chi? Yo'q, “Uni sizga o'xshaganlar topishi kerak!”, deyman – bergan savolida ma'no qolmay, o'zi ahmoqqa chiqadi!”

– Xo'sh? – Ahmadxonov bamaylixtor joyiga o'rnashib olgan, boshini bir yonga solgancha mendan javob kutar edi. Negadir o'zimdan nafratlanib ketdim. Shart boshimni ko'tarib, bir lahza uning ko'ziga tikildim:

– Bilmayman!

Shu gapni aytdim-u, birdan yengil tortdim.

– Ana shunday bo'ladi! – dedi Ahmadxonov javob berolmasligimni oldindan bilgandek achitib. – Bilmasang, ko'tar buningni!

Qarasam, hafsala bilan shildiroq qog'ozga o'ralgan sinov daftarcham ostonada – oyoq ostida yotibdi. Xuddi biron o'zimni shunday itqitib yuborgandek bo'ldi-yu, titrab Ahmadxonovga yuzlandim.

– Shunga loyiq, – dedi u kinoyador bosh irg'ab.

– Kechirasiz, domla, olib bering! – dedim lovillab.

– Nima-nima?! Nima deyapsan?
– Men sizning plashingizni olib berdim-ku!..

Ahmadxonov ko'zlari baqraygan ko'yi angrayib qoldi. Rahmatilla daftarchamni olib kelib qo'limga tutqazdi-da, tirsagimdan chimdiganча eshik tomon boshladi.

– Vot geroy! Vot qahramon! – dedi Ahmadxonov orqamdan.

Imtihondan yiqilib chiqdim, biroq shu tobda yengilgan odamga o'xshamasdim.

... – Kibernetikaning falsafaga nima aloqasi bor?! – deya luqma tashladi kimdir. Oldingi qatorda o'tirgan Yunus ekan. Darslarni qiyinchilik bilan o'zlashtiradigan, lekin bilimga, bilishga ishtiyoqi zo'r, "otam meni o'qishga yuborgan!" deb mashg'ulotlarga muntazam qatnaydigan, hatto paxtaga ham bir chamadon kitob ko'tarib borgan Yunus – "Tirishqoq Yun-su".

Bu gapni men ham aytishim mumkin edi. Hamma aytishi mumkin.

– Aloqasi bor, – dedi domla muloyim jilmayib Yunusga, menga, hammamizga. – Bevosita aloqasi bor.

"Tirishqoq Yun-Su" shubha qilmadi. Men ham shubha qilmadim. Hammamiz ishonidik.

Qarama-qarshiliklar kurashi va birligi qonuni, inkorni inkor, sabab va oqibat, tasodif va zaruriyat... Mana shu domla – Fozilov darsga kirdi-yu, biz falsafani tushuna boshladik, yaxshi ko'rib qoldik. Fozilov, falsafa – fanlarning podshosi, deb bizni ishonitirgan edi. Uning darsida hatto – davomati chatoqligi uchun har oy bir marta o'qishdan "haydaladigan" mashhur Bozor Bobojonov ham ko'rinib qolardi.

– Agar zarracha shubha qilsalaring, – dedi Fozilov, – juma kuni darsdan keyin terakzor oldida to'planinglar. Bir joyga boramiz.

Juma kuni terakzor yoqasida bizni kattakon bir avtobus kutib turardi. Unga o'tirib Kibernetika institutiga jo'nadik. Domlamiz gaplashib qo'ygan ekan shekilli, institutda iliq qarshi olishdi. Biz bu yerda mo'jizalar olamiga kirib qolgandek edik. Mashina chalib bergan muzika, chizgan tasvirlar...

Ekskursiyamiz oxirida mashhur akademikning qabulida bo'ldik. U biz bilan suhbat o'tkazdi; ayniqsa, domlamizni ehtirom bilan yoniga o'tqazib, har gapida "Shunday emasmi, Diyor Fozilovich?" deya murojaat qilgani bizga yoqdi.

Universitetga qaytib kelganimizda avtobusni domlamiz o'z yonidan kira qilgani ma'lum bo'ldi. Xijolat chekib, Rahmatillaga pul yig'ib berdik. Buni ko'rgan Fozilovning astoydil jahli chiqdi.

– Kibernetikaning falsafaga aloqasini hali ham tushunmabsizlar-da! – dedi u ranjib. – Mayli, bayramni yaxshi o'tkazinglar, qolganini keyin gaplashamiz. (May bayrami arafasi edi.)

Bayramni yaxshi o'tkazdik. Bayramdan keyin o'qishga bordig-u... dekanat devorida Fozilovning muloyim boqib tushgan suratini qora hoshiya ichida ko'rdik! Nogahoniy yurak xuruji!

Undan keyingisi hammasi bekor! Bu xunuk xabarni auditoriyada ham eshitganimizda o'rnimizdan turib marhumning xotirasi uchun bir daqiqa sukut saqlaganimiz-u, darsni tashlab, bir avtobus bo'lib ta'ziyaga borganimiz, yurak-yurakdan yig'laganlarimiz – hamma-hammasi bekor, befoyda!

Bizga falsafadan boshqa domla dars bera boshladi. Lekin, endi falsafaga tushunmay qo'ydik. Buning sababi nima, nimaning oqibati edi bu? Tasodifmide bu yoki zaruriyat?

Dunyoning ishlari, odamzod, falsafa...

– O'rtoq Shodibekov!

Ovoz kelgan tarafga qarab, qator gaz-suv budkalari oldida, atrofiga quyi kurslarda o'qiydigan bir guruh yasanchiq qizni to'plab, tilla tishini ko'rsatgancha ishshayib turgan Javliboy Meliboyevni ko'rdim.

Mushuk nega yaralgan – odamning yo'lini kesib, dilini xira etish uchun emasmi? Javliboy mushukka o'xshaydi.

– Bo'rimi, tulki? – dedi u meni masxara qilmoqchidek battar ishshayib.

– Tevat! – dedim tishlarimni g'ijirlatib va tomog'im qoq bo'lib ketgani esimga tushib, o'sha tomon yurdim. Suvni endi og'zinga olib borganimda Javliboy:

– Ha, bo'lmadimi? – dedi soxta mehribonlik bilan. O'grayganimni ko'rib, nigohimga dosh berolmay ko'zini olib qochdi, yonidagi qizlarga yuzlanib nimadir deya sayray boshladi.

U – xudo urgan ichiqora! Doim qo'ltig'ida bir dasta kitob, imtihon borayotgan xona eshigida poylab turadi. Chiqqan kishidan darhol: "Bo'rimi, tulki?" deb so'raydi. Tulki, ya'ni pastroq baho ekanini eshitsa, hiringlab kuladi – oshkora sevinadi, bo'ri, ya'ni yuqoriroq bahoni eshitganida esa, basharasi birdaniga burishadi – oshkora kuyadi.

Javli yozin-qishin tog'-u dashtda jafo chekib mol ketidan yuradigan ("O'g'lim o'qib odam bo'lsin") cho'pon otasi – otasining qo'ylari yordamida o'qimoqda. U har ta'tilda domlarni qishlog'iga boshlab boradi. Otasi, ko'zlari tutundan qizarib, qo'llari loydan qavarib, shahardan kelgan ulug'larga – o'g'lining domlalariga yugurib-yelgancha tandirkabob qilib beradi. Keyin, ularga qarab xokisorona iljayadi: "Domlajonlar, Javliqulning domlajonlari, shuni o'qitib odam qilib berasizlar-da endi".

Men birinchi marta Javlini universitetga kirish uchun hujjat topshirayotgan kunim ko'rganman. O'shanda u nimdosh do'ppi-yu g'ijim shim kiygan chuvakkina qishloqi bola edi. Birga kelgan otasi – boshida mo'ynasi to'kilgan yarg'oq telpak, egnida chopon-belbog', aftini soqol bosgan – o'tgan-ketganga angraygancha bir chekkada itoatkorona qo'l qovushtirib turardi. Keyin eshitsam, o'shanda ota-bola qishloqlaridan chiqqan bir domlanning uyiga qo'ngan ekan. Tasavvur qilaman: ota chorpoynada domla bilan Javliqulning o'qishga kirishi xususida imyanibgina muzokara olib borgan, savdolashgan, o'g'il esa pastda – dastyorlikni o'rniga qo'ygan.

Javli bir hafta ichida tanib bo'lmas darajada o'zgardi, madaniy qiyofaga kirdi: nimdosh do'ppi-yu g'ijim cholvorni yechib burchakka otdi (otasi ularni xurjuniga solib qishloqqa, ukalariga olib ketdi) – pochasi keng, shalpillab yuradigan zamonaviy shim tikirdi; qayoqdandir gazetaning aksi tushirilgan olifta ko'ylak topdi; sochini yelkasigacha o'stirdi; keyinroq so'ylog'ini sug'urtirib, o'rniga tilla tish qo'yirdi; mavrid-bemavrid kattakon portfel ko'tarib yuradigan, ohangdor qilib gapiradigan bo'lib qoldi. Shu tariqa, kechagina qishloqdan kelgan Javliqul, "kimsan – Javliboy Meliboyev"ga aylanib ketdi! Endi qachon qaramang, u albatta biror domlanning orqasidan soyadek ergashib yuradi, uning orqasidan esa – bir to'da yasangang-tusangan qiz: "Javlivoy aka, Javlivoy aka..." Bir kun u shartta domlalaridan birortasining etagiga yopishib, aspirantlikka erishadi va shartta orqasiga buriladi-yu, otasi mansabdorroq biror qizning qo'lidan ushlab, unga uylanib oladi. Hozircha esa, o'shanga zamin

tayyorlagandek, sabr-chidam bilan ergashib va ergashtirib yuribdi.

Javliboy cho'ntagidan sigaret chiqarib labiga oliftalarcha qistirdi-da (suvdan keyin sigaret!), yonidagi qizga kiborona bir nazar tashlab gugurt chaqdi. Qiz, indamasangiz, sharm-hayoni yig'ishtirib uning bo'yniga osilib oladigan! U Javliboyni kamida sovxoz direktorining o'g'li, ajabtovurgina boyvachcha, deb o'ylaydi – tandirkabob nimaligini bilmaydi, Javlining otasini ham ko'rmagan, faqat o'zini biladi, uni sevadi.

Qo'limdagi suvni allaqachon ichib bo'lgan edim, ammo Javliboyga bir nayza suqmay bu yerdan ketolmasligimni sezdim.

– Javlivoy, – dedim, – bu, qachon endi aspirant bo'ladilar?

Javli sho'rlik gapimni jiddiy fahmladimi yoki vaziyatdan foydalanib qizlarning oldida maqtangisi keldimi, mo'ljalini ochiq aytdi:

– O'qishni bitiraylik...

– Ana, – deya uning og'zidan so'zini ilib qizlarga yuzlandim, – aspirant tap-tayyor! Birortalaring shartta tegib olinglar. Aspirant-a! Buning ustiga otasi sovxoz direktori!..

...Hamon Uni eslasam, hijolatdan kichrayib qolgandek bo'laman. Uni yomon ko'rardim, "Yomon ko'rardim", deyish oz! Boshqalar ham unga g'ashlik, hasad bilan qarashardi. U kursimizda to'satdan paydo bo'ldi: na kirish imtihonlarida ko'rindi, na boshqa payt – to'satdan paydo bo'ldi. O'sha kuniyoq Uning qo'liga kurs jurnalini tutqazib, kursboshi qilib tayinlashdi. U ham o'sha kuniyoq is olgandek atrofida girdikapalak bo'lib qolgan Javliboyga jurnalni oshirib, chekkaga chiqib ketdi. Ba'zi domlalar U bilan allanechuk quyuq, jilmayib gaplashardi. Ammo U bularga befarq, hech kimga aralashmas, doim yolg'iz yurar, leksiyalarda parishonxotir o'tirar, ko'pincha dars tugamay ketib qolar edi. Bora-bora biz Unga ko'nikdik, "shu ekan-da", deb ortiq U haqda bosh qotirmay qo'ydik. U to'satdan ko'rinmay qoldi: qanday paydo bo'lgan bo'lsa, shunday ko'rinmay qoldi. Biz avvaliga ajablandik, o'zimizcha quvondik ham. Keyinroq Javliboydan Uning gidrogeologlarga qo'shilib Pomirga, uzoq muddatli ekspeditsiyaga jo'nab ketganini eshitdik. Javliboyning aytishicha, U yirik bir olimning o'g'li bo'lib, ra'yiga qaramasdan o'qishga joylab qo'yilgan ekan. "Bilaman, hammalaring meni yomon ko'rasizlar, to'g'ri qilasizlar", deganmish U bir gal Javliboyga.

Hamon o'sha sobiq kursdoshimni eslasam, xijolatdan kichrayib qolgandek bo'laman...

– Aspirant bo'lmoqchiman! – deb jarilladim kechqurun akamga.

Tomdan tarasha tushgandek qabildagi gaplarimga o'rganib ketgan akamni bu yangilik u qadar hayron qoldirmadi.

– Aspirant?! – dedi u ensasi qotibroq. – Marhamat, bo'lg'in, kim bo'lma, deyapti?

– Ilmiy ish qilaman, dissertatsiya yozaman! – dedim uning pichingiga beparvo.

– Avval diplom ishi yozgin, o'qishni bitir, ha, keyin bir gap bo'lar. Qolaversa, bu sen o'ylaganchalik oson ish emas, – deya akam meni insof-u andishaga chaqirmoqchi bo'ldi.

– Nimasi qiyin ekan? Yozaman desam, ba'zi bir chalasavod lapashanglaringizga o'xshab olti-yetti yilga cho'zib yurmay, ikki yilda bitirib tashlayman!

– Oh-oh, u sizga bo'yoqchining nili ekan-da! – deb shashtimdan qaytarishga urindi akam.

– Bo'yoqchining nilimi, nili emasmi, menga bari-bir! – dedim o'jarlik egariga mahkam o'rnashib va o'zim kutmaganda dardimning bir cheti ochilib ketdi: – Ahmadxonov degan bir domlamiz bor, leksiyanı daftariga qarab o'qiydi. Tag'in, imtihonda bema'ni savollari bilan boshni qotiradi, yomon ko'rganlaridan o'ch oladi.

– To'g'ri, sen aytgandaqalar ham yo'q emas, – deya akam murosasini yo'lini tutdi. – Unaqalar hamma sohada uchraydi.

– Uchraydi-ku, lekin olimlar orasida bo'lgani yomon-da.

– Hay, buni qo'y, ilmiy ish, dedingmi boya? – Sezib turibman: u meni kalaka qilmoqchi. – Qiziq, mavzu tanladimgi o'zi? Nomi nima bo'ladi?

– Nomi – “Otoyining tug'ilgan yili” bo'ladi. Klassik adabiyotdan!

– “Otoyining tug'ilgan yili”? Meningcha bu, ehtimol, badiiy asarga yarar, lekin ilmiy ishga nom bo'lolmaydi. O'ylab ko'r.

– Badiiy asar bo'lsa – badiiy asar-da.

Rostdan ham, shu mavzuda ilmiy ish qilsam-chi? Axir, tokay sho'rlik studentlar “Otoy nechanchi yilda tug'ilgan?” deganga o'xshash bema'ni savollarga uchrab, mendek sarson bo'lib yurishadi? Klassik adabiyotdagi ana shunday – hozirgacha aniqlanmagan, jumboq masalalarni yig'aman-da, tadqiq qilaman. Kerak bo'lsa, Otoyining izidan u yashab o'tgan Balxga qadar boraman. Ana keyin buni chinakam ilmiy ish, kashfiyot desa bo'ladi. O'shanda Ziyoxon Ahmadxonovga o'xshagan ipirisqi chalamullalarga non ham qolmaydi.

– O'zing bilasan, uka. Ammo bu fe'ling, bu andishasizlig-u betgachoparligingni tashlamas ekansan sendan olim chiqishiga ko'zim yetmaydi.

– Nima, olim bo'lish uchun...

– Kalla kerak! Lekin, senga o'xshab, kalam zo'r, deb katta-yu kichikni mensimay, duch kelgan joyga kalla uraverish yaramaydi.

– Yo'q, yo'-o'q, aka, siz gapni boshqa yoqqa burdingiz. Keling, bekinmashoq o'ynamaylik. Domlaga xushomad qilib, mavrid-bemavrid tirjayib turish, papkasini ko'tarib orqasidan soyadek ergashib yurish, shimining pochasiga gard yuqsa, yalagudek bo'lib puflash kerak, deng? Ish bitguncha har qanday pastkashlig-u ablahlikkacha borish, doim murosasini yo'lini tutish kerak, deng? Shusiz hech bir ishing bitmaydi – sendan ugina, mendan bugina, desangiz-chi! Tupurdim o'shanaqa!..

Akam qoshlarini chimirgancha menga tikilib, gaplarimni favqulodda sabr-bardosh bilan tinglardi. Buni ko'rib bir oz shashtimdan tushdim. Nega akam bu qadar tantiqligimga chidab, miq etmay o'tiribdi? Uning o'rnida men bo'lib, ukam shunday gaplarni aytsa, nima qilardim? Daf'atan akamning bosiqlik sababini anglagandek bo'ldim. Otam bilan onam telefonda unga mudom tayinlaydigan gaplar esimga tushdi: “Ukangga ehtiyot bo'l, uncha-muncha gaplariga og'irlik qil”. Lekin, baribir, otashin nutqimni bo'shashtirmay yakunlashga tirishib, ko'tarasavdo qildim:

– Siz menga bir chamadon pul bering...

– O'pkangni bos! – Mening o'z-o'zimdan tutaqib aytgan purmalomat gaplarimga akamning javob luqmasi shu bo'ldi. – Xo'p, tur endi, borib yot. Ertaga imtihoning bor shekilli, a? Iya, darvoqe, bugun emasmi? Hm... – U mendan ko'z uzib, xontaxtaga tirsak tiragancha derazaga boqdi.

Akamning g'alati odati bor: o'rtamizda boyagiga o'xshash gap o'tsa yoki jiddiyoq biror nimani aytmog'chi bo'lsa, negadir yuzimga qaramaslikka urinadi.

Shu tariqa bir-birimizga so'z qo'shmay uzoq o'tirdik. Yuragimni mov mushuk tatalayotgandek bezovta edim. Bir payt akam vazmin ohangda gap boshladi:

– Uka, hayotda hammavaqt halol bo'lish kerak, buni o'zing yaxshi bilasan. Sezishimcha, o'sha domla bilan oralaringda jiddiyoq gap o'tganga o'xshaydi. Men tanishlarim orqali bahongni qo'ydirib berishim mumkin, albatta. Lekin sen, boyagi gaplarni aytgan odam, bilaman, bunga hech qachon ko'nmayсан. O'zimning ham vijdonim yo'l qo'ymaydi. Yaqinda yangang ikkalamiz Issiqko'lga ketmoqchimiz, bir oyga. Biz qaytguncha o'sha imtihondan o'tib ol. Uqdingmi?

Men akamni endi ko'rayotgandek unga hayrat bilan tikilib qoldim. Ha-a, olim bo'lish ham hazilakam ish emas ekan!..

(Davomi bor)

TASVIRIY VA AMALIY SAN'AT FESTIVALI

Vurtimizda har yili an'anaviy tarzda bo'lib o'tadigan xalqaro tasviriy va amaliy san'at festivali tom ma'noda ijodkorlar uchun katta bayram. Chunki bu festival barcha ijodkorlarni, rassomlarni va san'at ixlosmandlarini bir manzilga jamlaydi. Maqola orqali bu yil bo'lib o'tgan xalqaro "Tasviriy va amaliy san'at festivali" ni sarhisob qilamiz.

Joriy yilning 17-21-aprel kunlari Badiiy Akademiya va bir qator vazirliklar hamkorligida "Tasviriy va amaliy san'at festivali" o'tkazildi. Tadbirda Eron, Quvayt, Ozarbayjon, Qozog'iston, Latviya va boshqa davlatlarning O'zbekistondagi diplomatik vakolatxonalari vakillari, taniqli rassomlar, haykaltaroshlar, fotograflar, OAV xodimlari va yoshlar ishtirok etdi. Festival milliy san'atimizning avloddan avlodga o'tib kelayotgan boy merosini targ'ib etish, o'zbek tasviriy va amaliy san'ati yutuqlarini keng tanitish, ijodiy almashinuv, yangi iste'dodlarni yuzaga chiqarish, "ustoz-shogird" an'alarini davom ettirishga xizmat qilmoqda.

Festivalda dunyo tan olgan rassomlar bilan yosh rangtasvir ustalarining birgalikdagi ko'rgazmalari, amaliy muloqoti va mahorat darslari, shuningdek, haykaltaroshlik, kashta-do'zlik, o'ziga xos ishlanmalar taqdimoti bo'lib o'tdi.

– Festivalda nafaqat tajribali rassomlar, balki havaskor, ijodini endi boshlagan yoshlarning ham ijodiy ishlari taqdim etildi. Bu kabi xalqaro tadbirlarning o'tkazilishi tasviriy va amaliy san'at ijodkorlarining balog'at davridagi hissiyotlarini, tuyg'ularini ijodiy asarlarida yoritib olish qobiliyati, yondashuvlarini aniqlashdan iborat. Joriy yilda festival ishtirokchilari geografiyasi kengaydi. Tadbirda Koreya Respublikasining Kemyon universiteti, Klimovich bolalar tasviriy san'at maktabi davlat ta'lim muassasasi (Belarus), Tulun shahrining Bolalar badiiy maktabi (Rossiya), Ufa davlat instituti (Rossiya), Qarag'anda universiteti (Qozog'iston) talaba va o'qituvchilari amaliy muloqot hamda hamkorlikni rivojlantirish maqsadida ishtirok etyapti. Xalqaro an'anaviy Tasviriy va amaliy san'at festivali ana shunday keng ko'lamli, nufuzli tadbir, – dedi O'zbekiston Badiiy akademiyasi akademigi, professor Bahodir Jalol.

Shuningdek, markaziy ko'rgazmalar zalida Kemyon universiteti professorlari va talabalarining ko'rgazmasi ham uyushtirildi. Festivalda Kemyon universitetidan tashqari, ko'plab xorijiy ta'lim muassasalari Belarus, Rossiya, Qozog'iston, Isroil, Turkiya va Janubiy Koreya respublikasidan kelgan rassomlar ham asarlari bilan ishtirok etdilar. Festival dasturida tarixiy liboslarning moda namoyishlari, arxitektura, dizayn, kino, tempera, miniatyura, kalligrafiya yo'nalishlari bo'yicha ijodiy namunalarni taqdim etildi. An'anaga muvofiq rossiyalik Vitaliy Rudzit, polshalik Yelena Labetskaya, turkmanistonlik Gaxriman Gochmuradov, Toyli Chopanov, o'zbekistonlik Yevgeniy Panov, Alisher Hamdamov kabi mahoratli rassomlar tomonidan mahorat darslari o'tkazildi.

Festival davomida TURKSOY Xalqaro tashkilotining bosh kotibi Sulton Rayev so'zga chiqib, quyidagi fikrlarni bildirdi:

– Xalqaro Turkiy madaniyat tashkiloti TURKSOY nomidan barcha o'zbekistonliklarga samimiy tuyg'ularimni izhor etgan holda shuni ta'kidlashni istardimki, ilmfan markazi, madaniyat va san'atning qalbi, sivilizatsiyalar poytaxti Toshkentda san'at muxlislari bilan yuz ko'rishib turganimdan bag'oyat xursandman. O'zbekistonda har yili 21-aprel "Rassomlar kuni" sifatida ko'tarinki ruh bilan nishonlanadi va shu munosabat bilan barcha rassomlarimizni "Rassomlar kuni" bayrami bilan muborakbod etaman.

Juldz Alpibayeva, Kamoliddin Behzod nomidagi milliy rassomlik va dizayn instituti 2-bosqich talabasi:

– Hozirgi kunda milliy qo'g'irchoqlar, taqinchoqlar yasash bilan shug'ullanaman. Ishlarim orqali ko'proq milliy obrazlarni aks ettirishga harakat qilaman. Bugungi festivalda tillaqoshlar, zebigardon, sirg'alar bilan ishtirok etyapman. Men yasagan ijodiy ishlarim ustoz ijodkorlar, chet ellik mehmonlarga manzur bo'lmoqda. Kelajakda ijodim orqali butun dunyoga o'zbek milliy qadriyatlarini, an'analarini dunyoga tanitmoqchiman.

“Eng yaxshi o'quv markazi” nominatsiyasi g'olibi – Qo'qon ixtisoslashtirilgan imkoniyati cheklangan bolalarni qo'llab-quvvatlash markazi o'qituvchisi Yorqinjon Ahmadaliyev shunday deydi:

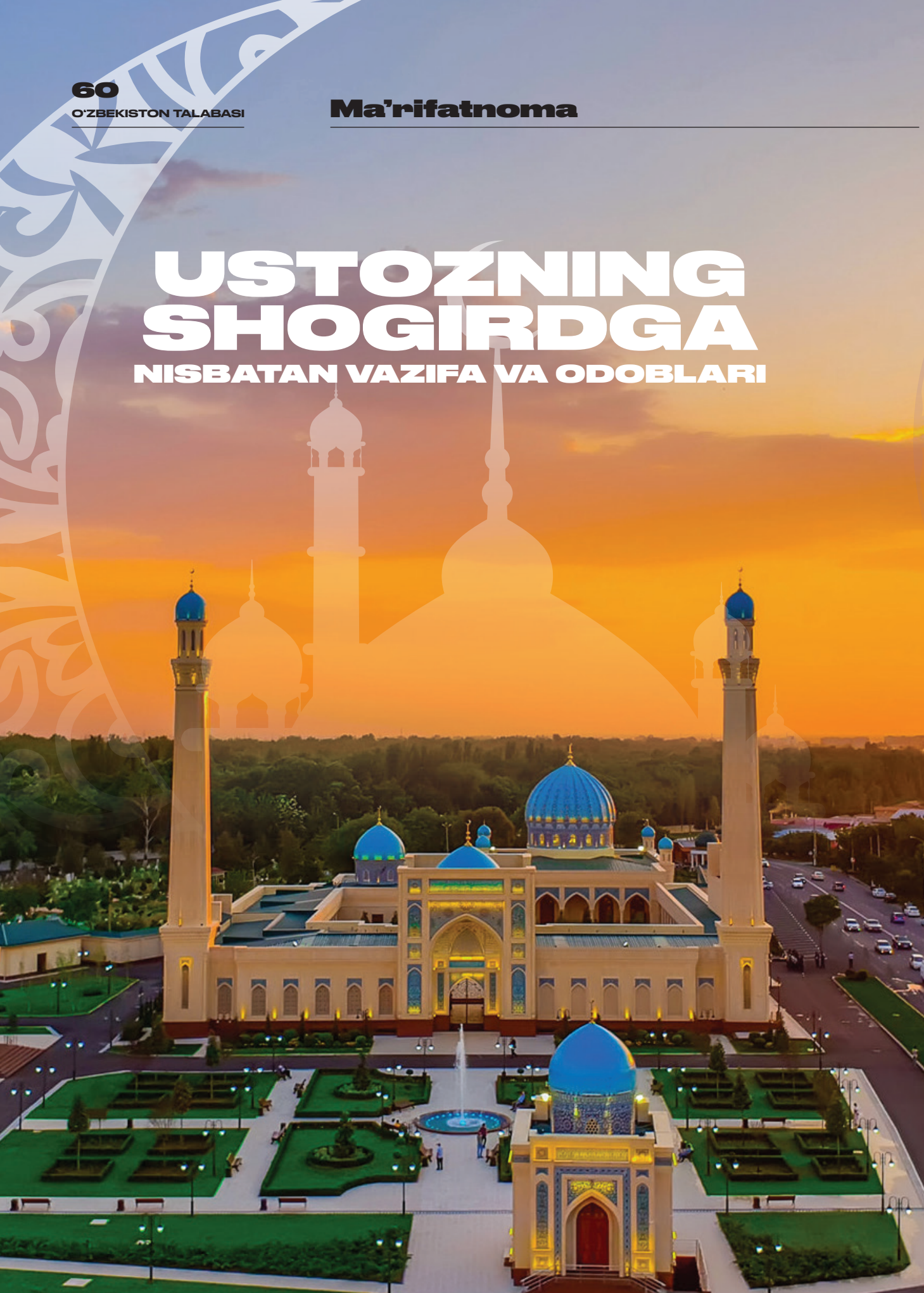
– “Iqtidor” imkoniyati cheklangan bolalarni va kam ta'minlangan oila bolalarini qo'llab-quvvatlash markazi respublika bo'yicha eng birinchi markaz hisoblanadi. Markazimizni 2001-yilda O'ktamxon hoji ona oilaviy tashkil etib, hududdagi imkoniyati cheklangan bolalarga tasviriy va amaliy san'at turlari, hunarmandchilik yo'nalishlari bo'yicha o'quv-mashg'ulotlari o'ta boshlagan. Bugungi festivalda ham maktabimiz o'quvchilari kandakorlik ishlari bilan qatnashib, “Eng yaxshi o'quv markazi” nominatsiyasi g'olibligiga erishdik.

21-aprel kuni festivalning tantanali yopilish marosimi bo'lib o'tdi. Festival so'ngida faol qatnashgan talaba-ijodkorlar, professorlar, xorijiy mehmonlar 20 dan ortiq nominatsiyalar bilan taqdirlandi. San'at ixlosmandlari besh kun davomida yurtimiz hamda dunyoning turli mamlakatlaridan kelgan san'at ustalarining ishlaridan bahra olib, ijodiy muloqot va hamkorlikni yo'lga qo'yish imkoniga ega bo'ldilar.

Otabek SAIDAHMADOV
“O'zbekiston talabasi” muxbiri

USTOZNING SHOGIRDGA

NISBATAN VAZIFA VA ODOBLARI

1.

Samimiyat, xayrixohlik. Samimiyat – o‘ziga ravo ko‘rgan narsani boshqaga ravo ko‘rish demakdir. Ustoz shogirdlarga ularning o‘zidan ko‘ra ko‘proq yaxshilik istaydigan bo‘lishi kerak. Boshqacha qilib aytganda, farzandlariga qanday samimiy, xayrixoh bo‘lsa, shogirdlarga nisbatan ham shunday bo‘lishi lozim.

Nabiy sollallohu alayhi va sallam: “O‘zingga istagan narsani birodaringga ham istamaguningcha mo‘min bo‘lmaysan”, dedilar. Demak, ustoz shogirdga o‘ziga va farzandiga nimani ravo ko‘rsa, o‘shani ilinishi, o‘ziga va farzandiga istamagan narsani unga ham ravo ko‘rmasligi lozim.

Nabiy sollallohu alayhi va sallamdan: “Din nima?” deb so‘rashdi. U zot: “Din – samimiyatdir, xayrixohlikdir”, dedilar. Ushbu hadis ustozning eng asosiy shiori bo‘lishi darkor.

2.

Talabani kashf qilish. Har bir sog‘lom bola alohida bir xazina, yangi bir olam. Uni kashf qilish muallimning ishi. Ustozning mahorati va mehnati aynan shu o‘rinda ko‘rinadi. U har bir shogird-dan jamiyatga foydali kadr yetishtirish uchun bor imkoniyatini ishga solishi lozim. Talabaga iqtidoriga qarab yo‘l tanlab berish, yo‘naltirish kerak. Rasululloh sollallohu alayhi va sallam sahobalarni iqtidorlariga qarab ma‘lum sohalariga yo‘naltirganlar. Ubay ibn Ka‘b roziyallohu anhudagi sifatli nutq imkoniyati yuqori edi, uni Qur‘on qiroati va tajvidiga yo‘lladilar. Zayd ibn Sobitni kitobatga mutaxassis bo‘lishini istadilar. Ibn Abbos roziyallohu anhudagi hushyorlikni ko‘rib, u kishini dinning nozik ma‘nolarini o‘rganishga targ‘ib qildilar. Ana shunday qilib, bashariyat uchun misli ko‘rilmagan yetakchi avlod tarbiyalandi.

Yoshligida iqtidorsiz bo‘lishiga qaramay aynan ustozning mehnati bilan dahol bo‘lgan olimlar juda ham ko‘p. Imom Abu Hanifa rahmatullohi alayh aytishicha, shogirdi Abu Yusuf yoshligida ovsarroq bola bo‘lgan ekan. Ammo ustozining irshodu tarbiyasi va o‘zining tirishqoqligi bilan zamonasining eng katta olimiga aylangan. Ustoz ana shunday murabbiy – tarbiyatkunanda bo‘lishi lozim.

Fizik olim Albert Eynshteyn aytadi: “Barchamizda iqtidor bor. Lekin baliqni daraxtga tirmashib chiqish qobiliyati bor-yo‘qligi masalasida muhokama qilsangiz, u o‘zini bir umr lapashang his etib o‘tadi”. Ha, har bir o‘quvchini o‘z iqtidori asosida tarbiyalash kerak, shunda u o‘zi uchun ham, jamiyat uchun ham foyda keltira oladi. Bu qoida ta‘limdagi eng asosiy asoslardan biri hisoblanadi.

Har bir talaba bir xazina, ularning hammasi ham bitta kalit bilan ochilmaydi, ustozning qo‘lida ko‘p turdagi kalitlar bo‘lishi kerak, talabani qobiliyati birida ochilmasa, boqshasida ochiladi.

Zakovati pastroq bo‘lgan talabalar bilan alohida shug‘ullanish, ularga o‘zlariga xos yondashish ham kerak. Uquvi o‘tkir talabalarning vaqtini zoye qilmay, ularga ko‘proq vazifa yuklash lozim.

Mehru shafqat, shirinso'zlik, xushmuomala. Ustoz shogirdlarga mehribon, mushfiq bo'lishi, ularning holidan xabardor turishi, ularga shirinso'zlik, xushmuomala bilan munosabatda bo'lishi kerak.

Nabiy sollallohu alayhi va sallam sahobalardan hamisha hol so'rar, birortarlari ko'rinmay qolsa, uni surishtirib qolar edilar. Sahobalarning har biri o'zini ustozlari Muhammad alahissalom huzurida eng qadrli inson deb his qilar edi. Mana shu rishta ularning ilmsevar bo'lishida juda katta ahamiyat kasb etgan.

Alloh taolo Rasululloh sollallohu alayhi va sallamga shunday deydi:

“Allohning marhamati ila sen ularga muloyim bo'lding. Agar qo'pol, qalbi qattiq bo'lganingda, atrofingdan tirqirab qochgan bo'lishar edi” (Oli Imron surasi, 159-oyat).

Abdulloh ibn Mug'afal roziyallohu anhudan rivoyat qilinadi:

“Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: “Allohning O'zi muloyimdir, shuning uchun muloyimlikni yaxshi ko'radi va muloyimlik evaziga qo'pollik uchun bermaganini, muloyimlikdan boshqa uchun bermaganini beradi”, dedilar”. (Imom Muslim rivoyati)

Oisha roziyallohu anhudan rivoyat qilinadi:

“Bir asov tuyada ketayotgan edim, uni ura ketdim. Shunda Nabiy sollallohu alayhi vasallam: “Doim muloyim bo'lg'in. Zotan, muloyimlik nimada bo'lsa, uni ziynatlaydi, nimadan olib tashlansa, uni nuqsonli, xunuk qiladi”, dedilar”. (Imom Buxoriy “Adabul-mufrad”da rivoyat qilgan)

Ilmdan ustoz va shogird baraka topishi uchun ikki taraf bir-biriga mehr-u shafqatli bo'lishi kerak. Hindiston ulamolaridan, “Ummatning hakimi” unvoniga sazovor bo'lgan olim Ashraf Aliy Tahonaviyga bir xil mazmunda ikkita xat keldi. Ikkala xat muallifi ham u kishidan ilm olish ilinjida ekanini yozgan. Alloma ulardan biriga rozilik bildirib, boshqasiga rad javobini beradi va buning sababini izohlaydi: “Birida isloh niyati sezildi, boshqasida bu narsa ko'rinmadi. Qalblarda aloqa bog'lanmasa, ilm yuqmaydi”.

Boshqacha qilib aytganda, ustoz mehr-u shafqat bilan shogirdning qalbini o'ziga oshno qilmasa, talabani ilmida baraka bo'lmaydi. Shu bilan birga, ustozning shafqati tolibda ilmga muhabbatni, g'ayratni oshiradi. Aks holda, yosh qalblar ustozdan bezillash barobarida ilmdan uzoqlashib qolishi mumkin. Bu esa yomon oqibatlarga olib keladi.

Alloh taolo Rasululloh sollallohu alayhi va sallamga: “Mo'minlarga qanotingni past qil”, degan. Hadisda: “Ta'lim berayotgan kishilaringga ham, ta'lim olayotgan kishilaringga ham muloyim bo'linglar”, deyiladi.

Fuzayl ibn Iyoz aytadi: “Alloh azza va jalla kamtarin olimni xush ko'radi, mutakabbir, zo'ravon olimni yomon ko'radi. Kim Alloh taolo uchun tavoze qilsa, Alloh unga hikmat beradi”.

Ustoz har qancha mashhur, obro'li kishi bo'lsa ham shogirdlarga kichikko'ngil, tavozeli bo'lishi kerak. Talabalarini sevmagan ustozda yaxshilik bo'lmaydi. Shogirdlar bilan ta'limdan tashqari do'stona rishta bog'lanishi lozim. Talabani harakatga keltiradigan eng kuchli omillardan biri mana shudir.

4.

Darsni basmala, hamdu sano, salavot va iloji bo'lsa, tilovat bilan boshlash. Dars avvalida foydali ilm so'rab duo qilish, vaqti-vaqti bilan qadimgi ustozlarni ham eslab, ularni ham duo bilan yod etish darkor.

5.

Ilmga targ'ib qilish, uning fazilati, ulamolarning darajotlarini eslatib turish, ilmsizlikning yomon oqibatlarini uqtirish. Ilmga undash ham nazariy, ham amaliy bo'ladi. Nazariy jihatdan targ'ib ilmning fazlini oyat-hadis va o'gitlar yordamida uqtirish bilan bo'lsa, amaliysi ustozning ta'lim berishga hamisha haris bo'lishi, ilm yo'lida o'zi namuna ko'rsatishi bilan ro'yobga chiqadi.

6.

Sabrli bo'lish. Ta'lim oson ish emas, xuddi bemorni davolashdek mashaqqatli kasb. Talabalarning ongi, qiziqishlari bir xil bo'lmaydi. Ularga ilm berishda, mavzuni uqtirishda ustozdan juda katta sabr-u matonat talab qilinadi. Ustoz qanchalar sabrli bo'lsa, shuncha ko'p talabani ilm-ma'rifatdan bahramand etadi.

Muallimlarning sayyidi bo'lgan Muhammad sallollohu alayhi va sallamga Alloh taolo bir necha o'rinda ta'limda sabrli bo'lishni buyuradi: "Go'zal sabr qil", "Ularning gaplariga sabr qil", "Sabr qil va sabring faqat Alloh uchun bo'lsin", "Alloh sabrlilar bilan birgadir".

Tolibi ilmning niyatida, xulqida yoki boshqa jihatlarida kamchiligi bo'lsa, sabr bilan uni tarbiya qilish lozim. Faqat qiziqqan, muxlis, odobli odamnigina o'qitadigan bo'lsa, haqiqiy tarbiyatalab kishilar chetda qolib ketadi. Ta'limdagi mahorat ana shunday bolalarni to'g'ri yo'lga solishda ko'rinadi.

Tartib va hikmat bilan berilgan ta'lim olov temirni eritgandek, asov tabiatlarni ham halim qila oladi. Qadimgi ulamolardan biri shunday degan: "Biz ilmni Allohdan boshqa uchun talab qilgandik, u Allohdan o'zga uchun bo'lishga ko'nmadi". Ya'ni ilm o'zi bizni tarbiya qildi, demoqchi.

Talabaga mavzuni tushuntirishda ham sabrli bo'lish lozim. Imom Navaviy aytadi: "Ustoz shogirdlarning hidoyatiga haris bo'lib, ularga mavzuni tushuntirishda, xulosalarni ularning zehniga yaqinlash-tirishda bor kuchini sarf etishi kerak. Ularning har biri o'z fahmi, xotirasiga ko'ra tushunadi, shuning uchun ularga ko'tara olmagani barmaydi, mashaqqatsiz ko'tara oladiganida kamchilikka yo'l qo'ymaydi, har biriga o'z darajasi, fahm-u himmati miqdoriga qarab xitob qiladi. Masalani tiniq tushunadigan talabaga ishora qilish bilan kifoyalansa, boshqasiga iborani izohlab tushuntiradi. Faqat takror bilan yodlaydigan odamga yaxshilab uqtiradi...

Ularga musanniflar ichida o'rganilayotgan masalada xato qilganlarni bayon qiladi. Masalan, "Mana bunisi to'g'ri, ammo falonchi aytgan gap xato yoki zaif", deb aytadi. Maqsad – talaba chalg'imasin. Bunda musannifni ayblash qasd qilinmaydi".

Ayrim talabalar mavzuni tushunmagan bo'lsa ham uyalganidan qayta so'ramaydi. Ustoz har bir talabani masalani tushunganiga ishonchi komil bo'lgunicha boshqa mavzuga o'tmasligi kerak. Bunda takror va tushuntirishdan zerikmasin, sabrli bo'lsin, o'rni kelsa, u bilan alohida shug'ullansin. Nima qilib bo'lsa ham talabani bilimga ega qilish ilinjida bo'lsin.

7. Ilmni omonatdorlik bilan, boricha, imkon qadar to'kis o'rgatish. Ayrim sohalarning mutaxassisleri shogirdlardan ilmni qizg'onadi. Bu esa ilmni zoye qilishga olib borish bilan birga, shogirdning urinishlarini ham samarasiz qiladi, barbod etadi, uning ilm yo'lidagi himmatini so'ndiradi. Ustoz o'zi bilgan haqiqatlarni chin dildan ta'lim berishi darkor.

Ilmni yashirish og'ir gunohlardan sanaladi. Ayniqsa, odamlar muhtoj bo'lib turgan ilmni turli g'arazlar bilan yashirish la'natlangan ishlardan sanaladi. Qur'oni Karimda shunday deyiladi: "Biz nozil qilgan ochiqoydin oyatlarni va hidoyatni odamlarga kitobda bayon qilib berganimizdan keyin berkitganlar, albatta, ana o'shalarni Alloh la'natlaydir. Va ularni barcha la'natlovchilar la'natlaydilar" (Baqara surasi, xxx-oyatlar).

Abu Dovud va Termiziy Abu Hurayra roziyallohu anhudan rivoyat qiladi: "Nabiy sollallohu alayhi vasallam: "Kim bir ilmdan so'ralsa-yu, o'shani yashirsa, qiyomat kuni Alloh uni olovdan bo'lgan yugan bilan yuganlaydi", dedilar".

Abu Hurayra roziyallohu anhudan rivoyat qilinadi: "Rasululloh sollallohu alayhi va sallam: "Qiyomat kuni eng qattiq azoblanadigan odam manfaat olinmagan olimdir", dedilar.

Shogirdan ilmni qizg'anish mumkin emas. Shuni bilish kerakki, ilmni qizg'anmagan kishiga Alloh taolo yanada ko'proq ilm sirlarini ochadi. Shuning uchun Ali roziyallohu anhu: "Ilm sarflaganing sari ko'payadigan narsadir", deya ta'kid etgan.

8.

Ilmni tadrijiy va tartib bilan o'rgatish. Ta'limdagi tadrijiylik juda ham muhim. Har bir ilmda soddadan murakkablikka qarab boriladi. Aks holda, talaba ilmni o'zlashtira olmaydi.

Shuningdek, vosita bo'lgan ilmlar, ma'lum fanlarning istilohlari tushuntiradigan qurol ilmlar oldin, maqsad bo'lgan ilmlar keyin o'rgatiladi. Shu bilan birga, talabani ongiga, ilmiy salohiyatiga qarab ta'lim berish kerak. Aks holda, tolibning umri va harakatlari zoye bo'ladi.

Imom Navaviy aytadi: "Ustoz shogirdiga hali qabul qilishga tayyor bo'lmagan narsasini o'rgatmasin. Bordi-yu, shogird o'sha narsani so'rsa ham javob bermaydi va uni hozir o'rganishi o'ziga zarar keltirishini, foyda bermasligini, buni qizg'anib emas, rahm-u shafqat yuzasidan unga o'rgatmayotganini uqtiradi".

Ma'rifatnoma

10. Tarbiya qilish. Ustoz shogirdga faqat ilm o'rgatibgina qolmay, unga tarbiya ham berishi lozim.

Muallim odobda ham muallim bo'lishi darkor. Islomda ta'limdan murod o'zi tarbiya hisoblanadi. Shuning uchun xalqimiz ta'lim va tarbiya so'zlarini qo'shma shaklda ishlatib keladi. Zero, ular egiz tushunchalar bo'lib, bir-biridan ayro tushishi ravo emas.

Shogird ustozdan faqat ma'lumot emas, ilm-u adab ham, muomala ham o'rganishi kerak. Qadimda ustozlar shogirdlarga ilm o'rgatish bilan birga go'zal axloq va muomala madaniyatini ham amaliy suratda o'rgatishgan. Kishilar farzandlariga ilmdan ham ko'ra o'sha axloqni ko'proq istashar edi.

Buyuk tobeiy Muhammad Ibn Siriyn: "Salaflar odobni xuddi ilmni o'rgangandek o'rganishar edi", deydi. Imom Molikni onasi ustoz Rabi'a ibn Abu Abdurrahmonga yuborayotib: "Rabi'aning ilmidan oldin odobini o'rgan", der edi. Imom Buxoriyninng shayxlaridan Abdulloh ibn Muborakdan: "Qayerga ketmoqdasan?" deb so'rashdi. U: "Basraga", dedi. "U yerda ulamolardan kim qolgan o'zi?" deyishdi. U: "Ibn Avn, uning axloq-u odobini o'rganmoqchiman", dedi.

Ustozning shogirdga beradigan tarbiyasi avvalo amaliy, shaxsiy namuna ko'rsatish bilan bo'ladi. Shogirdlarga aytadigan nasihatlariga o'zi og'ishmay amal qilishi kerak. Muomala odobi, go'zal xulq quruq so'z bilan bitmaydi. Qolaversa, har bir vaziyat uchun alohida munosabatlar faqat amaliy suratda o'zlashtiriladi.

Ustoz shogirdni tarbiya qilishda tadrijiylik bilan ish ko'rishi kerak. Har bir talabaga o'ziga xos yondashib, xuddi gul parvarish qilgandek, har biriga o'ziga yarasha munosabat darkor. Bunda axloq-odobga oid kitoblardan ta'lim berish, ularni yodlatish yaxshi samara beradi. Islom ulomalari talabalarga go'zal xulqlarni yodlatish uchun maxsus manzumalar ham bitishgan. Ana shunday asarlardan unumli foydalanish lozim.

Ustozning ta'lim-tarbiyada qat'iyatli, talabchan bo'lishi shogirdning kamoloti uchun juda zarur. Talabani aql-u zehni beixtiyor ustozning talabiga qarab harakatlanadi. Shuningdek, ustozning tartibga rioya etishi, vaqtga qizg'onchiq bo'lishi shogirdga juda katta maktab bo'ladi. Ustozning vaqtga beparvoligi shogirdning tabiatini ham buzishi mumkin.

9.

Darsni malol keladigan darajada cho'zmaslik, orada tanaffus va istirohatga navbat berish. Zero, maqsad vaqt o'tkazish emas, ilm ulashish. Tinglovchilar malollanib qolsa, ular darsdan foyda olishdan to'silib qoladi. Bu holatda qilingan harakatlar behuda ketishi yoki zarar qilishi mumkin.

Shogirdlar o'rtasida adolatli bo'lish. Shogirdlarning irqiy, moddiy va boshqa jihatlaridan qat'iy nazar, ustoz ularga adolat bilan munosabatda bo'lishi kerak. Mansabdor yoki boyning bolasiga boshqacha yondashish, talabani qaysidir ishi yoqmagani uchun bir yo'la pastga urish, izzattalablik qilib tilyog'malarga yon bosish kabi tasarruflar adolatsizlik hisoblanadi. Xususan, imtihon paytida ularga nisbatan adolatli bo'lish vojibdir. Ustozning adolati muhabbatga, istiqbolga nisbatan ishonchga sabab bo'ladi.

Shogirdlar o'rtasida adolat deganda ularning yosh, ilm, xizmat, salohiyat e'tiboridan farqlarini e'tiborsiz qoldirish emas, balki har birilariga o'z maqom-martabasiga munosib muomala qilish tushuniladi.

Oisha roziyallohu anho har bir kishiga o'ziga yarasha muomala qila turib: "Nabiy sollallohu alayhi va sallam bizlarni har kimni o'z martabasiga qo'yishni buyurganlar", der edi.

12.

Taqdirlash va e'tirof etish. Shogirdning yutuqlarini e'tirof etib, mehnatini taqdirlab turish kerak. Ma'lum bir marraga yetganda, sovg'a-salom qilinsa, yana ham yaxshi. Loaqal shogirdni shirin so'z, olqish bilan taqdirlab turish lozim. Bu uning ilm yo'lidagi charchog'ini aritib, yanada shijoat bilan tahsil olishiga sabab bo'ladi.

Imom Navaviy aytadi: "Ustoz shogirdlarni har on ilm bilan mashg'ul bo'lishga undashi, ma'lum vaqtlarda yod olganlarini takrorlashni talab qilish, ularga aytib bergan muhim ma'lumotlarini so'rab turishi kerak. Kim uning so'zlarini inobatga olib ma'lumotlarni yodida saqlagan bo'lsa, uni ikrom qiladi, uni maqtaydi va agar o'ziga baho berib, holi aynishidan qo'rqmasa, uni hammaga e'lon qiladi. Kim vazifalarni bajarmagan bo'lsa, uni koyib qo'yadi. Ammo bezillab qolishidan qo'rqsa, koyimaydi va unga masalani yaxshi esda saqlab qoladigan qilib qaytadan tushuntiradi.

Ilmiy bahslarda ularga nisbatan insof qiladi, birortasi biron yaxshi xulosa aytsa, u kichik bo'lsa ham, e'tirof etadi. Ulardan birortasiga yaxshi o'zlashtirgani uchun hasad qilmaydi. Hasad begonalarga nisbatan o'zi harom, shogirdga nisbatan yana ham og'ir gunoh bo'ladi. Chunki talaba farzand o'rnida bo'ladi, uning fazilati mullimiga qaytadi, bunda muallimning ulushi katta bo'ladi. Zero, bergan ta'limi va parvarishi uchun murabbiyga oxiratda behisob savob bor, dunyoda esa uzluksiz duo va go'zal maqto'vlar bor".

13.

Ustoz agar bir necha ilmdan ta'lim beradigan bo'lsa, avval eng muhimlaridan boshlashi kerak. Muta-xassislikka oid fanlarni oldinga, zehn-xotira quvvati yaxshiligida o'tish maqsadga muvofiq. Shuningdek, birdaniga o'nlagan fandlardan dars o'tmaslik kerak. Bir-biriga bog'liq bo'lgan ma'lum fanlarni tanlab o'qitib, talabalar ularni yaxshi o'zlashtirgach, keyingi to'p ilmlarni ta'lim berish samaraliroq bo'ladi.

14.

Ustoz shogirdlar bergan savollarga aniq javobi bo'lsa, aytsin, bo'lmasa, "Bilmadim", "Ko'rib keyin aytaman", deyishdan tortinmasin. Buyuk tobeiy Qatoda rahmatullohi alayh: "Bilmadim", deyish ilmnning yarmi", degan.

Abdulloh ibn Mas'ud roziyallohu anhu aytadi: "Hoy odamlar! Kim bir narsani bilsa, uni aytsin, bilmasa, "Alloh biladi", desin. Zero, bilmaganini "Alloh biladi", deyish ham ilmdandir".

Imom Navaviy aytadi: "Olim odam shogirdlariga "Bilmayman", deyishni ham o'rgatishi kerak. Bilsinki, muhaqqiq olimlarning tushunchasida olimning "bilmadim", deyishi uning qadrini tushurib qo'ymaydi, balki, bu uning martabasi ulug' va taqovsi borligiga, ma'rifati kamoliga dalil bo'ladi".

16.

Shogird haqqiga duo qilish. Duoda gap ko'p. Birgina duo ba'zida yillar mehnat qilib erishib bo'lmaydigan muvaffaqiyatlarga yetkazadi. Ustozning shogirdlar haqqiga duo qilishi uning qalbidagi mehrdan darak bo'lish bilan birga, unda shafqatni ziyoda qiladi. Rasululloh sollallohu alayhi va sal-lam hamisha sahobalar haqqiga duo qilardilar. Bir kuni Ibn Abbos roziyallohu anhu tahoratga suv tayyorlab, Nabiy sollallohu alayhi va sallamning yo'llariga qo'yib qo'ydi. Shunda u zot uning haqqiga: "Allohim! Uni dinda faqih qil va unga ilm ma'nolarini nasib qil", dedilar.

Ustoz duoni oshkora ham, g'oyibona ham qiladi. Oshkora qilganda tayyor nasihat ham bo'ladi. G'oyibonasi esa ijobatga yaqindir.

15.

Davomi bor

Shogirdlarini ilm-u salohiyati bor boshqa ustozlardan ta'lim olishiga mone'lik qilmaydi, noto'g'ri tushunmaydi. Imom Navaviy shu haqda so'zlab turib: "Bu johil muallimlar ahmoqligidan va niyatlari buzuqligi sababidan mubtalo bo'lgan musibatlardandir", deydi.

**Hasanxon YAHYO
ABDULMAJID**

(“O‘zbekiston talabasi”
uchun maxsus)

66

O'ZBEKISTON TALABASI

Kino olamida

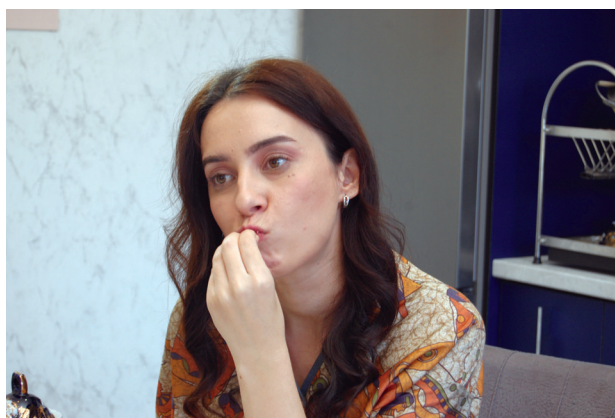

**BIZ HAM BOLA EDIK,
OSMONIMIZ BOR EDI...**

(“OSMONDAGI BOLALAR-3” FILMINI KO'RIB)

“Yerdagi otalar” filmi tomoshasidan chiqdim. Hozirgina salkam ikki soatli film tugadi. Chiqdim. Ko'ngil g'alati hislarga to'la. Men bu hissiyotni nomlashga qiynalib turibman... Men o'zi hech bir maqsadsiz tushgan edim, shuning uchun bo'lsa kerak, kutilmalarimni sarhisob qilmadim. Shunchaki biroz xayol surgim keldi. Metrogacha piyoda ketdik. Sheriklar film haqidagi taassurotlarini o'rtoqlashib ketyapti. Bir-biri bilan. Men esa o'zim bilan...

Bir paytlar biz ham osmondagi bolalar edik! O'zimizning osmonimizdan tushgimiz kelmasdi. Osmonimizni juda bepoyon deb bo'lmasdi, to'g'risi. Nari borsa ikki-uch qishloqni qoplay oladigan osmon. Lekin bizga shu hajmning o'zi ham yetib ortardi. Biz bemalol parvoz qilardik. Bu osmonning o'z Hamdam, Xurshid, Baxtiyor, Javohirlari bor edi.

Biz ham to'rt bola qalin og'ayni edik. Hammaning o'z orzulari bo'lgan, tabiiy. Hammaning o'z xarakteri. Hammaning o'z dunyosi. Bugun esa hammamiz bitta dunyoda. Shu odamzot tirikchilik g'amidan orta olmay qolgan dunyoda. Kim o'z olamida qolib ketdi? Kim o'z osmonida hamon uchmoqda?! Savollar o'z-o'zidan paydo bo'ldi. Men ularga javob topish uchun bu savollarni to'qib chiqarmadim.

Bugun o'ylab qarasam, biz ham osmonimizdan tushib ketibmiz... Bizning osmonni endi boshqa bolalar egallab olgan. Balki, ularning osmoni biznikidan kengroqdir. Balki, ular umuman osmonga chiqmay o'sayotgandir. Dunyo o'zgarib borayotir axir!

Filmda menga eng yoqadigan qahramon Hamdam edi. Ehtimol, men tengilarning juda ko'pchiligi uchun shunday bo'lsa kerak. Chunki u boshqa tengdoshlariga qaraganda hayotning achchiq-chuchugiga ko'p duch kelgani, hayoti kontrastlarga to'la bo'lgani uchunmi, qalbga eng yaqin obraz edi. Bugun men Hamdamni ko'rmoqchi edim. Lekin bugungi Hamdam begonaday tuyuldi.

Film ba'zan o'sha nostalgik lahzalarni bizga qayta ulashdi. Ba'zan ular bizdan yiroqlashganday taassurot qoldirdi. Ammo orada yigirma yil o'tgan... Bu yillar yasagan o'zgarishni biz ekranda ko'rishimiz kerak edi, ko'rdik. Ular endi osmonda emas, yerda yurishibdi hamma qatori. Biz osmondagi bolalarni sog'inamiz.

Sheriklarimning suhbatini qulog'imga chalindi:

– Sen rejissyor bo'lganingda ularning bugungi hayotini qanday ko'rarding?

– Bolalari o'rtasida konflikt yasab, dramatik taranglikni orttirib...

Shundan so'ng uning gaplari butun eshitilmadi. Balki, yana xayol tortib ketgani uchunmi? Uning uzundan-uzoq nutqidan ba'zi so'zlarnigina eshitganday bo'ldim: "Tarkovskiy, yuksak kinematograf, art-xaus, simbolistika, Antonioni..."

Siz ham maktabda shunday do'stlikka guvoh bo'lgansiz. Do'stlar orasidan kimdir qiynalmay o'sadi, hamma narsasi bor, o'ziga to'q. Kimdir borki, hayot tashvishlari bolalikdan yelkasiga tushgan. Rejissyor shu turfa toifalarni to'rt bolaning do'stligi ichiga jamlaydi. Tomoshabin qaysidir qahramonda o'zini ko'radi, o'sha obraz qalbidan joy oladi. Axir qanchadan-qancha Hamdamlar yetishmovchilik, qo'li kaltaligi tufayli o'z orzularini Qurbon qiladi. Qanchadan-qancha Baxtiyorlarning qo'l uzatsa, qo'li yetadigan osmoni bor, lekin baxti yo'q.

Ma'shuqalar oshig'iga o'zining sevgisini "Agar tug'ilgan kunimga kelmasang, yopgan non yemayman, buxanka non yeyman", qabilida bildirib qo'ymasmidi? Lola o'sha paytlar minglab yoshlarning g'oyibona muhabbatiga aylanmadimi? Hozir ham shunday sof tuyg'ular, samimiy munosabatlar bormikan? Texnika asri hamma narsani robotga aylantirib, toza tuyg'ularni ezg'ilab tashlamadimikan?

Bolalik osmoni... Baribir biz u osmonga qarab talpinamiz. Ammo endi u osmonimiz yo'q. Bizning osmon bugun o'zga. Balki, endi murg'ak bolalarda o'sha Baxtiyorlar, o'sha Hamdamlar, o'sha Xurshidlar-u o'sha Javohirlar yo'qdir. Ular esa ulg'ayib, o'zidan yiroqlashib ketgandır.

Yoshligimizning go'zal damlari muhrlangan kartinani shirin bir orziqish bilan ko'raveramiz. Yerga tushgimiz kelmaydi...

Film tugadi. Ekran qoraydi. Chiroqlar yoqildi. Davomli qarsaklar chalindi. Lekin...

Biz yerdagi otalarni ko'rib, osmondagi bolalarni qo'msadik. Umr o'tganini, osmonlar esa olislab ketganini tan olgimiz kelmadi. Axir o'zimiz ham osmondan tushib bo'lgan edik.

Film menga noma'lum hissiyotlar berdi. Bu hissiyotlarga nom qo'yolmayman. Nomsiz hissiyotlar go'zal. Ular qalbda uzoq qalqib turadi. Hozir bolaligimizning go'zal xotiralarini ko'rsatadigan, qalbimizda muqim joy egallagan filmning davomini ko'rib chiqdik. Ha, hamma narsa o'zgarganini tan olmay ketib boryapmiz. Biz ham bola edik bir zamonlar, bizning ham osmonimiz bor edi...

P/s. Yoqimli bir kayfiyatni bergani, savollar uyg'ota olgani, ikki soatga dunyoni unutib, bolaligimizning yorqin damlariga qaytargani uchun rejissyor Zulfiqor Musoqovga tashakkur.

Xurshid ABDURASHID

**DURDONA
AHMADJONOVA:**

“ITALIYADAGI
INSONPARVAR
TA'LIM TIZIMI...”

A

Assalomu alaykum, yurtdoshlarim! Men 1997-yilda Toshkentda ishchilar oilasida tug'ilganman. 2021-yildan turmush o'rtog'im bilan birga Italiyaning Milan shahrida yashab kelmoqdaman. Hozirda Politeknika universiteti (Politecnico di Milano)da magistratura bosqichida 2-kurs talabasiman. Sizlarda Italiyadagi hayotim, ta'lim tizimi haqida gapirib bermoqchiman.

Maktabni tamomlagach, 2013-yil Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti akademik litseyiga aniq fanlar yo'nalishiga qabul qilinganman. Litseyda o'qish menga universitetga tayyorlanish, ayniqsa matematika, fizika va dasturlash fanlarini chuqur o'rganishga katta yordam bergan. Ingliz tilini maktab davrlarimdan qiziqib o'rganganim uchun litseyda 3-kursligimda IELTS xalqaro testini topshirganman va birinchi urinishda 7.0 ball olganman. Ochig'i,

u vaqtlar men va men tengilar uchun bu ballni olish orzu edi. Litseydagi bilimlar va IELTS sertifikatini bilan 2016-yilda bir qancha universitetlarga qabul qilindim. Xususan, Westminster xalqaro universiteti, Turin politexnika universiteti, Toshkent shahridagi Inha universiteti, Singapur menejmentni rivojlantirish universiteti va Islom universitetiga. Bularning orasidan Toshkent Inha universitetini tanlaganman. Tanlovimning asosiy sababi – logistika fakulteti bo'lgani va a'lo baholarga o'qiganlar uchun grant dasturi mavjudligi edi. Chindan ham universitetda o'qishni boshlaganimdan keyin ikkinchi kursdoyoq to'liq grant yutib olishga muvaffaq bo'lganman.

Xorijdagi tengdosh

Bakalavrlilik yillarim juda ham qiziq va turli tajribalarga boy o'tgan. Toshkent shahridagi Inha universiteti logistika yo'nalishi Markaziy Osiyoda birinchi marta tashkil qilingan yo'nalish edi. Men bu dargohni birinchi qaldirg'ochlaridan bo'lib tamomlaganman. Universitetimizda turli xorij mamlakatlaridan kelgan, ilmi kuchli, mashhur kompaniyalarda ishlagan va nufuzli universitetlarda saboq bergan professorlar dars o'tishardi. Ulardan olgan bilimlarim va ingliz tilini yanada mukammalroq o'zlashtirganim sababli AQSH elchixonasi tomonidan har yili bakalavr talabalari uchun tashkillashtiriladigan GLOBAL UGRAD talabalar almashinuvi dasturida qatnashishga muvaffaq bo'lganman. Raqobat kuchli edi, yuzga yaqin talabadan bor yo'g'i 5-6 nafari tanlab olinardi. Kuchli ishtiyoqim va albatta bilimlarim tufayli ushbu dasturda ham g'alaba qozonib, 2019-yilda 1-semestrni AQSHdagi Wisconsin Green Bay universitetida to'liq grant asosida o'qib qaytganman. Bundan tashqari, Toshkent shahridagi Inha universiteti ham 4-kurs Logistika tala-

balardini 2019-2020-o'quv yilini o'qib tugatish uchun Janubiy Koreyadagi Inha universitetiga yuborgan. Men ham o'sha baxtli talabalar safida Janubiy Koreyaga borib, to'rtinchi kursni bitirdim. Ushbu 4 yil davomida, o'qishdan tashqari amaliyotlar ham o'taganman. Masalan, Toshkent shahridagi Inha universitetining o'zida, Lukoil neft kompaniyasida. Biroz amaliyot va 3 davlatda o'quv tajribalarimdan so'ng Lebazar kompaniyasiga soham bo'yicha ishga qabul qilinganman. 2020-yilning oxiri "COVID-19" pandemiyasi tufayli bunday elektron tijorat kompaniyalarga talab oshgan vaqt edi, shuning uchun ham o'rgangan bilimlarimni bemaolol tatbiq qilishga fursat bo'lgan. Lekin doim bilimim yetarli emasdek tuyulardi. AQSHda o'qigan vaqtimda ta'minot zanjiri (Supply Chain Management) qulog'imga ko'p chalinardi va deyarli hamma fanda bu termin ishlatilardi. "Lebazar"da ishlab yurganimda ham bu sohaga logistikadan ham ko'proq qiziqishimni tushunib yetdim va magistraturaga aynan shu soha bo'yicha topshirishga qaror qildim. O'zbekistonda joylashgan universitetlarda esa bunaqa fakultet yo'qligi uchun, 1 yarim yillik ish tajribamdan so'ng Italiyaning Milan shahriga magistraturada o'qish uchun keldim.

Magistratura uchun ham universitet va davlat tanlash qiziq jarayon bo'lgan. 10 dan ortiq universitetga zanjirli ta'minot boshqaruvi yo'nalishiga hujjat topshirganman va eng muhimi yana hamma universitetga qabul qilinganman. (Westminster universiteti, Glasgov universiteti, Greenwich universiteti – Britaniya; Radboud universiteti – Niderlandiya; Saclay universiteti – Fransiya; Turin politexnika universiteti, Sapienza universiteti, Milan politexnika universiteti – Italiya; Turkiyaning “Türkiye Burslari” granti asosida 5 ta Turkiya universiteti) Lekin grant dasturlari aynan bu sohada juda kam edi, chunki endi kuchli rivojlantayotgan soha va unda professorlar yetishmovchiligi bu yo'nalishda o'qish qimmatligiga olib keldi. Milan politexnika universitetini tanlashimga ham asosiy sabab, bu universitet taqdim qilgan grant va stipendiya bo'lgan. Iqtisodiy kelib chiqishiga qarab, talabalardan

Milan shahri hukumati kontrakt puli olmaydi va kerak bo'lsa stipendiya ham beradi. Albatta ushbu stipendiyani olish uchun talaba yaxshi o'qishi shart.

Nega aynan PoliMi, Sapienza emas, ularda grant dasturi bir xil ishlaydi deyishingiz mumkin. PoliMi dunyo QS reytingida 127-chi o'rinda, men tanlagan soha “Ta'minot zanjirida boshqaruv muhandisligi” 36-o'rinda, Italiyaning o'zida esa universitet ham, fakultet ham 1-o'rinda turadi. Bu reytingni saqlab qolish uchun universitet albatta kuchli talabalarni qabul qiladi. PoliMida tizimlashtirish, o'qishda ham, ishlashda ham samaradorlik, unumdorlikka juda katta e'tibor berib o'qitiladi. Mening sohamda majburiy fanlar 4 ta va ularni biz 2 ta semestrda bo'lib bemalol o'qisak bo'ladi. Bir yilda talaba 6 ta fan o'qiydi. Majburiy fanlardan tashqari fanlarni talaba o'zi tanlab o'qishi mumkin. Darslar hammasi ingliz tilida bo'lib o'tadi. Italiyan professorlarning ingliz tilini bilish darajasi a'lo darajada.

Ba'zi fanlar haftasiga 1 marta, ba'zilar esa 2 marta bo'lib o'tadi. Davomat umuman majburiy qilinmagan va pandemiyadan qolgan meros kabi hamma darslarni onlayn ham ko'rsa bo'ladi, ya'ni darslar jonli uzatishda ham olib boriladi. Eng foydali tomoni, darslar yozib ham olinadi, bu degani talaba

tushunmay qolgan joyini videoni qayta ko'rib tushunib olsa bo'ladi. Deyarli hamma fanga turli kompaniyalardan mehmonlar taklif qilinadi va ular nazariy bilimlarni qanday qilib amaliyotga tadbqiq qilish haqida gapirib berishadi. Fanlarda kamdan-kam hollarda bitta professorni ko'rasiz, professorlar o'zlarining PhD talabalari bilan yoki boshqa fanga tegishli qandaydir mavzu o'tiladigan bo'lsa, o'sha fanning professori bilan darslarni bo'lishib o'qitadi. Bu esa darslar qiziqarli bo'lishiga yordam beradi. Bundan tashqari,

deyarli barcha fanlarda jamoaviy loyiha (team project) ustida ishlash vazifasi beriladi, bu loyihalarga ham kompaniyalar biriktiriladi. Masalan, hozirgacha men L'Oréal, Adidas, Oracle kompaniyalari bilan turli mavzulardagi loyihalar ustida ishladim. Hozirgi kunda esa Siemens Energy kompaniyasi bilan ularning xarid qilish (Procurement) bo'limini raqamli tizimlashtirish loyihasi ustida ishlayapmiz. Bu kompaniya bizga bosh ofisiga borishga, ularning resurslaridan foydalanishga, ishchilari bilan muloqot qilishga ruxsat beradi. Fan yakunida baholar ushbu loyihalar sifatiga, natijasiga qarab va faqatgina yakuniy imtihon bilan aniqlanadi. Yakuniy imtihon 1-semestrda o'qilgan barcha mavzularni qamrab oladi va talabalarga bir semestr uchun 3 marta qayta toshirishga imkon beriladi. Imtihonlar juda qiyin, o'zim bitta fandan 4 marta qayta imtihon topshirganman.

PoliMida o'qib har qanday sohada laboratoriya bo'lishi mumkinligini bildim. Avvallari faqat kimyo va fizika fanlarida laboratoriya bo'ladi deb o'ylardim, lekin hozir o'zim haftada 2 kun laboratoriyada izlanish qilaman. Ya'ni zanjirli ta'minotga oid bo'lgan platformalarda simulyatsalar qilib, real hayotdagi qarorlarni shu simulyatorlar orqali kompaniyaga qancha zarar yoki foyda olib kelishini o'rganamiz. Umumiy qilib aytganda, PoliMi texnologiya va tizim jihatidan ko'p universitetlardan oldinda deb hisoblayman. Buni yanada solishtirib isbotlash uchun magistraturada ham talaba almashinuvi dasturida qatnashib ko'rdim. Bu safar Yevropa davlatlari orasida almashinuv dasturi ERASMUS Exchangeda

qatnashdim va Turkiyaning Istanbul shahrida joylashgan mashhur Boğaziçi universitetida 2-kurs 1-semestrini o'qib qaytdim. Bu universitetga borish o'zimning tanlovim bo'lgan. Boğaziçi universitetidan tashqari, yana 5 ta universitetga borishim mumkin edi. Kutganimdek, amin bo'ldimki, PoliMi chindan ham Yevropa davlatlari orasida ham juda sifatli, rivojlangan universitet ekan.

Ta'minot zanjiri (Supply Chain Management) sohasi juda ham tezlikda rivojlanib borayotgan sohalaridan biri hisoblanadi. O'zbekistonda ham bir qancha kompaniyalar uni tadbiq qilishni

boshlashgan, lekin hali ham bizda texnologiyalar va kadrlar kam deb o'ylayman. Yevropa mamlakatlari har qanday hajmdagi kompaniyada zanjirli ta'minot integratsiyalashtirilgan, shuning uchun ham ular tez rivojlanadi va katalashadi. Fikrimcha, zamonaviy biznes sohasida zanjirli ta'minotning kelajagi katta, Martin Kristofor aytganidek "Bugun kompaniya emas, balki ta'minot zanjiri raqobatlashadi".

Italiyada oliy ta'lim olishni pulli deyish ham, bepul deyish ham mumkin. Talaba uchun to'lov kontrakt miqdori "ISEYe" ko'rsatkichga asosan belgilanadi. Ushbu ko'rsatkich qanchalik past bo'lsa, talabani bepul ta'lim olish imkoniyati ham shunchalik baland bo'ladi. ISEYe – bu Italiyadagi bir oilaning yillik daromadini o'rtacha baholash indeksi hisoblanadi. Masalan, talabani oilasi o'rtacha yillik daromadi 23 ming yevrodan kam bo'lsa, ushbu talaba uchun o'qish bepul hisoblanadi. ISEYe ko'rsatkichi qanchalik oshib borsa, talaba to'laydigan kontrakt to'lovi miqdori ham shunchalik oshib boraveradi. Italiya universitetlarida ta'lim olishda o'rtacha kontrakt to'lovi 5 ming yevro etib belgilangan. Sizning ISEYe ko'rsatkichingizga qarab

ushbu miqdor o'zgaradi. ISEYe ko'rsatkich faqatgina italiyalik talabalar uchun emas, balki xorijiy talabalar uchun kontrakt to'lovi to'lashda asos bo'lib xizmat qiladi. Aynan shuning uchun ham Italiyada o'qishni istovchi xorijlik talabalar ko'pchilikni tashkil etadi. Italiyada o'qishni istagan xorijlik talaba o'z oilasining yillik daromadi to'g'risidagi ma'lumotlarni yig'ishi hamda CAF tashkilotiga taqdim etishi kerak. Ushbu tashkilot sizga ISEYe parificato nomli hujjat tayyorlashda yordam beradi. Ushbu hujjatda sizning ISEYe ko'rsatkichingiz ko'rsatib o'tiladi va aynan ushbu hujjat orqali xorijiy talabalar ham kontrakt to'lashdan ozod etilishi yoki to'laydigan miqdorini aniqlab olishi mumkin. Xorijiy talabalar Italiyada hududlar bo'yicha moliyaviy yordam dasturlariga ariza topshirishi mumkin. Ya'ni ularning ISEYe ko'rsatkichlari belgilangan minimal miqdordan past bo'ladigan bo'lsa (hududlar bo'yicha 18

mingdan 23 ming yevrogacha eng kam miqdor hisoblanadi), ular kontrakt to'lovidan ozod bo'lish bilan birga, yiliga 5,2 ming yevro stipendiya ko'rinishida moliyaviy yordam olish imkoniyatiga ham ega bo'ladi. Ushbu moliyaviy yordamni olishning yagona sharti – talaba fanlarni vaqtida o'zlashtirishi kerak bo'ladi.

Italiya ta'limida meni hayratga solgan jihatlar juda ko'p: majburiy fanlar kamligi, talabalaridagi erkinlik, davomat majburiy bo'lmasa ham darslarga faol kelib qatnashishlari, universitet juda ko'p talabalar (mening sohamning o'zida 500 dan ortiq talaba bor) qabul qilsa ham yuqori darajada sifatli ta'lim bera olishi, darslarda hamma talabalar dars video tasvirga olinishiga qaramay, professor aytgan gaplarini shaxsiy kompyuteriga yozib olishi... Bir fandan talaba 30 ball yoki 30+ olishi mumkin va italiyalik talabalar baholari 30 yoki 30+ bo'lmaguni-

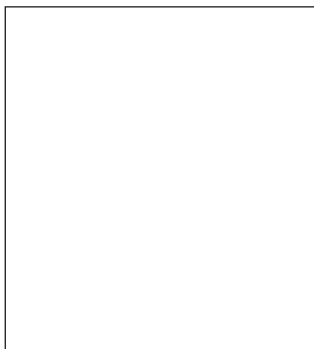
cha harakat qilib imtihonni qayta topshiraverishadi. Yana bir hayratlanarli tomoni, magistratura talabalari juda yosh ekanligi (22-24 yoshlar), darslarga kechikib kelish yoki vaqtli ketish bilim olish sifatiga ta'sir qilmasligi, deyarli hech qaysi o'quv jarayonida qog'oz ishlatilmasligi bo'lgan. Shu jihatlari bilan Italiya talabalari va ta'limi biznikidan farq qiladi deb o'ylayman, chunki bakalavrluk yillarimda (O'zbekistonda) bu jihatlarning ayni teskarisiga guvoh bo'lganman.

Italiyada, ayniqsa Milanda, O'zbekiston haqida ko'pchilik bilishadi, Samarqandni bilishadi, chunki Roberto Vecchionining "Samarcanda" qo'shig'i bor, shu qo'shiq orqali bilishadi va ba'zilar yodlab ham olishgan. Mendan madaniyatimiz va kiyimlarimiz haqida ko'p so'rashadi, axir Milan – moda shahri. Italiyaliklar qadimiy, asl nusxalarni, tarixni saqlab qolishni yaxshi ko'rishadi, shuning uchun ham shaharlarni buzib qayta qurishmaydi, balki eski binolarni zamonaviylashtirishadi. Yana ular ko'p va uzoq suhbat qurishni, har bir lahzadan unumli foydalanishni xush ko'rishadi. Masalan, kun isishi yoki quyosh charaqlab chiqishi bilan ko'chaga chiqib olishadi va hatto ko'chaga ovqatlarini olib chiqib yeyishadi. Meni doim kuldirib hayron qoldiradigani,

italiyaliklar hech qachon shoshishmaydi, hamma ishni bafurja hal qilishadi, bu albatta doim tez, shoshadigan davlatdan kelgan odamlarni tinchlantiradi.

Italyanlar bolajon, oilaparvar va ular ham ovqatlanib suhbatlashishni sevishadi, xuddi bizdagi choyxonalardagi kabi. Punctual emas, doim kechikib yurishadi. Italyanlar boshqa Yevropa xalqlaridan anchagina farqli millat. An'analarini juda hurmat qiladi, oilasidan, ota-ona, buvilaridan doim xabar olib, birga ovqatlanishadi, dam olish joylariga ham bolalari bilan borishadi. Shuningdek, italyanlar o'zaro birlasha oladigan xalq. Deylik, qaysidir jurnalist, o'qituvchi, shifokor bo'ladimi – huquqi toptalsa, birlashib qarshi chiqa oladi.

Milan shahrida Rim yoki Turin shahrichalik o'zbeklar ko'p emas, lekin sayohat uchun ko'p kelib ketishadi. Milanda o'qiydigan talabalar bilan ham yig'ilish qilib, fikr almashib turamiz va albatta,

bir-birimizni qo'llab-quvvatlaymiz. Hozirda taqdim etilgan grant va sohalarning yanada rivojlanishi tufayli o'zbek talabalarining Italiyada o'qishga bo'lgan qiziqishi oshib bormoqda. Men turmush o'rtog'im bilan birga ijtimoiy tarmoqlarda "Coostode" loyihasini olib boramiz, u yerga kelib tushadigan savollar va qiziqishlar oxirgi yilda Italiyaga qiziqish yana ham oshganini ko'rsatadi.

Yana shuni ta'kidlab o'tmoqchimanki, Italiyada tabiatga bo'lgan e'tibor boshqa yerlardan ko'ra ancha boshqacha. Biz allaqachon universitetda Yashil Logistika, Zanjirli ta'minotda barqarorlikni (Sustainability) fan sifatida chuqur o'rganamiz, bu degani Italiya yoshlarni tabiatga bo'lgan e'tiborini ta'limda mustahkamlab boryapti. O'zimdand misol, shu fanlarni o'qiganimdan beri qayta ishlab bo'lmaydigan idishlarni kamroq ishlatishni, kamroq qog'oz ishlatishni, xaridlar uchun faqat qog'oz o'ram yoki biologik parchalanadigan o'ramlarni ishlatishni boshlaganman. Italiyaliklarning aynan shu xislatini O'zbekistonda tatbiq qilishni juda ham istagan bo'lardim. Ta'lim sohasida esa bizning universitetlar ham o'quvchilarga keraksiz fanlarni o'qitishni bas qilishlarini, ularni faqat sohasining ustalari qilib chiqarishlarini xohlardim. Italiyaga kelib shuni tushunib yetdimki, inson hech qachon har sohada eng zo'ri bo'la olmaydi. Har sohaning eng zo'rlari bir jamoa bo'lib jamiyatni eng yuqori cho'qqilarga yetaklashadi.

Dunyoning istalgan nuqtasidan turib ham O'zbekistonga foydam tegishini xohlayman. O'zbek degan nomni, mehnatsevar xalq vakili ekanimni butun dunyoga tanitishdan charchamayman.

Durdona AHMADJONOVA

("O'zbekiston talabasi" uchun Italiyadan maxsus)

QIZLAR ISTAYDIGAN JUFT: SHAXSI, KASBI...

Ijtimoiy tarmoqlarda joniga qasd qilgan yoki zo'rvonlikka uchragan ayollar haqidagi xabarlar tez-tez ko'rinish bermoqda. Xabarlar ostidagi izohlarda esa kontrastni kuzatish mumkin. Masalan, Sirg'ali tumanida ayol o'zi va uch farzandini ko'p qavatli uylarning 9-qavatidan tashlab vafot etgani haqida eshitgan bo'lsangiz kerak. Internet foydalanuvchilari orasida ushbu voqeaning sababi oilaviy mojaro bo'lishi mumkinligi haqida ko'plab fikrlar bildirildi. Kimdir erni asosiy aybdor degan bo'lsa, kimlardir bunga ayolning o'zi sababchi ekanini aytdi. Shu va shunga o'xshash voqealar fonida esa internet orqali feministik qarashlar aks etgan chellenjlar boshlanib ketdi ("Ayol qul

emas", "Ayol ham shaxs" va shu kabi shiorlar). Bunga javoban feminizmni yoqlamaydiganlar ham uzoq kuttirmay chellenj bilan chiqishdi ("Biz ham, dinimiz ham zo'rvonlikka qarshi", "Feministka singlim, yoki Allohga qul bo'lasan yoki nafsingga"). Xullas, bevosita ayollar ishtirokida yuz berayotgan oilaviy (er-xotin) mojaro-lar doimiy muhokamalar markazida. O'ziga jufti halol tanlash inson hayotidagi muhim jara-yonlardan biri hisoblanadi. Xo'sh, bugun qizlar qanday turmush o'rtoqni orzu qiladi va bu tan-lovda nimalarga ko'proq e'tibor qaratishmoqda? Savollarimizga javob topish uchun bir necha talaba qizlar o'rtasida so'rovnoma uyushtirib, ularning fikrlari bilan qiziqdik.

SAVOL: BO'LAJAK TURMUSH O'RTOG'INGIZ QANDAY INSON HAMDA QAYSI KASB EGASI BO'LISHINI ISTARDINGIZ VA NIMA UCHUN?

Sari, talaba:

– “Turmush o’rtog tanlashda adashsang, badali umring bo’ladi” degan gap doim esimda turadi. Oila katta mas’uliyatligini anglaganim uchun ham bu masalada shoshilmayman. Men uchun qiz bolaning turmushga chiqadigan yoshi qat’iy belgilanmagan. U ruhan, jismonan o’zini tayyor deb hisoblaganda va to’g’ri tanlov qilganiga ishonchi komil bo’lganda oila qurishi kerak.

Men uchun tushunish va qo’llab quvvatlash muhim. Shaxsiy chegaralarni hurmat qiladigan, falsafa haqida soatlab gaplasholadigan, hamfikir, ishonchli inson tasavvurimda bor. Seni sevaman degan so’zlardan ko’ra ko’proq seni tushunaman, eshitaman deydim bo’lsa. Qadriyatlar va umumiy maqsadlari o’xshashligi, dunyoqarash mosligi men uchun katta ahamiyatga ega. Kasbiga kelsak, o’z sohasining ustasi, erkin grafikka ega, qachondir tashvishlardan charchaganda chamadonni ko’tarib, qayergadir keta oladigan bo’lsa. Masalan, IT sohasining professional mutaxassisi. Chunki bu zamonaviy kasb va so’nggi yillarda jadal rivojlanmoqda. Qolaversa, onlayn ishlasa ham bo’ladi. Ko’p vaqtini oilasi bilan o’tkaza oladi. Mening qiziqishlarimga yordam beroladi. Odatda introvert odamlarning sohasi bu.

Diyora, talaba:

– Avvallo o'zim o'qigan kitobdan boshlasam. Munosib kuyov tanlashda e'tibor berilishi lozim bo'lgan qoidalar:

1. Dindorlik;
2. Taqvodorlik;
3. Husni xulq;
4. Oila mas'uliyatini ado etish;
5. Kelinning tengi bo'lish (yoshi, ijtimoiy holati va hokazo)

Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf "Baxtiyor oila" kitobidan.

Oila qurish borasida Qur'oni Karimda ham aytib o'tilgan:

«Va sizlarni juft qilib yaratdik» (Naba, 8-oyat)

Inson tug'ilishi bilan uning taqdiri Alloh tomonidan yaratiladi. O'zining jufti bilan, albatta. Lekin duo taqdiri o'zgartiradi deyishadi. Siz yaxshi niyat qilib, Allohdan so'rasangiz, albatta, so'raganizdan-da ortig'ini beradi. Shu sababdan men ham doim o'z juftimning qanday bo'lishini har bitta kichik elementi-gacha Allohdan so'rayman.

"Sen qanday bo'lsang, jufting ham shunday bo'ladi", deyishadi. Bu ham to'g'ri fikr. O'zim so'rayotgan insonga mos bo'lish uchun harakatdaman...

Bo'lajak turmush o'rtog'imning diniy bilimi mendan anchayin yuqori bo'lishini xohlayman. Chunki oilaning qay yo'sinda ketishi shu narsaga ham bog'liq. Yana ayol kishini onasidek hurmat qilib, doim tushunadigan bo'lishi kerak. Oliy ma'lumotli bo'lishini istardim, chunki o'zim oliy o'quv yurtida tahsil olaman. Qolaversa, yaxshi ishli bo'lishi ham muhim. Juda boy bo'lmasa ham, o'zining yo'lini topgan shaxs bo'lishi kerak-da. O'zining shaxsiy fikriga ega, huquqlarini talab qila oladigan shaxs bo'lishi kerak! Shu bilan birga yoshi jihatdan ham mos bo'lishi ham ahamiyatli.

Sevinch, talaba:

– Men jurnalist bo'laman va bo'lajak turmush o'rtog'im o'zimga kasbdosh bo'lishini istayman. Sababi, kasb talablarini biladi va meni tushunadi, men o'ylagan narsalarni ko'ra oladi. Qolaversa, doim qo'llab-quvvatlaydi va yonimda bo'ladi. Eng muhimi, ish joyingiz bir bo'lsa, rashk qilishga ham o'rin qolmaydi, chunki u yonginangizda. Bu mening shaxsiy fikrim. Ammo bir tomondan kasbning ahamiyati ham unchalik katta emas. Muhimi, sizni tushunsin va og'ir vaqtda yoningizda bo'lsin.

Madinaxon, talaba:

– Mening bo'lajak turmush o'rtog'im qanday kasb egasi bo'lishidan qat'i nazar, o'z ishi-ning mutaxassisi bo'lsin. Shunda ish ham, hayot ham o'z maromida davom etadi va moddiy jihatdan ham muammo bo'lmaydi. Eng avval iymonli, ayolini Allohning bergan omonati sifatida qadrlaydigan bo'lishi kerak.

Oilaning asosi bir-birini tushu-nish, fikrlarini hurmat qilish va eshitish deb o'ylayman. Ota-ona-sining hurmatini joyiga qo'yadigan inson bo'lsin, chunki farzandlar ham ota-onasidan o'rnak oli-shadi. Erkak kishi dunyoqarashi keng, intiluvchan, uddaburon va bir so'zli bo'lishi kerak. Ayol kishi jufti oldida o'zining ojizaligini his qilishni istaydi. Qolaversa, har bir ayol romantik erkakni orzu qilsa kerak. Romantika degani faqat hashamatli uy, so'nggi rusumdagi avtomobil sovg'a qilish yoki qay-

sidir qimmatbaho restoranda sham yorug'idagi kechki ovqat emas, balki, kichik-kichik bo'lsa ham sovg'alar, shirin so'zlarini ayamaslik ko'rinishida ham bo'li-shi mumkin. Muhimi – e'tibor! Turmush o'rtog'ining mehrini his qilgan ayol eridan nolimaydi.

Erkak kishi ayolidan 4 jihatda – bo'y, boylik, nasl-nasab va ilmda ustun bo'lishi shart. Eng asosiy narsa bu muhabbat! Chunki sev-gan inson xatolarni kechiradi va erkaliklarni ko'taradi.

Nilufar, talaba:

– Bo'lajak turmush ortog'im harbiy soha vakili bo'lishini istamas-dim. Umuman olganda, aynan mana bu sohada bo'lsin deyish qiyin. Qanday kasbda ishlasa ham oilaning ehtiyojlarini ta'minlay olishi muhim deb o'ylayman. Kimdir bu fikrimni yoqlamasligi mumkin. Lekin hayotga real qarashimiz lozim. O'zingiz uyiga 4 ta issiq non olib kirolmaydigan yigitga qizingizni bergan bo'larmidingiz? Albatta, yo'q.

Asosiysi, meni va kasbimni hurmat qilishini xohlardim. To'ydan oldin uyidagi sharoitni komfort qilishi muhim emas, chunki birga erishilgan narsalar qadrliroq bo'ladi. Yaxshi-yomon kunlarimda yonimda bo'lib, dalda bersin. Birovlarning gapi bilan emas, o'zining aurasida yashay-digan inson bo'lsin.

(Davomi. Boshi 8-betda.)

O'yinchoq biznesi

“Toybola Toys” o'yinchoq zavodlari korxonasining eng birinchi sexi uchun joyni 2012-yilda sotib olib, 2013-yilda qurib bitkazganmiz. O'zi ikkita bino bor edi. Ichi bo'sh, avval omborxona bo'lgan ekan. O'sha binolarni ikki qavatli qilib qayta qurdik. Yoniga yana uch qavatli bino qo'shdik. Ko'plab qo'shimcha omborxonalar qurdik. Zavodimiz 80 sotix maydonda joylashgan va bir qancha sexlardan tarkib topgan. O'yinchoqlar odatda katta hajmli bo'lgani uchun katta joy egallaydi. Zavodimiz va omborlaringiz maydoni qancha ko'p bo'lsa ham o'yinchoqlarni joylashtirish muammosi paydo bo'laveradi. Xomashyo sifatida O'zbekistonning mahalliy granulasidan foydalanamiz.

Ayni paytda “Toybola Toys” o'yinchoq zavodlari korxonasining eng katta zavodi Keles shahrida joylashgan. Bu yerdan ichki va tashqi bozorga mol tarqatamiz. Masalan, Urgutga 10 ming dollarlik mol jo'natsak, Qirg'izistonga 25 ming dollarlik mol yuboramiz. Har kuni bitta yoki ikkita fura mahsulot chiqib ketadi. Shundan 80-90 foizi eksportga, 10-20 foizi ichki bozorga ketadi. Mahsulotlarimiz “Made in Uzbekistan” yozuvi bilan eksport qilinadi.

Korxonamizning maxsus ish rejasi bor. Buyurtmachilar mahsulot pulining bir qismini avvaldan to'lab, uni tayyorlab bergunimizcha bir oydan, ikki-uch oygacha kutishadi. Agar korxonamizda ishlab chiqariladigan 120 xil o'yinchoqning hammasidan buyurtma qilishsa, uch oy kutishadi. Hozirgi kunda Rossiya, Ozarbayjon, Qirg'iziston,

Qozog'iston, Tojikistonga eksport qilamiz. Ukraina bilan ishlamoqchimiz, Madagaskar orolidan buyurtma tushgan. Biroq ularga yetkazib berishga kuchimiz yetmayapti. Buyurtmachilarimiz juda ko'p, hammasiga bosqichma-bosqich tayyorlab jo'natamiz.

“Toybola Toys” brendimiz Rossiyada ham ancha mashhur. Yildan-yilga mijozlarimiz ko'payib bormoqda. Ko'rgazmalarda qatnashamiz. Pandemiya davrida ham Rossiyadagi “Pyaterochka” do'konlar tizimining o'ziga 120 fura o'yinchoq buyurtma berishdi. Buncha katta hajmda yetkazib berolmasak-da, 30 fura chiqarib berdik. Sababi, buning uchun juda katta hajmdagi zavodimiz bo'lishi kerak. Hozirgi kunda “Toybola Toys” o'yinchoq zavodlar korxonasi ishlab chiqarish hajmi bo'yicha O'rta Osiyoda eng katta zavod hisoblanadi. MDH davlatlari ichida 5-o'rinda turadi.

Uch yildirki, zavodimizda korporativ boshqaruvni yo'lga qo'yganimiz. Zavodga 3 oyda bir marta kelaman, qolgan payt rahbarlar, menejerlar, sex boshliqlari va ustalar boshliqlari hamma ishni tashkillashtirishadi.

Korxonamizda sifat nazoratini eng yuqori darajaga ko'targanimiz. Yaxshi xomashyo sifatida sof, toza granula ishlatamiz. O'yinchoq ishlab chiqarish sohasida tabiiylik va sifat juda muhim ahamiyatga ega. Men Germaniyaning o'yinchoqlariga havas qilaman. Ular bolalar uchun bezarar, aqlni charxlaydigan va har tomonlama mukammal o'yinchoqlar yasashadi. Biz bu sohada Xitoydan emas, Germaniyadan o'rnak olamiz.

Sifat – eng muhim jihat

Mahsulotlarning chetlari silliq ishlalishi, bolalarning qo'lini kesmasligi kerak. Shu bilan birga o'yinchoq bolalar salomatligiga bezarar bo'lishi shart. Shu bois biz sun'iy bo'yoqlar ishlatmaymiz. Bo'yoqni bola og'ziga solsa, oshqazon-ichak kasalliklari kelib chiqishi mumkin. Biz iloji boricha inert moddalardan, ya'ni inson sog'ligiga umuman zarari bo'lmaydigan mahsulotlardan foydalanamiz. Yosh bolalar mabodo uni yutib yuborsa ham ichidan qaytib tushib ketadi va hech qayeriga yopishib qolmaydi. Oshqozondagi kislota bilan birikib, erimaydi.

O'zbekiston o'yinchoqlariga nega talab ortib bormoqda, buning sababi arzon xomashyodan, arzon o'yinchoq ishlab chiqarilishidami, deb so'rashadi. Yo'q. Unday emas. Biz eng qimmat xomashyodan eng zo'r o'yinchoqlarni ishlab chiqaramiz. Xorijda o'yinchoqlarimizning nisbatan arzonligining boshqa sababi bor. Mamlakatimizda so'nggi yillarda mahsulot ishlab chiqarib, eksport bilan shug'ullanayotgan tadbirkorlarga juda qulay sharoitlar yaratildi. Ya'ni, NDStar qaytarib berilib, eksportga ishlayotgan korxonalar soliqlardan ozod qilindi. Natijada, mahsulotlarimizning tannarxi arzonlashib, narxlar xaridorlarga qulay bo'lib qoldi.

Buni yana ham soddaroq qilib tushuntiraman. Masalan, Xitoydan bir konteyner o'yinchoqni o'z mamlakatiga import qiladigan tadbirkorlar bojxona uchun 20000 dollar to'lashi kerak. Bizning mahsulotni Rossiyaga yoki boshqa biror mamlakatga eksportga chiqarsangiz, bojxona xarajatlari bor-yo'g'i 3-4 ming dollar to'lanadi. Ya'ni chet eldagi hamkorlarimiz bizning mahsulotimizdan qo'shimcha 14-15 ming dollar foyda ko'radi. Yutug'imiz o'yinchoqlarimiz arzonligida emas, yo'lkira va bojxona to'lovlaridagi imtiyozlarning qulayligida. Shuning uchun ham hamkorlarimiz bizning mahsulotlarimizni tanlashyapti. Vaholanki, xuddi mana shu biznikiday sifatli o'yinchoqlar narxi Xitoyda qimmatroq bo'ladi. Lekin ular ko'pincha arzon mahsulot ishlatib, narxini arzon qilib sotishadi.

HAR BIR RETSEPT UCHUN BA'ZAN MING KILOMETRLAB YO'L BOSDIM

Restoran biznesidagi xatolarim

2018-yilning oktyabr oyida Toshkent shahrida "Afiyet" restoranini ochdim. Aslida bu ishni besh oy avval, ya'ni o'sha yili 1-mayda niyat qilgan edim. Shu maqsadda tayyor binoni tag-tugi bilan sotib olib, ta'mirlashni boshlaganman. Bu mening ish boshlashdagi katta xatolarimdan biri bo'lgan.

Hamkor tanlashda ham katta strategik xatoga yo'l qo'yganiman. O'z ishini yaxshi biladigan professional insonlardan maslahat so'ramay, mutaxassis bo'lmagan bir odamning gapiga kirib, uni biznesga 25 foiz sherik qilib, xom va ahmoqona fikrlariga ishonib, 100000 dollardan ortiq pulim suvga oqib ketgan.

Biznesda hamma narsani o'zingiz qilishingiz shart emas, har bir ishni o'z ustasiga, professionaliga topshiring. Yutqazmaysiz! Xodimlarni ishga olishga shaxsan o'zingiz qaror qiling. Eng muhimi, bu sohaning ustalaridan – professional restoratoridan, albatta, maslahat so'rang. Pulini to'lab, maslahatini sotib olishdan ham og'rinmang! Juda bo'lmasa, birorta biznes kursda shu sohada o'qing!

Bizning restoranimizda turk taomlari taqdim etiladi. Shu bois Turkiyadagi har bir viloyatga borib, o'sha joyga xos bo'lgan mashhur ovqatlarning tayyorlanish uslublarini o'rganib kelganman. Antep (Gaziantep)ga, eng zo'r

Qora dengizda non-pideni zo'r qilishadi. Shu bois Qora dengizga borib, pidechilar bilan tanishib, suhbatlashib, ko'ngillariga yo'l topib, uning tayyorlanish sir-asrorlarini o'rganib keldim. Merjimek sho'rvasini eng zo'r pishiradiganlarni sho'rbachi deyishadi. Bu taom retseptini ham usta sho'rbachilardan oldim. Til sho'rva qilishni esa ancha yil

O'zbekistonda restoranlar yurgizgan, lekin hozirgi kunda Turkiyaga ko'chib ketgan Burak afandidan o'rgandim.

Erinmadim. Har bir retsept uchun ba'zan ming kilometrlab yo'l bosdim. O'sha taom bilan biznesni yo'lga qo'rgan, taomlari hammaga ma'qul bo'layotgan usta pazandalarni – har bir taomning o'z egasini topib, tatib ko'rib, mazasini tushunib, keyin o'zimning restoranimda asta-sekinlik bilan yo'lga qo'ydim. Shularni yo'lga qo'yishim natijasida restoranimda eng shirin, eng mazali ovqatlarni tayyorlashga erishdim.

Eslab qoling: yengil-yelpi tayyorlangan ovqat bilan restoran biznesini uzoq vaqt ushlab turolmaysiz. Har bir restoranning boshqalariga o'xshamaydigan, o'ziga xos mazali, sifatli, zo'r taomi bo'lishi shart.

kabobchining restoraniga borib, ovqatlandim. Muhitni o'rganish uchun soatlab o'sha yerda o'tirdim. Rahbarini topib, gaplashib, maslahatlashdim va undan jaz kabobni zo'r qilib tuzlash-ziralash retseptini o'rganib oldim.

Urfa shahriga, hatto Mardinga borib, eng zo'r qiymali kabob retseptini qo'lga kiritdim. O'sha joyning rahbari, asli arab millatiga mansub, lekin Turkiyaning Mardin shahrida yashaydigan Hoji aka bilan suhbatlashdim. Shu odam meni yaxshi ko'rib qoldilar. "Shuncha bizneslaring bo'lsayam shu ishga qiziqib, o'rganmoqchi bo'libsang", deb qiymali kabobni, zirh kabobni o'rgatdilar. Zirh kabobda go'sht-qiymalagich ishlatilmaydi, pichoqda maydalab qiymalanadi va uning mazasi judayam zo'r bo'ladi. Biz uning ichiga charvi yog'i solmaymiz. Turk qiyma kaboblarida charvi, ich yog'lar solish mumkin emas. U yerda faqat dumba yog'i yoki qovurg'a ustidagi eng zo'r yog' solinadi.

Shu retseptlar asosida qiymali va zirh kabobni yo'lga qo'yganimizdan keyin ishlarim yanada yurishib ketdi. Donar kabob retseptini bir nechta donarchilardan so'radim. Baklavani Antepga borib o'rganib keldim. Steykni, ya'ni go'shtning eng shirin joyidan bou-fli pishirish retseptini Antepdagi Qushtemechin Mehmet afandidan oldim. Donar kabob retseptini Jeral ustadan so'radim. Qanchalik to'g'ri berdilar bilmadim, lekin mazasi ancha yaqin. Hozircha hammaga ma'qul, yaxshi ko'rib tamaddi qilishyapti va kundan kunga foydamiz oshib ketyapti.

Ichki bozor, ichki raqobat muammolari

Yuqorida aytganimdek asli tarixchiman. Yoshligimdan atrofigimdagi odamlarning sa'y-harakatlarini sinchkov kuza-tishga, ularning muvaffaqiyatlari, muammolarini tahlil etib, mulohaza qilishga odatlanganman. Oilasini ta'min-lash uchun xorijga, og'ir mehnat qilib, kam pul topadigan sohalarda bo'lsa-da, ishlagani ketgan, musofirda, muho-jirlikda yurgan hamyurtlarimning taqdiriga hech qachon befarq bo'lmaganman. Ularning o'zga yurtlarda sovuqni sovuq demay, issiqni issiq demay, oddiy ishchi-xizmatchi bo'lib yurishi va buning evaziga kam haq olishidan hami-sha siqildim. Mamlakatimizda ishlab-chiqarish, sanoat rivojlanishi, yigitlarimiz-qizlarimiz o'z yurtimizda, yaxshi ishlarda ishlab, boy-badavlat bo'lishlari uchun nima qilish mumkin va bunda mening hissam qanday bo'ladi, degan savollarga javob qidirardim. Qaysi davlatga borsam, "O'zbe-kiston mahsulotlari, milliy brendlarimiz shu yerlarda ham bo'lsa edi", deb orzu qilardim.

Shu orzu-maqсадlarim yo'lida o'qib-o'rgandim, tajriba to'pladim. Bizneslarimni yo'lga qo'ydim. "Toybola Toys" brendimni yaratib, uni eksportga yo'naltirishda Allohning madadi bilan barcha to'siqlarni yengib o'tdim. Biznes faoli-yatimni yo'lga qo'yish, eksportga chiqish jarayonida, xalqaro savdo munosabatlarida, eksport sohasida ham yetarlicha bilim va tajribaga ega bo'ldim. Shu paytgacha 200 dan oshiq ko'rgazmalarda ishtirok etdim, ko'plab davlatlarda bo'ldim.

Hayotiy tajribam, biznes sohasida bilimlarim ortib bor-gani sayin maqsadlarim ham kattalashib boraverdi. Hayotiy saboqlarim asosida yoshlarni serdaromad, kelajak uchun manfaatli bo'lgan, katta pul topsa bo'ladigan kasblarga yo'naltirishga hissa qo'shish uchun menda imkoniyatlar paydo bo'ldi. "Biznesni noldan boshlash" kurslarini tashkil etdik. Hayotda o'z o'rnini topishga intilayotgan minglab yoshlarga mazkur kurslarda saboq berib kelyapmiz.

Biznes faoliyatimda to'plagan tajribalarim va bilimlarim bilan bo'lishib, kichik biznesi bor tadbirkorlarga bizneslarini katta brendga aylantirish yo'llarini o'rgatishni ham maqsad qilgandim. Hozirda milliy brendlar yaratish bo'yicha pro-fessional mutaxassislar ishtirokida amaliyot treninglarini o'tkazib, kichik biznesi bor tadbirkorlarni eksportga olib chi-qish bo'yicha ham ishlarni boshlab yubordik.

Faoliyatim mobaynida bozor munosabatlarini o'rganar ekanman, kichik va o'rta biznes egalari mahsulotlarini O'zbekiston bozorida, bir-birlari bilan raqobat qilib, nasi-yaga sotib, muammolarga duch kelayotganiga, ko'plab kichik bizneslar bankrot holatiga tushib qolayotganiga guvoh bo'lganman. Garchi, o'zim biznesimni yaxshi yuritayot-gan bo'lsam ham, ichki bozordagi raqobat, ko'pchilik biznes egalari mahsulotlarining narxi tobora tushib borishi, bank-rotlik holatlari meni har doim o'ylanishga, bu muammolar yechimini izlashga majbur qilgan. Chunki men hamyurtla-rimning har biri o'z biznesini zo'r yuritib, eng yaxshi biznes egasi bo'lishining tarafdoriman.

UZBIC – O'zbekiston biznes va sanoat kengashi

Mana, orzu-niyatlarim amalga oshmoqda. Uzoq o'ylab, rejalashtirib yurgan ishimizga nihoyat qo'lib, O'zbekistonda shakllanib borayotgan brendlarni dunyo bozoriga olib chiqishga, dunyo bozorida brendga aylanishlariga ko'maklashish, mamlakatimizdagi ishlab chiqaruvchilar uchun tashqi bozorlarni izlash, milliy biznesni rivojlantirish, mamlakatimiz eksport salohiyatini yuksaltirishga munosib hissa qo'shish maqsadida O'zbekiston biznes va sanoat kengashi – UZBICni tashkil etdik.

Bu kengashimiz mamlakatimiz iqtisodiy taraqqiyotiga hissa qo'shishni, o'z biznesini yanada rivojlantirish istagida bo'lgan barcha tadbirkorlar va ishlab chiqaruvchilarga mahsulotlarini dunyo bozoriga olib chiqish uchun birgalikda, hamjihatlikda harakat qilishni taklif etadi.

Hozirgi kunda Amerika Qo'shma Shtatlari, Meksika, Yangi Zelandiya, Rossiyaning barcha shaharlari, hatto, Saxalin orollari, Xabarovsk o'lkasi, Yaponiya, Janubiy Koreya, Afrika, Angola, Namibiya, Janubiy Afrika respublikasi, Nigeriya davlatlarida 10 mingdan ortiq o'zbek, qirg'iz, tojik va qozoq millatiga mansub faol tadbirkorlarimiz bazasi mavjud. UZBIC kengashiga a'zo bo'lish orqali tadbirkorlar mana shu insonlar bilan shartnomalar qilib, biznes hamkorlikda ishlash imkoniga ega bo'lishadi.

“Toybola Toys” o'yinchoq zavodlari korxonasi kichik biznesdan boshlanib, bugun xalqaro bozorda o'z o'rnini topgan brendga aylana oldi. Ayni paytda Rossiya, Ozarbayjon, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikistondan tashqari, Belarus, Janubiy Koreya, Shvetsiya, Germaniya, hattoki Meksikaga ham o'yinchoqlarini eksport qilyapmiz.

UZBICga a'zo bo'lgan sexlar, kichik ustaxonalardan tortib, katta korxonalargacha dunyo bozoriga chiqishni istagan barcha tadbirkorlarga mahsulotlarini milliy brendga aylantirib, xorijdan munosib hamkorlar topishiga, jahon bozoriga chiqishiga yordam beramiz.

Mamlakatimizda eksport sohasini rivojlantirish borasida yaratilayotgan sharoitlardan foydalanib, O'zbekiston biznes va sanoat kengashi orqali kelgusi 10 yil ichida 10 mingta tadbirkorni eksportga olib chiqishni niyat qilganman. Bu shunchaki aytilayotgan gap emas. Kengash tomonidan amalga oshiriladigan ishlarni tizimli, bosqichma-bosqich belgilab, rejalashtirib olganmiz.

O'zbekiston biznes va sanoat kengashi qoshida bugungi kunda mamlakatimiz uchun potensial mijoz bo'la oladigan davlatlar o'rganilib, ma'lumotlar bazasi shakllantirilgan va bu baza har kuni yangi ma'lumotlar bilan to'ldirib borilmoqda.

Biz boshqa davlatlarga borib, kam foyda hisobiga bo'lsa ham mahsulotimizni sotishimiz, tannarxiga sotib bo'lsa ham o'sha mahsulotni biz ishlab chiqarayotganimizni ko'rsatib qo'yishimiz kerak.

Hozir bizda 10 mingta zavod yoki 20 mingta sex borligini hech kim bilmaydi.

Masalan, Rossiya, Ukraina, Gruziya davlatlari O'zbekistonda sifatli chinni mahsulotlar ishlab chiqarilayotganini bilishmaydi.

Qachonki, xorijiy davlatlar bozoriga kirib, mahsulotlarimizni rastalariga qo'ysakkina, bizni tan ola boshlashadi. Dunyo brendlari, katta-katta zavodlar bizning borligimizni his qilishadi.

**ULARNING
BOZORIGA ULARNIKI KABI
SIFATLI MAHSULOTLARNI
ARZON NARXDA OLIB KIRA
BOSHLADIK**

Biz bozordan ularning ulushini olib qo'yganimizdan keyin O'zbekiston nomi ostida yangi raqiblar – yangi o'yinchilar paydo bo'lganini tushunishadi va o'z-o'zidan raqobat muhiti paydo bo'ladi.

Birgina misol aytaman, "Toybola Toys" o'yinchoqlarimiz bilan Rossiyaga bozoriga kirib, avvaliga o'n, o'n ikki fura, keyin esa ko'proq partiyada o'yinchoqlar jo'natib, bozordan o'rnimizni egallab olganimizda, u yerdagi ishlab chiqaruvchilar va Xitoydan mol olib keluvchi importyorlar ham bizning kimligimizga qiziq boshlashdi. Chunki bozorda begonalar paydo bo'lgandi. Rossiyaga o'yinchoq olib kirayotgan eksportyorlar hisoboti ko'tarilganida, o'zbekistonliklardan shuncha million dollarlik import qilingani ma'lum bo'ladi. Belarusda, Rossiya va Turkiyada zavodlari bor "Polese" degan o'yinchoq ishlab chiqaruvchi, 200-300 million dollar miqdoridagi aylanma savdo hajmiga ega kompaniya bizni o'ziga raqobatchi deb bildi. Tasavvur qilyapsizmi, shunday nufuzli kompaniya O'zbekistondagi bitta firmani raqobatchi deb tan oldi! Chunki ularning bozoriga ularniki kabi sifatli mahsulotlarni arzon narxda olib kira boshladik. Shu kompaniya O'zbekistonga kelib, imkoniyatlarni o'rganib, yurtimizdan hamkor topib, mamlakatimizga investitsiya kiritib, hozir yangi o'yinchoq zavodi ochyapti. Chunki u boshqachasiga raqobat qilolmasligini tushundi.

Bunday raqobatdan aslo cho'chimaslik kerak. Chunki, bu holatda ham biz o'yinda g'olib bo'lavermiz, chunki, xalqaro miqyosda taniqli, yirik kompaniya mamlakatimizga investitsiya kirityapti. Zavod quryapti. U yerda o'zimizning hamyurtlarimiz ish bilan ta'minlanadi va nufuzli kompaniyaning biznes yuritish, eksport qilishdagi katta tajribasi mamlakatimizga kirib keladi. Bu ham hamyurtlarimiz uchun, tadbirkorlarimiz uchun imkoniyat degani. Agar biz Rossiya bozoriga o'yinchoqlarimiz bilan kirmaganimizda, "Polese" kabi xalqaro maydonda nufuzga ega bo'lgan korxona O'zbekistonda shuncha imkoniyat borligini bilmagan va hatto mamlakatimiz bilan qiziqmagan ham bo'lar edi.

Xalqning turmush tarzini ko'tarishda, minglab ishchi o'rinlari yaratilishida va ijtimoiy muammolarni hal etishda tadbirkor shu jihati bilan ham mamlakatga foydali keltira oladi! Ya'ni katta maqsadli biznes egalari hatto nufuzli raqobatchilarini ham o'z yurti ravnaqi yo'lida ishlashga yo'naltira olishadi!

Birgalikda katta kuchmiz!

Qadrli talaba do'stlarim, ehtimol, o'z biznesini eksportga yo'naltirib olgan inson uchun buncha harakat va izlanishlar nimaga kerak, deb o'ylayotgan bo'lishingiz mumkin. Bu savolga javobim shuki, men O'zbekistonning dunyodagi yirik sanoatlashgan mamlakatlardan biriga aylanishiga ishonaman va bu ishga o'z hissamni qo'shishni oliy maqsadim etib belgilab olganman. Nafaqat men, balki boshqa sohalarda faoliyat yuritayotgan malakali mutaxassislar, kuchli eksportchilar, biznesmenlar, tadbirkorlar, xullas o'zini tanigan, ko'nglida vatanparvarlik shijoati bo'lgan har bir vatandoshimiz yurtimizning ravnaqi, O'zbekistonimizning iqtisodiy rivojlanishiga hissasini qo'shishni istaydi, albatta.

Biroq har birimiz yolg'iz holda harakat qilsak, qo'limizdan ko'p ish kelmaydi. Shaxsan men butun umr ishlasam ham shuncha sohani eksport darajasiga olib chiqolmasligim aniq. Ammo yuzta, mingta, o'n mingta, yuz mingta tadbirkor ishlab chiqaruvchi, eksport va biznesga aloqador barcha soha vakillari hamjihatlikda Allohga tavakkal qilib, bir maqsad yo'lida O'zbekiston biznes va sanoat kengashi qoshida birlashsak, albatta, katta kuchga aylanamiz!

Mamlakatimizni sanoatlashgan, eksport hajmi yuqori bo'lgan davlatlar safiga olib chiqishga har birimiz salmoqli hissa qo'sha olamiz!

Birlashib ishlasak, birgalikda jahon bozoriga chiqish yo'llarini izlasak, aytaylik, milliy brendlarimizni dunyo rastalariga olib chiqsak, hatto O'zbekiston ishlab chiqaruvchilarini tanimaydiganlar ham bu brendlarni tan ola boshlaydi. O'zbekiston biznes va sanoat kengashi qoshida o'nlab, yigirmalab shunga o'xshash zavod va fabrikalar borligini bilishadi, hisoblashishadi. Bizda xalqaro bozorda tan olinish imkoniyati paydo bo'ladi.

Endi ichki bozorda bir-birimiz bilan raqobat qilib, bir-birimizga raqobatchi bo'lib ishlay olmaymiz, barchamiz birlashib, dunyoning katta bozorlarida, katta ishlab chiqaruvchilar bilan raqobatlashamiz. Buning uchun mamlakatimizda imkoniyatlar, tadbirkor va biznes egalari malaka va tajriba yetarli.

Qo'lni-qo'lga bersak, hamjihatlikda ishlasak, albatta, g'olib bo'lamiz.

**KATTA MAQSADLI
BIZNES EGALARI HATTO NUFUZLI
RAQOBATCHILARINI HAM
O'Z YURTI RAVNAQI YO'LIDA
ISHLASHGA YO'NALTIRA
OLISHADI**

TUSHUNIB QOLISHLARIDAN HADIKSIRAYDI

– Uni iste'doddan mahrum qilib bo'lmadi: chunki iste'dodning o'zi yo'q edi.

– Donishmandlar va tish do'xtirlari ildizga qaraydilar.

– Har xil usulda suzadilar, bir xil usulda cho'kadilar.

– Hatto yomon kishilar to'g'risida ham yaxshi kitoblar yozish kerak.

– Ehtiyotkor muharrir hatto ko'paytirish jadvalini ham bahs ruknida chop etadi.

– Qo'shnisidan tashqari butun insoniyatni sevardi.

– Tramvay haydovchisi yangi yo'l qidirsang, vagonlar izdan chiqib ketadi.

– U kek saqlamasdi: boshqalarga qilgan g'alamisligini unutvorardi.

– Soat zanjirband bo'lsa-da, vaqt yugurik.

– Unutilgan fikr hamisha ahamiyatli tuyuladi.

– Adabiyotga xuddi imlo xatosidek kirib oldi.

– Nuqtai nazarini hadeb o'zgartiraverganidan u ko'pnuqtaga aylanib ketgandi.

– Elektr lampochkasining hayoti hamisha qil ustida.

– Yegulik qo'ziqorin panada, zaharlisi esa ochiq ko'rinib turadi.

– Yulduzlar ko'klarga ko'tarishga muhtoj emas.

– Haykaltarosh marmardagi o'z xatosini manguliklikka muhrlab qo'ydi.

– Tushini yaxshiroq ko'rish uchun ko'zoynak taqib uxlardi.

– Darz ketgan oynadan qarayotgan odamga dunyo parchalangandek tuyuladi.

– Mikroskop kattalashtirib ko'rsatganda mikroblar xavfli bo'lib qolmaydi.

– Yaxshi hikoya qisqa bo'lgani, yomoni – yanada qisqa bo'lgani ma'qul.

– Yurak qoni bilan yozish kerak. Begonaning emas, o'z yuraging qoni bilan.

– Pyesada va zalda bo'sh joylar ko'p edi.

– Aks-sado ham javob beradi, ammo o'zi uchun emas.

– Odam ahmoqlik holatida xuddi kuyadori sepilgan po'stinday saqlanadi.

– Shaxmatdagi ot ham qoqilishi mumkin.

– Tuzlangan baliq suvni sog'inmaydi.

– Nikoh – ikki xil asab tizimining tinch-totuv yashashidir.

– Hech narsa o'qimasdi. U kitobxon emas, yozuvchi edi.

– Bunaqa basharaga faqat shapaloq yarashadi.

– Balet – karlar uchun opera.

– Sancho Panso bilan birga adabiyotga uning eshagi ham kirgan.

– Hayot – maktab, ammo uni tugatishga oshiqmaslik kerak.

– Shishadan tashqari hech kimning bo'g'zidan olmasdi.

– Suvga ko'pchilik sakraydi. Kamdankam odamgina undan quruq chiqadi.

– Shuhrat o'limga o'xshaydi: odamni yaqinlaridan judo qiladi.

– Jiddiy ko'rinishdan qo'rqib hazil qilardi. Yig'lavormaslik uchun kulardi.

– Tarixchilar va satiriklar uchun hamma narsa o'tmishda bo'ladi.

– Sevgida va kinoda u faqat qisqa metrajlisini tan olardi.

– Xonim muzqaymoq kabi sovuq edi, muzqaymoq kabi oson erirdi.

– Uyqudori ichishni unutib uxlab qoldi.

– Haq bo'lishning o'zi kifoya emas. O'z vaqtida haq bo'lish kerak.

“

– Eri shu qadar rashkchi ediki, hatto begona erkaklarning tushiga kirishiga ham izn bermasdi.

“

– Yaxshi yozuvchi o'zini tushunmasliklaridan qo'rqadi, yomoni esa tushunib qolishlaridan hadiksiraydi.

“

– O'z xotiniga xushomad qilish uning uchun xuddi qovurilgan qushni ovlashday bema'ni tuyulardi.

“

– Agar odamlar aytadigan gapi bo'lgandagina so'zlasalar edi, bu dunyoni vahimali sukunat chulg'agan bo'lardi.

“

– Men yuz grammdan ortiq ichmayman, ammo yuz gramm ichgach, men boshqa odamga aylanaman, ana o'sha odam ko'p ichadi.

– Hech bir masalada mas'uliyatni zimmasiga olmasdi. Hatto yer aylanadi desa ham, “Kopernikning fikricha” deb qo'shib qo'yardi.

“

– Hayotida “Chin so'zim!” deya ko'p marta va'da bergani uchun oxiri chin so'zning o'zi qolmagandi.

“

“

– Konfliktsizlik nazariyasini astoydil himoya qilarkan, hamma do'stlari bilan janjallashib qoldi.

“

– Uning kallasi qabul soatlaridan tashqari kelgan fikrlarni qabul qilmasdi.

“

– Kallang bilan to'pni qaytarayotib buni aqliy mehnat deb hisoblama.

“

– Nuqtai nazarini hadeb o'zgartiraverganidan u ko'pnuqtaga aylanib ketgandi.

“

– Yer haqiqatan ham aylanadi, ammo shaxsiy hayotda buni hisobga olmasa ham bo'laveradi.

“

– Bir umr o'zini kovlashtirdi, ammo bu qazishmalar hech qanday natija bermadi.

“

– Hayotdan orqada qolmaslik uchun hamma dafn marosimlarida qatnashardi.

MURAKKAB QARORLARNI TEZKOR QABUL QILISHNING

8 USULI

O'ylash uchun vaqt ajrating

Tabiiyki, vaqtiniz yo'q. Agar vaqt yetishmasligi bosim o'tkazayotgan bo'lsa, kundalik vazifalarni rejalashtirishni butunlay ko'rib chiqish kerak. Qanchalik g'alati bo'lsa ham tezkor qaror qabul qilish uchun vaqt ajratish lozim. Qaror qabul qilish — odatdagidan ko'proq diqqat talab etadigan vazifa.

Kichik yechimlarni o'ylash uchun sizga 30 daqiqa yoki bir soat kifoya. Jiddiyoqlari uchun esa — ikki yoki uch hafta davomida bir necha soat talab etiladi. Qaror qabul qilish uchun qancha vaqt ajratmang, uni kalendarda belgilash va tanlangan jadvalga amal qilish muhim.

Qanday qaror qabul qilish kerakligini aniqlang

Qaror qabul qilishdan avval amalga oshirayotgan tanlovingiz xususiyatiga aniqlik kiritish kerak. Masalan, agar ish joyini o'zgartirish haqida o'ylayotgan bo'lsangiz, bunday qaror nafaqat ishdagi vazifalaringiz, balki ofisga yetib borish uchun yo'l, maosh, hamkasblar va boshqalarga ta'sir qiladi. Qaroringiz ta'sir qiladigan asosiy omillarni aniqlab, u yoki bu tanlov sizni haqiqatan ham xursand qilishi yoki aksi ekanini tezda anglaysiz. Balki yangi ish joyi haqidagi taklif jozibalidir, biroq ofisga yetib olish uchun har kuni ikki soat ketishiga chiday olmassiz.

Barcha variantlarni o'ylab ko'ring

Tanlovni "ha" va "yo'q" so'zlari bilangina cheklash kerak emas. Qaror qabul qilishdan avval ehtimoldagi barcha variantlarni o'ylab ko'ring. Balki darhol ko'zga tashlanmagan kelishuvlar yoki muqobil jihatlarni toparsiz. Shuningdek, qaror qabul qilish kerak yoki zarur emasligi to'g'risida ham o'ylab ko'rish lozim. Ba'zida hech nimaga aralashmay, oqim bo'ylab suzgan ma'qul.

Bular qaror qabul qilishning asosiy tamoyillari edi. Endi tanlovni tezroq amalga oshirishga yordam beradigan usullarga o'tamiz. Ulardan har biri turli vaziyatlar uchun mos keladi.

1

Tamoyillaringizga ishoning

Agar hayotda rioya etishni istaydigan tamoyillaringiz mavjud bo'lsa, murakkab qarorlarni qabul qilishingiz oson bo'ladi. Masalan, vaqtning muayyan miqdorini oilangiz bilan o'tkazishni istaysiz yoki qarzdorlikning oshirib yuborilmaydigan asosiy darajasini belgilab olgansiz. Xizmat safari, yetib olish uzoq bo'lgan ofisga ishga joylashish yoki yirik xarid haqida qaror qabul qilish kerak bo'lsa, u yoki bu qaror tamoyillaringizga zid bo'lishini darhol tushunasiz.

4

Yechim variantlarini kelishib oling

Ba'zi odamlarga barcha yechimlarini eshitish yordam beradi. Agar siz ular toifasidan bo'lsangiz, muhokamadan so'ng tezroq qaror qabul qila olasiz. Bu haqida muhokama qilayotgan odamlarga bildirish shart emas. Bor-yo'g'i sizni diqqat bilan tinglaydigan odam kerak. Suhbatingizning so'ngida suhbatdosh hech nima demasa ham o'zingiz qaror qabul qilasiz.

Qaroringizni sinab ko'ring

Ba'zi holatlarda qaror variantini qabul qilishdan oldin sinab ko'rish mumkin. Masalan, agar ish uchun sizga boshqa shaharga ko'chishni taklif etishayotgan bo'lishsa, dastlab u yerga borib ko'rish va vaziyatni baholash yoki bo'lajak hamkasblar bilan suhbatlashish lozim. Bunday daqiqalarda yangi tajribani boshdan o'tkazasiz va tanangiz o'zini notanish muhitda qay darajada qulay his etayotganini bildiradi.

Fikrni tashqaridan eshitib ko'ring

Ba'zida esa kimningdir maslahati kerak bo'ladi. Agar hech qachon bajarmagan ishini amalga oshirmoqchi bo'lsangiz, xuddi shunday vaziyatda bo'lgan odamdan maslahat so'rang. Biroq ehtiyot bo'ling — maslahatga ko'r-ko'rona amal qilish ham yaramaydi. O'z-o'zidan ayon tanlov bo'lib ko'rinsa-da, sizga mos kelmasligi mumkin. Agar sizga maslahat berayotganlarning fikrlari ma'qul bo'lmasa, rozi bo'lish va chidash kerak emas. Nima bo'lganida ham suhbat sizni yanada to'g'ri qaror sari yetaklashi mumkin.

O'zingizga quloq soling

Ba'zida qaror qabul qilish jarayoni qiyin kechadi, miya bir variantni ratsional hisoblasa, yurak boshqasini to'g'ri sanaydi. Bunday holatda siz bildirayotgan umidlar haqida o'ylab ko'rish lozim. Masalan, ustozingizdan maslahat so'raganingizda u nima qilishingizni aytishiga umid qilardingiz? Biz eng ratsional mavjudot emasmiz. Ba'zida shaxsiy umidlarga quloq solish o'rinli, chunki ayrim vaqtda ular biz qaysi qarorni istayotganimizni aytadi.

Hayot murakkab tanlovlarga to'la, biroq ular vaqtingizning ko'p qismini olishi shart emas. Keyinchalik afsuslanmaslik uchun qarorlarni tezda, biroq o'ylab qabul qilishga o'rganing.

O'ZBEKISTON
TALABASI

DIQQAT, TANLOV!

HURMATLI TALABALAR!

«O'zbekiston talabasi» jurnali iqtidoringiz, intellektual va ijodiy salohiyatingizni namoyon etish uchun Sizga ajoyib imkoniyat taqdim etadi.

Buning uchun Siz quyidagi UCH yo'nalishdan birini tanlab, ma'lumotlar to'plashingiz va shular asosida maqola yozib, suratlar ham ilova qilgan holda o'zingiz haqingizdagi batafsil ma'lumotlar (pasport nusxasi, o'qish joyi, fakultet, guruh – talabalik guvohnoma nusxasi, telefon raqami) bilan elektron pochta orqali tahririyatning ushbu elektron manzillariga yo'llashingiz kerak:

✉ uzbtalaba@gmail.com

📱 [@uzb_talabasi](https://www.instagram.com/uzb_talabasi)

TANLOV YO'NALISHLARI:

1. INNOVATSIYA YO'NALISHI

Olib borayotgan ilmiy izlanishlari muvaffaqiyatli kechib, biror ixtiro qilgan yoki ratsionalizatorlik taklifini bildirgan talaba hamda uning yutuqlari haqida qiziqarli maqola.

2. MOZIYGA SAYOHAT YO'NALISHI

Ko'hna va boy tariximizning yoritilmagan sahifalari xususida original material.

3. XORIJIY TILLAR BILIMDONI YO'NALISHI

Rus va ingliz tillarida erkin mavzuda qiziqarli ijod namunasi.

TANLOVGA YUBORILGAN MATERIALLAR SARALANIB, JURNAL SAHIFALARIDA CHOP ETIB BORILADI.
YIL YAKUNIDA ESA HAR BIR YO'NALISH BO'YICHA 1 NAFAR G'OLIB
ANIQLANADI VA **3 000 000 SO'MDAN** PUL YUTUG'I BILAN TAQDIRLANADI.

AZIZ TALABALAR! IJOD QILISH FURSATI KELDI. SIZDAN MAZMUNLI MAQOLALAR KUTIB QOLAMIZ!

«O'ZBEKISTON TALABASI» TAHRIRIYATI

**KO'NGLIMGA ORZULAR
SOLGAN QISHLOG'IM,
OLIS-OLISLARDA
QOLGAN QISHLOG'IM.
KELIB QOLARMI, DEB
HAR SAHAR, HAR SHOM
KO'ZLARI YO'LIMDA
TOLGAN QISHLOG'IM.**

Ravshan FAYZ

“Kuzatish”

Rassom – Erkin OROL